

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

**ARNAVUTLUK'TA YAKIN İLİŞKİ ŞİDDETİNE UĞRAYAN
VE UĞRAMAYAN KADINLARIN PSİKOLOJİK
ÖZELLİKLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

DOKTORA TEZİ

MANJOLA ÇOLLAKU

**ANKARA
ARALIK, 2019**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

**ARNAVUTLUK'TA YAKIN İLİŞKİ ŞİDDETİNE UĞRAYAN
VE UĞRAMAYAN KADINLARIN PSİKOLOJİK
ÖZELLİKLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

DOKTORA TEZİ

MANJOLA ÇOLLAKU

DANIŞMAN: PROF. DR. SEHER SEVİM

**ANKARA
ARALIK, 2019**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Manjola ÇOLLAKU adlı öğrencinin hazırladığı “Arnavutluk’ta Yakın İlişki Şiddetine Uğrayan ve Uğramayan Kadınların Psikolojik Özellikler Açısından Karşılaştırılması” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı’nda jüri üyelerince oy çokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>
Başkan	Prof. Dr. Metin PİŞKİN
Üye	Prof. Dr. Zeynep HAMAMCI
Üye	Prof. Dr. Seher SEVİM
Üye	Doç. Dr. Nuray TAŞTAN
Üye	Doç. Dr. Yasemin ESEN

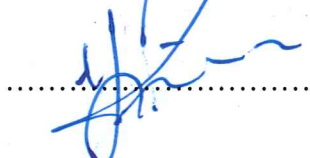
İmza

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Manjola ÇOLLAKU

ÖZET

ARNAVUTLUK'TA YAKIN İLİŞKİ ŞİDDETİNE UĞRAYAN VE UĞRAMAYAN KADINLARIN PSİKOLOJİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

ÇOLLAKU, Manjola

Doktora Tezi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Seher SEVİM

Aralık, 2019, xiv + 107 Sayfa

Bu çalışmanın amacı, aile içi şiddete maruz kalan kadınlarla aile içi şiddete maruz kalmamış olan kadınların psikolojik özelliklerini belirlemek ve karşılaştırmaktır. Bu çalışmanın temel denencesi, öz-saygının yanı sıra cinsiyet rolleri ve aile içi şiddet ile ilgili geleneksel tutumlar ve inançlar gibi belirli niteliklerin ve kişilik özelliklerinin, aile içi şiddete maruz kalmış ve kalmamış olan kadınlarda farklı olacağıdır. Bu araştırmanın alt amaçlarından biri ise, istismarcı partnerin şiddetine maruz kalıp hâlâ istismarcı ile birlikte yaşayan kadınlar (Sürdürenler) ile partnerin şiddetine maruz kalıp şiddet içeren bu ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk edenler) arasındaki olası farklı özellikleri incelemektir.

Araştırmaya katılan 216 kadından 60'ı, Sürdürenler, 43 Terk edenler. Yüz onüç kadın ise daha önce aile içi şiddete uğramadığını belirtmiştir. Bu çalışma kapsamında veri toplamak için Evliliğe ve Aileye Karşı Tutum Ölçeği, Kişisel Özellikler Ölçeği ve Rosenberg Öz-Saygı Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmanın verilerini analiz etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Partnerin şiddetine maruz kalmış olan kadınlar daha yüksek seviyede kadınsı kişilik özelliklerine ve daha düşük düzeyde öz-saygıya sahipken, bu kadınların cinsiyet rolleri ile ilgili olarak geleneksel bir tutum içinde oldukları ve aile içi şiddeti destekleyen inançlara sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Daha önce aile içi şiddete maruz kalmamış olan kadınlarda ise erkeksi ve androjen kişilik özellikleri daha fazla iken, bu kadınlarda öz-saygı seviyesi daha yüksek ve aile içi şiddeti destekleyen inançlar düşük seviyede bulunmaktadır. Sürdürenler ve Terk edenler arasında, kadınsı kişilik özellikleri,

öz-saygı seviyesi, geleneksel cinsiyet roller tutumları ve aile şiddete yönelik tutumları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kadınlar, partner şiddeti, aile içi şiddet, özsaygı, cinsiyet rolü.

ABSTRACT

COMPARISON OF PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF WOMEN SUBJECTED TO INTIMATE PARTNER VIOLENCE AND WOMEN NON SUBJECTED TO INTIMATE PARTNER VIOLENCE IN ALBANIA

ÇOLLAKU, Manjola

Dissertation, Department of Psychological Services in Education

Supervisor: Prof. Dr. Seher SEVİM

December, 2019, xiv + 107 Pages

The current study tries to determine and compare the psychological characteristics of women who are exposed to domestic violence and women who have never experienced episodes of domestic violence. The basic assumption of this study is that specific characteristics such as self-esteem, traditional attitudes and beliefs toward gender role and domestic violence, and specific personality traits will be different in women who have experienced or not domestic violence. A sub-goal of this research was to investigate possible differences of the given characteristics between women subjected to intimate partner violence who still live with the abusive partner (Stayers), women subjected to intimate partner violence who have left the violent relationship (Leavers).

A total of 216 women participated in the study, of which 60 Stayers, 43 Leavers, and a group of 113 women who was never subjected to intimate partner violence. The data in the study were collected using Attitudinal Toward Marriage and Family Scale, Personal Attributes Questionnaire, and Rosenberg Self-esteem Questionnaire.

One Way Analysis of Variance was used to analyze the variables of the investigation.

Women non subjected to intimate showed high levels of masculinity and androgyny personality traits, report less traditional attitudes toward gender role standards, reports high level of self-esteem, and were less supportive of domestic violence. Significantly statistical differences between Leavers and Stayers were found regarding

feminine personality traits, self-esteem level, traditional gender roles attitudes and beliefs toward domestic violence.

Key Words: Women, partner violence, domestic violence, self-esteem, gender role

ÖNSÖZ

Öncelikle bu araştırmanın her aşamasında değerli görüşleri, sabır ve anlayışı ile desteğini her zaman yanımda hissettiğim, danışmanım Prof. Dr. Seher SEVİM'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nden tüm çalışanlarımıza ve meslektaşlarımıza da minnettarım. Destekleri ve koşulsuz yardımları bu güzel sürecin sonuçlanmasını mümkün kıldı.

Koşulsuz destek ve sevgi için aileme çok teşekkür ederim. Özellikle bu hayalin gerçekleşmesi için çok fazla fedakarlık yapan erkek kardeşim Ardit'e teşekkür etmek istiyorum.

Kardeşim Ardit'e

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR	xiv
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Arnavutluk'ta Aile İçi Şiddet	3
Amaç.....	7
Önem	8
Sınırlılıklar.....	9
Tanımlar	9
BÖLÜM 2.....	11
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	11
Yakın Partner Şiddetine (YPŞ) Maruz Kalan Kadınların Özellikleri.....	11
Şiddet İçeren İlişkiyi Sürdürmenin Sebepleri (Sürdürenler)	15
Şiddet İçeren İlişkiye Son Verme Nedenleri (Terk Edenler).....	20
Özsaygı (Benlik Saygısı).....	21
Benlik Saygısının Gelişimi	22
Şiddetin Kadınlardaki Benlik Saygısı Üzerine Etkileri ve Psikolojik Problemler	23
Toplumsal cinsiyet.....	24
Toplumsal Cinsiyet Teriminin Kavramsal Çerçevesi	24
Toplumsal Cinsiyet Kavramı Bağlamında Kadın ve Erkeğe Yüklenen Farklı Roller	25
Yakın Partnerin Şiddetine Maruz Kalan Kadınlarla İlgili Araştırmalar.....	27
BÖLÜM 3.....	32
YÖNTEM	32
Araştırmanın Modeli	32

Çalışma Grubu.....	32
Demografik Özellikler	33
Verilerin Toplanması.....	33
Veri Toplanma Araçları	34
Kişisel Bilgi Formu (EK. 1).....	34
Evlilik ve Aileye Yönelik Tutum Ölçeği -EAYTÖ (EK. 2)	35
Kişisel Özellikler Ölçeği - KÖÖ (EK. 3).....	41
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (EK. 4)	47
Verilerin analizi	47
BÖLÜM 4.....	50
BULGULAR VE YORUMLAR	50
Bulgular	50
Yorumlar.....	60
Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Arasında Kadınsılık, Erkeklik ve Androjenlik Özelliklerinin Farklılaşması.....	60
Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Arasında, Geleneksel Cinsiyet Rolü Tutum ve İnançların Farklılaşması.....	63
Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Arasında, Öz Saygı Düzeylerinin Farklılaşması.....	66
Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Arasında, Aile İçi Şiddete Karşı Tutumun Farklılaşması	68
BÖLÜM 5.....	72
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	72
Sonuçlar	72
Öneriler.....	73
KAYNAKLAR.....	75
EKLER	95
EK. 1. Kişisel Bilgi Formu	96
EK. 2. Evliliğe ve Aileye Karşı Tutum Ölçeği (EATÖ)	98
EK. 3. Kişisel Özellikler Ölçeği (KÖÖ).....	101
EK. 4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	103
BENZERLİK BİLDİRİMİ	105
ÖZGEÇMİŞ.....	106

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1 Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri	33
Tablo 2 Yakın Partnerinin Şiddeti Verileri.....	33
Table 3 EAYTÖ Maddelerinin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları	36
Table 4 EAYTÖ Maddeleri Arasındaki Korelasyon Katsayılarının En Küçük ve En Büyük Değerleri.....	37
Tablo 5 EAYTÖ İçin VIF ve Tolerans Değerlerinin En Küçük ve En Büyük Değerleri	37
Tablo 6 Uyum İyiliği Değerlerinin Kabul Aralıkları ve EAYTÖ İçin Elde Edilen Uyum İyiliği Değerleri	40
Tablo 7 KÖÖ Maddelerinin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları.....	42
Tablo 8 KÖÖ İçin VIF ve Tolerans Değerlerinin En Küçük ve En Büyük Değerleri ...	43
Tablo 9 Uyum İyiliği Değerlerinin Kabul Aralıkları ve KÖÖ İçin Elde Edilen Uyum İyiliği Değerleri	46
Tablo 10 Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarına İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları.....	48
Tablo 11 Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarına İlişkin Güvenirlik Katsayıları.....	49
Tablo 12 Sürdürülenler, Terk Edenler Ve Şiddete Uğramayan Kadınların Cinsiyet Rollerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	50
Tablo 13 Erkeksi Cinsiyet Rollerine Yönelik Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları	51
Tablo 14 Kadınsı Cinsiyet Rollerine Yönelik Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları	52
Tablo 15 Androjen Cinsiyet Rollerine Yönelik Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları	53
Tablo 16 Geleneksel Cinsiyet Rollerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	54
Tablo 17 Geleneksel Cinsiyet Rollerine İlişkin Tukey Testi Sonuçları	55
Tablo 18 Özsayı Değişkenine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	56
Tablo 19 Özsayı Düzeylerini Kıyaslamaya Yönelik Tukey Testi Sonuçları.....	57
Tablo 20 Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	58
Tablo 21 Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumları Kıyaslamaya İlişkin Tukey Testi Sonuçları	59

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. EAYTÖ'nün DFA Sonucu	38
Şekil 2. EAYTÖ'nün DFA Sonucu (M14 ve M9 hariç)	39
Şekil 3. KÖÖ'nün DFA Sonucu	44
Şekil 4. KÖÖ DFA sonuçları (M11 hariç)	45

KISALTMALAR

BM	Birleşmiş Milletler
DTB	Dünya Tıp Birliği
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
NSGE DV	Cinsiyet Eşitliği ve Aile İçi Şiddet Ulusal Stratejisini
YPŞ	Yakın Partner Şiddeti
ÖÇ	Öğrenilmiş çaresizlik
EAYTÖ	Evlilik ve Aileye Yönelik Tutum
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
KMO	Kaiser-Mayer-Olkin
VIF	Varyans Artış Faktörleri
KÖÖ	Kişisel Özellikler Ölçeği
UO	Uluslararası Organizasyonlar
STK	Sivil Toplum Organizasyonlar

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde problem, amaç, önem, araştırma soruları ve sınırlılıklarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Problem

Aile içi şiddet eşlerin birbirlerine ya da çocuklarına karşı kasıtlı gözdağı verme, fiziksel saldırı, cinsel saldırı ve diğer zarar verici davranışlarını içermektedir. Şiddet toplumsal ve psikolojik faktörlerden etkilenmektedir. Aile içi şiddet tüm dinlerde, kültürlerde, etnik kökenlerde, yaş ve ekonomik statülerde görülen sosyolojik ve psikolojik bir sorundur (Nabors, Dietz, ve Jasinski, 2006; Pyles ve Postmus, 2004; Truman-Schram, ve diğerleri 2000).

Son yıllarda aile içi şiddet konusuna hem akademik çevreler hem de uygulayıcılar yoğun ilgi göstermektedir. Dünyada aile içi şiddet hakkında çok sayıda araştırma yapılmasına rağmen, şiddete uğrayan kadınların deneyimleri hakkındaki bilgiler hâlâ yetersizdir ve aile içi şiddet önemli bir sosyal sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

Şiddet yaşantılarının sadece mağdurlar için değil, çocuklar, aileler ve tüm toplum için olumsuz yan etkileri söz konusudur. Aile içi şiddetin en olumsuz etkileri bireylerde ortaya çıkardığı fiziksel, duygusal, psikolojik ve davranışsal zararlardır (Berry, 2000). Bu nedenle, aile içinde şiddet acil ve önemli bir sorun olarak ele alınmalı, baş etmek için de büyük miktarda kaynak ve zaman ayrılmalıdır.

Dünyada yapılan araştırmalar kadınların ve çocukların en fazla aile içinde şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir. Aile içi şiddete birçok ülkede yaşayan evli olsun olmasın yakın ilişkide bulunan birçok kadın maruz kalmaktadır (Bostock, ve diğerleri, 2009; Ellsber ve Heise, 2005; Tjaden ve Thoennes 2000; Wilson, ve diğerleri, 1992).

Aile içi şiddetin tanınması ve anlaşılması gerekmektedir. Straus ve Gelles (1990), öncelikle aile içi şiddet ile ilgili doğru tanımlar yapılması gerektiğini savunmuşlardır. Ailenin evrensel değerlerine dayanarak, Birleşmiş Milletler (BM), kadınlara yönelik şiddeti “kadınlara fiziksel, cinsel da zihinsel zarar verme ile sonuçlanan ya da sonuçlanabilecek cinsiyete dayalı şiddet eylemleri olarak tanımlamaktadır” (DSÖ, 2016),

Kadının tehdit, baskıyla özgürlüğünden keyfi şekilde mahrum bırakılması da şiddet tanımı içerisinde yer almaktadır.

Kadına yönelik şiddetin farklı biçimleri bulunmaktadır (DSÖ, 2012): Bunlar:

- *Fiziksel Şiddet*: Genel olarak hafiften başlayıp (vurma) şiddetin yoğunluğu artmaktadır (halat ile bağlama, üzerinde sigara söndürme, dövme, evden atma). Failler temkinlidir ve sıklıkla uyguladıkları şiddet düzeyini kontrol etmektedir. Genellikle bu tür aile içi şiddetin başlangıcı, evliliğin ilk yılı veya gebelik sırasında. İlk çocuğun doğumundan sonra yoğunlaşmakta ve kadın karşı çıkmazsa evlilik boyunca devam etmektedir.

- *Psikolojik/Duygusal Şiddet*: Kadına söz hakkı tanımamak, arkadaşlarıyla sosyalleşmesini ya da yalnız dışarı çıkmasını yasaklamak ya da tehdit etmek, mağdurun kültür ve geleneklerini eleştirmek, mağduru her konuda suçlamak, evde ve/veya başkalarının yanında küfretmek gibi davranışları içermektedir.

- *Ekonomik Şiddet*: Mağdurun ekonomik konularda kararlar almasını engellemek, mağdurlara çok az para vermek, çocukların bakımı için para vermeyi reddetmek, mağduru değerli eşyalarını satmak zorunda bırakmak, mağdurun kendi adına mülk edinmesini engellemek vs. ekonomik şiddetin özellikleridir.

- *Cinsel Şiddet*: Evli olduğu kişi olsa bile kadını istemediği yerde, istemediği zamanda ve istemediği biçimlerde cinsel ilişkiye zorlamak, başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organlarına zarar vermek, çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya, kürtaja, enseste, fuhuşa zorlamak, zorla evlendirmek, kadınlara telefonla, mektupla ya da sözlü olarak cinsel içerikli rahatsızlık verici davranışlarda bulmak cinsel şiddet eylemleri kategorisinde değerlendirilmektedir.

Aile içinde şiddet mahrem ve aile içinde kalması gereken bir durum olarak algılandığından en az ifade edilen suçlardan birisidir ve şiddet olgusunun yaygınlığını tam olarak tahmin etmek neredeyse olanaksızdır (Bornstein, 2006; Gjermani ve Bregu, 2003; Jewkes, 2002).

Son yıllarda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet insan hakları ihlali sayılmakla kalmamakta, aynı zamanda Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Dünya Tıp Birliği'nin (DTB) desteğini de almaktadır.

Aile içi şiddet konusundaki bir çok istatistiksel bilgiler bulunmaktadır. 1999 yılından önce 35 ülkede yapılan 50 araştırmayı inceleyen bir derleme çalışmasında (Krug

ve diğerleri, 2002), kadınların % 10 - % 69'nun partneri tarafından fiziksel olarak istismar edildiği, %10-30'nun cinsel tacize maruz kaldığı belirtilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2005 yılında gerçekleştirilen bir araştırmada kadınların % 13 ila % 61'nin partneri tarafından fiziksel şiddet gördüğü, % 6 ila % 59'nun partneri tarafından cinsel şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (Al, 2005).

DSÖ, 2013'te 86 ülkeden 185 araştırmaya yönelik bir meta-analiz çalışması gerçekleştirmiş ve 81 ülkedeki 155 çalışmanın verilerini analiz etmiştir. Araştırmada, şimdiye kadar bir ilişki içinde olan kadınların % 30 ila % 37'sinin partneri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddet yaşamış olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca aynı çalışmada şiddetin yaklaşık %80'inin ailenin içinde olduğu, partner tarafından fiziksel veya cinsel istismara uğrayan kadınların % 42'sinin yaralandığı ve cinayetlerin % 38'nin partneri tarafından gerçekleştirildiği ortaya koyulmuştur. Dünyada, bir ilişki içinde olan kadınların neredeyse %30'u, partneri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete uğradıklarını ifade etmektedir (DSÖ, Kasım, 2016).

Yukarıdaki bulgular genel olarak dünyanın pek çok ülkesinde aile içi şiddetin yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Aşağıda ise Arnavutluk'taki şiddet olgusu hakkında bilgi verilmiştir.

Arnavutluk'ta Aile İçi Şiddet

Arnavutluk'ta Medeni kanun ve ceza hukuku çerçevesinde, yasaların uluslararası standartlara uygun olması yönünde bazı çabalar söz konusu olsa da, veriler eşler tarafından uygulanan şiddetin oldukça yaygın olduğunu ve şiddet oranının uluslararası platformda rapor edilen en yüksek rakamlardan biri olduğunu göstermektedir (Burazeri, Roshi ve Tavanxhi, 2006).

Arnavutluk'ta aile içi şiddet, bireyleri ve aileleri olumsuz yönde etkileyen bir sorundur (Haarr ve Dhamo, 2009). Arnavutluk'ta kadına yönelik şiddet, ciddi bir insan hakları sorunudur, ancak henüz toplum içinde açıkça tartışılmamaktadır (Osmani, 2013). Ayrıca, tarihi bir perspektifle ele alınacak olursa, Arnavutluk toplumu aile içi şiddeti kişisel sorun olarak görmüş ve "kapalı kapılar ardında" kalması gereken bir olgu olarak kabul etmiştir (Gjermani ve Bregu, 2003).

Kadınlara ve çocuklara yönelik aile içi şiddetin yeni bir olgu değildir ve toplumda derin kültürel kökleri bulunmaktadır. Ataerkil özellik, "erkeğin" kendisine maruz kalan kadına egemen olmasını sağlayan bir anlayıştır (Bozo ve Grabova, 2006; Sala ve Miria

1999). Arnavut toplumu uzun süredir erkek egemen bir toplumdur ve kadınlara erkeklere itaat ederek kendilerine biçilen bastırılmış rollerini kabul etmeleri öğretilmiştir (Bozo ve Grabova, 2006). Bu noktada, ataerkil toplum yapısı eşler tarafından uygulanan şiddetin kabul edilmesine neden olan faktörlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır (Çaro, Bailey ve Wissen, 2012; Osmani, 2013). Arnavut toplumu, bireyleri toplumsal cinsiyet rollerine uygun biçimde davranmaya zorlayan ataerkil sosyal sistemi ile bilinmektedir. İlkokul ders kitaplarının incelendiği bir cinsiyet analizi çalışmasında, erkeklerin lider ve büyük başarılarla imza atan kişiler, kadınların ise bakıcı olarak yansıtıldığı ve kitapların cinsiyet rollerini güçlendirdiği belirlenmiştir (Dauti ve Gjermani, 2013). Arnavutlukta yazılı olmayan kurallara ve geleneklere göre (Gječov, 1989), kadınların hamile kalmak, çocuk doğurmak ve büyütmek, yemek yapmak, ev temizlemek, erkeklere ve misafirlere hizmet etmek gibi görevleri vardır. Ayrıca eşleri kendilerine itaat etmezse, onları dövme hakkına sahiptirler.

Ataerkillik, geleneksel olarak farklılaşmış cinsiyet rollerini güçlendiren faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir (Poteyeva ve Wasileski, 2016) ve bu da eşler tarafından uygulanan şiddetin kabul edilmesine neden olmakta (Osmani, 2013) ve bu durum, yakın partnerinin şiddetine maruz kalan kadınların içinde bulundukları duruma karşı çıkıp çözüm bulmalarını daha da zorlaştırmaktadır (Çaro, Bailey ve Wissen, 2012). Arnavutluk'ta, 90'lı yıllarda komünizmin sona erip, demokrasinin kurulması, siyasi ve sosyal hayatta büyük değişikliklerin yaşanması ile aile içi şiddetin de sorun olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Bu geçiş sürecinde Uluslararası Organizasyonlar (UO) Arnavutluk'ta denetleme ve araştırmalar yapmaya başlamış, ayrıca Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) kurulmaya başlamıştır. Bu örgütlerin kadınlara karşı şiddet ve kadının insan hakları da dahil olmak üzere çeşitli sorunlara odaklandıkları görülmüştür.

Arnavutluk Cumhuriyeti hükümeti çeşitli uluslararası sözleşmeleri onayladığından, STK'lar hükümetle iş birliği içinde, kadınlara yönelik şiddet ve ailede kadınlara yönelik şiddet konularını ele aldılar. 9.11.1993 tarihli ve 1769 sayılı yasa ile Arnavutluk Devleti 'Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni (CEDAW) imzalamıştır. İstanbul Sözleşmesi olarak anılan "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin İmzalanmasına Dair" 104/2012 sayılı yasa ile Arnavutluk Devleti bu Sözleşme'den doğan yükümlülükleri yerine getirmek için gerekli önlemleri almak ve bu konuda sorumluluk almak için hazır olduğu mesajını vermiştir.

Arnavut mevzuatında artık aile içi şiddetle ilgili özel bir kanun bulunmaktadır. Bu yasa, aile içi şiddetin her türlü şeklinin önlenmesini ve azaltılmasını, aile içi şiddetin mağduru olan aile üyeleri için yasal önlemlerin alınmasını, çocuklara, yaşlılara ve özürlü insanlara özel dikkat göstererek yasal yöntemlerle şiddeti önlemeyi hedeflemektedir (18.12.2006 tarih ve 9669 sayılı Kanun).

“Aile İçi Şiddet Vakalarının Sevki ve Koordinasyonu için Düzen Oluşturma” için alınan 334 sayılı ve 17.02.2011 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile aile içi şiddet vakalarının sevk ve aile içi şiddet vakalarının yerel düzeyde koordine edilmiş bir şekilde yönetilmesi için Yönlendirme Komitesi, disiplinler arası bir ekip ve yerel koordinatörden oluşan bir işleyiş oluşturulmuştur.

Arnavutluk'ta aile içi şiddet üzerine nispeten az çalışma vardır, bunlar çoğunlukla istatistik bulgulara odaklanmaktadır. Veri toplama süreci çoğunlukla küçük gruplarla ve gelişigüzel bir şekilde yürütülürken (Nicolic-Ristanovic ve Dukmanovic, 2006) bu konuda ciddi bir uzmanlık eksikliği vardır ve yayınların çoğu gerektiği gibi hazırlanmış anketler veya ölçeklerle elde edilen verilere dayandırılmamıştır (Bozo ve Grabova, 2006). Ayrıca STK'lar tarafından araştırma yapma girişimlerine devlet kurumlarının yeterli desteği verdiği söylenemez (Nicolic-Ristanovic, ve Dokmanovic, 2006).

İlk araştırma girişimleri 1990'ların ortalarında başlamıştır. Ayrıca, bu alandaki çalışma sayısının az olmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır, Arnavutluk'taki aile içi şiddet, özel, aile meselesi ve aile yaşamının normal bir parçası olarak görülmektedir. Son yıllarda bu konuda kamuoyunun bilinçlendirilmesi için önemli miktarda çalışma yapılmış olsa da sosyal tutumlar pek değişmemiştir (Bozo, 2015). Aile içi şiddetin sıklıkla kapalı kapılar ardında gerçekleştiği, Arnavut toplumunda açıkça tartışılmadığı, kabul gördüğü ve mağdurların genellikle sessiz kaldığı düşünüldüğünde, aile içi şiddet olgusunun araştırılmasındaki zorluk daha da artmaktadır (Çaro, Bailey ve Wissen, 2012; Gjermani ve Bregu, 2003). Bu nedenle, gözlemlemek ve incelemek zordur. Tek bilgi kaynağı ise çoğunlukla mağdurların kendisidir. Aile içi şiddet olaylarının resmi bildirimini zorlaştıran başlıca engel, olayın ciddiyet derecesinin algılanmamasıdır. Genellikle duygusal ve/veya psikolojik istismar yaşayan mağdurlar olayı tolere etmekte ve kapatmaktadır. Bu nedenle mağdurlar şiddeti çoğunlukla resmen rapor etmemektedirler (Baseline Study Report on Domestic Violence and Albanian State Police, 2012). İkinci ana engel ise kurbanların bu konunun sadece bir aile meselesi olması gerektiği yönündeki düşüncesidir (Osmani, 2013). Kadınların raporlamasını engelleyen üçüncü ana engel ise, mağdurların olayın

sadece bir kez olduğuna ilişkin umududur. Belki daha da önemlisi, toplumun kendisi olgunun resmi olarak raporlanmasını istememektedir (Babani, 2003). Bu engellere rağmen 2006-2010 döneminde Çalışma, Sosyal İşler ve Eşit Fırsatlar Bakanlığı, 2007-2010 yılları için Cinsiyet Eşitliği ve Aile İçi Şiddet Ulusal Stratejisini (NSGE DV) hazırlamıştır. Bu strateji, aile içi şiddetin mağdurlarına yardım ve koruma geliştirmeyi, aile içi şiddetin temel nedenleriyle mücadele ederek, adalet sisteminin aile içi şiddet olaylarına tepki göstermesini arttırmayı ve önlemeyi amaçlamıştır.

Aile içi şiddete karşı mücadele 2011 yılında ağır bir sosyal mesele olarak görülmüştür. Hükümet ve sivil toplum organizasyonların katılımı ile ülke çapında koordineli bir destek sistemi kurulmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü Kamu Güvenliği Bölümünden alınan veriler, polise bildirilen aile içi şiddet vakalarının sayısının 2005 yılında 94 olduğunu, 2012'de 2526'ya yükseldiğini ortaya koymuştur. Buna ek olarak, Koruma talepleri, 2005 yılında sıfır iken, 2012 yılında 2526'e, 2013 yılında 3020'ye yükselmiştir (Emniyet Müdürlüğü, Halk Güvenliği Bölümü Kayıtları, 2014). Bu gelişmeler neticesinde 2011 yılında aile içi şiddet mağdurları için ilk sığınma evi Tiran'da açılmıştır. Kırk yatak kapasiteli bu sığınma evi, uluslararası standartlara uygundur. Aile içi şiddet olaylarından kaçanlara barınma hizmeti sağlamak için yapılmıştır ve hükümetin ilk girişimidir (Gender Alliance for Development Center, 2016).

Arnavutluk'ta toplumsal cinsiyet eşitliği ve aile içi şiddete karşı önemli çabalar gösterilmesine rağmen, kadınlara yönelik ayrımcılık ve aile içi şiddet olayları yeterince polise bildirilmemektedir. Bunun sebebi gerek ayrımcılığa uğrayan gerekse şiddet mağduru olan kadınların kendi haklarını yeterince bilmemeleri ve suçu bildirmeye ya da yardım ve destek aramaya da çoğunlukla cesaret edememeleridir (Hiller-Garvey ve Aguilar, 2012). Aile içi şiddetle ilgili Ulusal düzeyde yapılan bir anketin (2013) ana sonuçlarından birisi, 18-55 yaşlarındaki kadınların en az %59,4'ünün evlilik / yakın ilişki içinde şiddet gördüğüdür. Bu çalışmada şiddete uğramış kadınların çoğunun aynı zamanda birden fazla şiddet türüne de uğradıkları saptanmıştır. Bulgular her yaş grubundaki kadınların aile içi şiddete maruz kaldığını; fakat 18- 24 yaş arasındaki kadınların aile içi şiddete maruz kalma oranının bir miktar daha yüksek olduğunu (%64) göstermektedir. Verilere göre 25-34 yaşları arasında şiddete maruz kalma oranı %60, 3; 35-44 yaşları arasında %59,8 ve 45-55 yaşları arasında ise %58'dir. Ayrıca, kadınların yaşadığı yere, eğitim düzeyine, istihdam durumuna, yaşa ve kadınların medeni hallerine bağlı olarak, aile içi şiddet oranlarında bazı önemli farklılıklar gözlenmiştir. Özellikle yüksek eğitim düzeyine sahip kadınların, düşük eğitim düzeyine sahip kadınlara kıyasla,

evlilik/yakın ilişki içinde şiddete maruz kalma oranları çok daha düşüktür. İstihdam statüsü ile ilgili olarak, çalışmayan kadınların aile içi şiddet görme oranının çalışan kadınların şiddet görme oranından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kentsel ve kırsal alanlar arasındaki farklılıklara gelince, kırsal bölgelerdeki kadınlar, kentsel bölgelerdeki kadınlara göre daha fazla aile içi şiddet yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ankete katılan kadınların çoğu 10 ila 30 yıl arasında olan evlilik süresi içinde şiddet yaşamıştır. Genel olarak, şiddete uğramış kadınların aile içi şiddet hakkında konuşmaya hazır olmadıkları görülmüştür. Bu bulgular şiddet gören kadınların neredeyse %91'inin ailelerinden, akrabalarından yardım görmediğini, çok azının devlet ya da özel organizasyonlardan yardım talep ettiğini göstermektedir.

Bu istatistikler, Arnavutluk'ta oluşturulan yasal ve sosyal hizmetlerin aile içi şiddet konularında halkın bilinçlendirilmesi çabalarına rağmen şiddete maruz kalan kadınların çoğunluğunun aile içi şiddet için yardım istemediğini ve sessizce acı çekmeye devam ettiğini göstermektedir.

Bu durumun birçok nedeni vardır; özellikle kırsal kesimde aile içi şiddet mağdurlarına sunulan hizmetin yetersizliği kadınların aile, arkadaşlar, devlet da toplum hizmetlerinden yardım istemelerini zorlaştırmaktadır. Hatta birçok kadın bu durumdan kendisini sorumlu tutmaktadır. Kadınlar şiddet durumuyla ilgili konuşur ve yardım isterse şiddetin ana sebebi olarak görülmekten korkmaktadırlar (Haarr ve Dhamo, 2009).

Arnavutluk'ta aile içi şiddetle ilgili demoğrafik betimlemeler dışında bir inceleme yapılmamıştır. Kadınların aile içinde uğradığı şiddetin nedenleri ve bu olgunun psikolojik olarak çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelenmesinin önemi nedeniyle, doktora tezi kapsamında şiddete maruz kalan kadınların psikolojik özelliklerini öğrenmeye odaklanılmıştır. Bu çalışmada kişilik özellikleri, benlik saygısı, geleneksel cinsiyet rolü ve şiddet hakkındaki inançlar şiddete uğrayan ve uğramayan kadınlarda karşılaştırarak incelenmiştir. Bu özellikler, Arnavutluk kültürü ve Arnavutluk'ta aile içi şiddet konusundaki önceki çalışmalarda incelenmediği ve konunun anlaşılmasını sağlayacağı için seçilmiştir.

Amaç

Araştırmanın genel hedefi, şiddete uğrayan kadınların özelliklerini belirlemektir. Bu çalışmada, Şiddete Uğramayan Kadınlar ile Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar

(Sürdürenler) ve Şiddete Uğradıktan Sonra Eşinden Ayrılan (Terk edenler) kadınların belirli psikolojik özellikleri açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmada bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Şiddete uğramayan kadınlar, şiddete uğrayan kadınlar ve şiddete uğradıktan sonra partnerinden ayrılan kadınlar kadınsılık, erkeksilik ve androjenlik özellikleri açısından farklılaşmakta mıdır?
2. Şiddete uğramayan kadınlar, hala şiddete uğrayan kadınlar ve şiddete uğradıktan sonra partnerinden ayrılan kadınlar, geleneksel cinsiyet rolü tutum ve inançları açısından farklılaşmakta mıdır?
3. Şiddete uğramayan kadınlar, hala şiddete uğrayan kadınlar ve şiddete uğradıktan sonra partnerinden ayrılan kadınlar, öz saygı düzeyleri açısından farklılaşmakta mıdır?
4. Şiddete uğramayan kadınlar, hala şiddete uğrayan kadınlar ve şiddete uğradıktan sonra partnerinden ayrılan kadınlar, aile içi şiddete karşı tutumları açısından farklılaşmakta mıdır?

Önem

Arnavutluk'ta kadınlara yönelik aile içi şiddetle ilgili literatürde araştırma çalışmaları bulunmakta, ancak elde edilen ampirik veriler çok azdır. Var olan araştırmalar özellikle tarama çalışması ve sosyolojik veriler şeklindedir. Bu çalışma ise şiddet olgusunun psikolojik boyutunu incelemeyi amaçladığı için diğer çalışmalardan farklılaşmakta ve alan yazınına önemli bir katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma, Arnavutluk'ta şiddet görmüş ve görmemiş kadınları karşılaştırmalı olarak inceleyen ilk araştırmalardan birisidir. Şiddete uğramış kadınların psikolojik güçleri ve güçsüzlükleri, cinsiyet rolleri, benlik saygıları literatürde nadiren tartışılan başka bir alandır. Araştırmalar STK'lara, kurumlara ve bu olguyla karşılaşan uygulayıcılara şiddete uğramış kadınların özellikleriyle ilgili bilgi kazandıracaktır.

Bu çalışmanın en önemli katkılarından birisi Arnavutluk literatürüne cinsiyet rolleri, geleneksel cinsiyet rollerine karşı tutumla konusunda ölçme araçları kazandırmasıdır. Arnavutluk psikoloji alanyazınında ölçekler konusundaki önemli bir eksikliği gidereceği düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu tezde sunulan bulgular, örnekleme süreci ve örneklem büyüklüğü nedeniyle genelleştirilebilirliği açısından sınırlıdır. Veriler sadece araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllü kadınlardan toplanmıştır.

Tanımlar

Yakın Partner Şiddeti (YPŞ)

Yakın partner şiddeti (YPŞ), mevcut veya önceki karı/koca, kız arkadaş/erkek arkadaş da diğer yakın partnere yönelik olup sakatlık, yaralanma da ölümle sonuçlanan da sonuçlanma ihtimali olan fiili şiddet uygulanması da içeren şiddet uygulama tehdididir. YPŞ açısından altı çizilmesi gereken nokta, kurban ile suçu işlediği iddia edilen kişi arasındaki yakın ilişki bulunmasıdır (eşler, (eski) partnerler gibi).

YPŞ'ye Maruz Kalmamış Kadınlar

YPŞ'ye maruz kalmamış kadınlar, yakın bir duygusal ilişki içerisinde fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik zarara uğramamış kadınları ifade eder.

YPŞ'ye Maruz Kalmış Kadınlar

YPŞ'ye maruz kalmış kadınlar, fiziksel saldırı, cinsel ilişkiye zorlama, psikolojik istismar ve davranışları kontrol etme gibi fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik zarara uğramalarına neden olan yakın bir ilişki içerisinde olan kadınları ifade eder.

YPŞ'ye Maruz Kalıp İlişkiyi Sürdüren Kadınlar (Sürdürenler)

YPŞ'ye maruz kalmış olup, bu araştırmanın yürütüldüğü esnada söz konusu ilişkiye devam eden kadınları ifade eder. Bu çalışmada, bu kadınlar 'Sürdürenler' olarak adlandırılacaktır.

YPŞ'ye Maruz Kalıp İlişkiye Son Veren Kadınlar (Terk edenler)

YPŞ'ye maruz kalmış olup kendi girişimi neticesinde ilişkiye son vermeyi başarmış olan kadınları ifade eder. Bu araştırmada, bu kadınlar 'Terk Edenler' olarak adlandırılmıştır. Bu sınıflama, kadınların kişisel bilgi anketine verdikleri yanıtların araştırmacı tarafından incelenmesiyle oluşturulmuştur.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde, “Partnerinin şiddetine maruz kalmış kadınlarla, partnerinin şiddetine maruz kalmamış kadınlar, psikolojik kişilik özellikleri açısından birbirinden nasıl farklılaşıyorlar?” sorusundan yola çıkılarak yakın partner şiddetine maruz kalmış kadınların özellikleri ele alınmıştır. Bir başka deyişle “Yakın ilişkisinde partnerinin şiddetine maruz kalan kadınlar, neden şiddet içeren bu ilişkiye devam ediyorlar?” sorusunun kuramsal çerçevesine ve ilgili alanyazın taramasına yer verilmektedir.

Yakın Partner Şiddetine (YPŞ) Maruz Kalan Kadınların Özellikleri

Son yıllarda aile içi şiddet konusunda yapılan çalışmalar, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların ortak özellikleri olup olmadığına ve bu özelliklerin şiddetin sebebi olarak kabul edilip edilmeyeceğine odaklanmaktadır. Mevcut araştırmalardan anlaşıldığı kadarıyla, kadınların aile içi şiddete maruz kalması bireysel, ailevi, ikincil ve sosyal düzeydeki bir dizi karmaşık faktörlerle bağlantılıdır (Gage, 2005). Bazı araştırmacılar, şiddete ilişkin olarak hem cinsiyet eşitsizliği, kültürel normlar ve ataerkillik gibi makro düzeydeki bağlantıların hem de kültürel eğilimlerin, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların ortak özelliklerinden bazısı olup partnerin istismarına maruz kalma olasılığını arttırdığı sonucuna ulaşmıştır (Babani, 2003; Bozo ve Grabova, 2006; Firestone, Harris ve Vega, 2005; Firestone, Lambert ve Vega, 1999; Gjermani ve Bregu, 2003; Haj-Yahia, 2000; Jewkes ve diğerleri, 2002; Malik, 2018; Nicolice-Ristanovic ve Dokmanovic, 2006). Diğer yandan, bazı araştırmacılar ise istismar eylemini yapanların ve bu eylemlerin kurbanı olanların bireysel düzeydeki özelliklerine odaklanmıştır (Cortes, 2013; Cunradi ve diğerleri, 2000; Menon ve Johnson, 2007; Superable, 2017; Walker, 1979).

Walker (1979), YPŞ’ye maruz kalan kadınların kişilik özelliklerini iki açıdan ele almıştır: 1. Şu anda ve geçmişte yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların sahip olduğu kişilik özellikleri 2. Çevresel faktörlerin kadının kişiliği üzerindeki etkisi (davranışsal, bilişsel ve duygusal tepkileri). Benzer şekilde, Klingbeil ve Boyd’a (1984) göre, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar kendilerini kadınların rolleri konusunda daha geleneksel tutumlara sahip olarak görmektedir, düşük düzeyde içsel

kontrol yetisi ile düşük düzeyde öz-saygıya sahiptir ve olumsuz ruh hali içindedir. Ayrıca, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar hayal kırıklığına yüksek tolerans, depresyon, bağıllık, asgari düzeyde ego sınırları, düşük düzeyde öz-saygı, olumsuz cinsel öz-imaj ve intihar ve/ya cinayet düşüncesi gibi belirli psikolojik özellikler gösterirler (Klingbeil ve Boyd,1984).

Yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar, içinde bulundukları durumla baş edemeyeceklerie inanmakta ve sonuç olarak kendilerini istismar eden kişilere boyun eğmeye başlamaktadır (Cortes, 2013; Walker, 1979). İyi bir eğitim alan, yüksek düzey bir işi olan ve eşlerinden daha eğitilmiş olan kadınlar ise çoğunlukla şiddeti ihbar etmektedirler (Burazeri, 2005).

Goldsmith (2005) ve Malik (2018) tarafından yürütölen iki farklı araştırmanın sonuçlarına göre, aile içi şiddet yaşayan kadınların karşılaştığı psikolojik sorunlar arasında olumsuz benlik algısı, düşük öz-saygı, güçsüzlük, çaresizlik ve değersizlik hisleri, uyku problemleri, zevk alamama, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon yer almaktadır. Bazı durumlarda, yakın partner şiddetine maruz kalmış olan kadınların, istismarcı partner ile “travmatik bir bağ” kurulması olarak nitelendirilebilecek Stockholm Sendromu’na yakalandıkları da görölmektedir (Reina, Lohman, ve Maldonado, 2014).

Düşük düzeyde öz-saygı genel anlamda değersizlik duygularıyla bağlantılıdır ve bu durumda kurban kendini önemsiz hissetmektedir. Fiziksel ve duygusal olarak istismar edilen kadınlar genellikle kendilerine değeri vermemektedir (De Sousa, 1992; Lin-Roark, Church ve McCubbin, 2015). Kadının öz-saygısı zayıfladığında, kadın şiddeti hak ettiğine inanma eğiliminde olur (Kirkwood, 1993). Mills (1984) ile Cascardi ve O’Leary (1992) tarafından yürütölen araştırmalarda da belirtildiği gibi, yakın bir partner tarafından uygulanan fiziksel istismar, YPŞ’ye maruz kalan kadınlar arasında öz-saygının azalmasına neden olmaktadır. Levendosky, Lynch ve Graham Bermann (2000) ise, düşük düzeydeki öz-saygının, gerçek fiziksel şiddet ve cinsel saldırı eylemlerinden çok, fiziksel şiddet tehdidiyle ilişkili olduğunu belirtmektedir.

YPŞ’ye maruz kalan kadınların cinsiyet rolleri konusundaki eğilimleri, aile içi şiddet çalışmaları kapsamında üzerinde durulan özelliklerden bir diğeridir. Belirli bir kültürün cinsiyet rollerine ilişkin tutumları, bir kadının öz-imajını ve onun gitme/kalma kararını etkilemektedir (Çaro, Bailey ve Wissen 2012; Poteyeva ve Wasileski, 2016). Yapılan araştırmalar, geleneksel cinsiyet rollerine sahip kadınların, istismarcı ilişkileri sürdürme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Stube, 1998; Truman-

Schram ve diğeri., 2000). Veriler, YPŞ'ye maruz kalan kadınların kültürel bir özellik olarak şiddeti onaylayan bir tutum sergileyebildiklerini de ortaya koymaktadır (Barnawi, 2015; Begum ve diğeri., 2015).

Aile içi şiddet, bazı araştırmacılar tarafından katı ve eşitlikten uzak cinsiyet rolleriyle, erkek egemenliğiyle ilişkilendirilmektedir (Russo ve Pirlott, 2006; Taft, ve diğeri., 2009). Ball ve Wyman (1977) tarafından yürütülen bir araştırmanın sonuçlarına göre, şiddet içeren bir ilişkiyi sürdüren kadınlar, basmakalıp kadınsı rollerin toplum tarafından yüksek oranda benimsenmesinin kurbanıdır. Genelde erkeksilik ve kadınsılık, birbirini tamamlar nitelikteki olumlu ve olumsuz özellik ve davranışlar olarak görülmektedir (Bem, 1974; Cook, 1985). YPŞ'ye maruz kalan kadınlar ile ilgili yapılan araştırmaların oluşturduğu alanyazındaki varsayım, dövnenlerin büyük oranda erkek ve kurbanların büyük oranda kadın olduğu yönündedir (Pagelow 1981; Walker 1979).

Alanyazında, istismarcıların cinsiyet rollerine ilişkin düşüncelerine odaklanan araştırmalar da yer almaktadır (Walker 1979; Gondolf 1985; Barnett ve Ryska, 1986). Bununla birlikte, YPŞ'ye maruz kalan kadınların cinsiyet rollerine ilişkin düşüncelerini ele alan çalışmalar ise görece daha az sayıdadır. Bununla birlikte, YPŞ'ye maruz kalan kadınların daha çok androjen (Bernard vd. 1985) veya kadınsı (Burke vd. 1988; Kuhl 1984) olduğu gibi birbiriyle çelişen sonuçlara ulaşan araştırmalar da mevcuttur. Mattle ve Schwar'a (1990) göre, iki grup kadın arasında çok belirgin farklar vardır. YPŞ'ye maruz kalan kadınlar, daha çok kadınsılık özelliğine, YPŞ'ye maruz kalmamış kadınlardan oluşan kontrol grubu daha çok androjen özelliklere sahiptir.

Tshesane (2001), geleneksel cinsiyet rollerinin kadınların istismar edilmesinde önemli bir role sahip olduğunu belirtmektedir. Tshesane'yi yürüttüğü araştırmaya göre, kırsal kesimde yaşayan kadınların çoğu, koruma ve bakım uğruna, kocalarından gelen her şeye katlanmak zorunda olduklarına inanmaktadır. Bu noktada, kadınların istismara ilişkin deneyimleri ve tepkilerinin, içinde bulundukları sosyal ve kültürel koşullar, mevcut seçenekler ve kaynaklar tarafından şekillendiği ifade edilmektedir (Dutton ve Kropp, 2000; Firestone, Lambert ve Vega, 1999; Harris, Firestone ve Vega, 2005).

Tarih boyunca, kadınların kendilerine biçilen eş, anne ve kadın rollerinin dışında bir kimliği olmamıştır (Shivambu, 2015). Dekeseredy'e (2011) göre, ataerki ideoloji hem erkeklerin hem de kadınların, kadınların erkeklerden sonra gelmesinin doğal olduğuna inanmalarını sağlayan sosyal bir mantık üretmektedir. Kadınların dövülmesini örtülü

biçimde destekleyen bu tutumun, istismarı yaşama olasılığını da arttırdığı görülmektedir (Heise, 2012).

Seligman'ın (1975) çalışmasından yola çıkan Walker (2009), sürekli olarak şiddete maruz kalmanın, kadının tepki verme motivasyonunu düşürdüğünü ileri sürmüştür. Walker'ın çalışmasının bir diğer bulgusu da, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların davranışlarının sonuçlarını tahmin etme yeteneğini kaybettikleri yönündedir. Walker'a (2009) göre, dayak yiyen kadınlar yardım ve bilgi isteme yetilerini kaybetmelerine neden olan bilişsel güdüsel bir yetersizli yaşamakta, böylece kontrol yitimi ve maruz kaldıkları istismardan kurtulmak için yapabilecekleri hiçbir şey olmadığı inancına kapılmaktadır. Hatta, dayak yiyen bazı kadınlar, istismarı içselleştirerek bu süreçte kendilerini suçlamakta, hata yaptıklarına ve bu nedenle cezalandırılmaları gerektiğine inanmaktadır (Walker, 2009).

Walker (1977-78), YPŞ'ye maruz kalan kadınların kurban olmalarına neden olan ve kurban olma sürecinin onları nasıl daha da tutsak durumuna getirdiğini açıklamak amacıyla öğrenilmiş çaresizlik kavramını kullanmıştır. Walker'ın da belirttiği gibi, YPŞ'ye maruz kalan kadınlar ne yaparlarsa yapsınlar içinde bulundukları durumu değiştiremeyeceklerini anladıklarında, öğrenilmiş çaresizlik ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, bu kadınlar ne yaparlarsa yapsınlar maruz kaldıkları şiddete son veremeyeceklerine inanmaya başlamakta ve bu nedenle durumu değiştirmek için çaba göstermeye son vermektedirler.

Bazı araştırmalar, esas olarak, kadınların şiddete dayalı ilişkiyle psikolojik olarak nasıl başa çıktıklarına odaklanmaktadır (Davis, 2002; Kearney, 2001; Landenburger, 1993). Davis (2002) ve Fraser (2005), söz konusu kadınların ayakta kalabilmek ve bu ilişkiye son verebilmek için umut, maneviyat, mizah duygusu ve savunma mekanizmalarını devreye soktukları sonucuna varmıştır. Özcan, Günaydın ve Çitil'e (2016) göre; yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların ortak özellikleri arasında düşük eğitim seviyesi ve düşük ekonomik durum, genellikle kırsal kesimde yaşama, erken yaşta bazen istenmeyen/onaylanmayan evlilikler yapma, diğer akrabalarla aynı evi paylaşma, geçmişinde şiddet hikayesi olma gibi durumlar vardır.

Yukarıda sözü edilen özelliklerin yanı sıra, diğer bazı özellikler açısından da şiddete uğrayan kadınlar incelenmiştir. YPŞ'ye maruz kalan kadınların problem çözme becerilerinin yeterli olmadığı (Claerhout, Elder ve Janes, 1982; Morrison, Hasselt ve Bellack, 1967), söz konusu kadınların işlevsel olmayan inançlara sahip olduğu (Douglas

ve Strom, 1988; Follingstad, 1980; Malik, 2018), yüksek düzeyde korku duygusuna sahip oldukları (Bowen, 1982; Martin, 1981), alkol ve uyuşturucu kullandıkları (Balcı ve Ayrancı, 2005), çocukken şiddete tanık oldukları (Blair, ve diğerleri, 2015; Burazeri, Qirjako, Roshi ve Brand, 2011; Geffner ve diğerleri, 2013; Ibabe, Jaureguizar ve Bentler, 2013; Kocacık ve diğerleri, 2007; O'Leary, Smith Slep ve O'Leary, 2007; Renner ve Slack, 2006), ekonomik sorunları olduğu (Anderson ve Saunders, 2003; Barnawi, 2015; Barnett, 2000; Güler, Tel ve Ozkan Tuncay, 2005; Kelmendi, 2015; Kim ve Gray 2008; Kocacık ve Dogan, 2006; Regueira-Diéguez ve diğerleri, 2015; Rhatigan ve diğerleri, 2006), eğitim seviyelerinin düşük olduğu (Ackerson ve diğerleri, 2008; Bowlus ve Seitz, 2006; Garcia-Moreno ve diğerleri, 2006; Koeing ve diğerleri, 2006; Regueira-Diéguez ve diğerleri, 2015) ve akıl sağlığı sorunları sergiledikleri (Campbell ve diğerleri, 2002; Bean ve Moller 2002; Estrellado, 2010; Montero ve diğerleri, 2011; Stein ve Kennedy 2001) belirtilmiştir. Şiddetin toplumsal düzeydeki güçlü belirtileri ise eşitlikten uzak cinsiyet rolleri, erkek egemenliği olarak sıralanmaktadır (Russo ve Pirlott, 2006; Taft ve diğerleri, 2009).

Şiddet İçeren İlişkiyi Sürdürmenin Sebepleri (Sürdürülenler)

Yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların iki seçeneği vardır: Şiddet içeren ilişkiye devam etmek ya da son vermek. Alanyazına göre, kadınların şiddet içeren ilişkiye devam etmesinin nedenleri arasında ekonomik kaynakların yokluğu ve barınma sorunu, aile ve arkadaşlardan destek görememe, çocuklarla ilgili endişeler, ilişki seçeneklerinin kısıtlı olması, işsizlik ya da eğitimsizlik, yakın partnerin değişeceğine dair yeminleri, aşk ve partnerin değişeceğine dair umut, intikam korkusu, misilleme korkusu ve toplumsal baskı yer almaktadır (Bowlus ve Seitz, 2006; Garcia-Moreno ve diğerleri, 2006; Gelles, 1976; Guvenc ve diğerleri, 2014; Heise ve diğerleri, 1999; Martín ve diğerleri, 2015; Strube, 1988; Short ve diğerleri, 2000).

Kurbanın şiddet içeren ilişkiye son verme ihtimalini arttırabilecek değişkenleri inceleyen bir çok çalışma mevcuttur. Gelles (1976) ile Short ve diğerleri (2000) tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda, fiziksel şiddete uygulayan kadının gitme/kalma kararını etkileyen en önemli faktörün istismarın sıklığı ve şiddeti olduğu anlaşılmıştır. Bazı araştırmacılara göre, duygusal istismardaki artış, kurbanın ayrılma kararını fiziksel istismardan daha çok etkilemektedir (Herbert ve diğerleri, 1991; Gortner ve diğerleri, 1997). Eğer kadın ayrılmayı seçmişse, şiddetin çok kötü olduğunu düşünmektedir.

Herbert, Silver ve Ellard (1999) tarafından yürütülen bir çalışmaya göre, kadınlar şiddet içeren ilişkileriyle baş edebilmek için olumsuz yönler (partnerin istismarı) odaklanmaktansa, olumlu kişilerarası yönler (partnere duyulan aşk) odaklanmaktadır. Ayrıca, bu kadınlar içinde bulundukları durumu, kendilerinden daha çok istismara maruz kalan kadınlarla karşılaştırma eğilimindedir. Eckstein'in (2011) yürüttüğü araştırmanın sonuçlarına göre, aile içi şiddet kurbanları, ilişkinin olumlu yönlerine odaklanma eğilimindedir. Hatta söz konusu ilişkide istismarın var olma nedenlerine ilişkin bahaneler üretmektedir. Patzel'e (2006) göre, kadınların istismarcı ilişkiye devam etmesinin nedenleri arasında istismarcıya duyulan aşk ve söz konusu eylemleri istismar olarak nitelemede yaşanan zorluk yer almaktadır.

Arnavut kültüründe konu ile ilgili birkaç çalışmadan birini yürütmüş olan Kelmendi'ye (2015) göre, kadınların şiddet içeren bir ilişkiyi sürdürmesinin temel sebepleri arasında aileyi bir arada tutma isteği, çocukların velayetini kaybetme korkusu, aile içi şiddet olayından kaynaklanan utanç duygusu, kendini güvende hissetmeme, destek görememe ve ekonomik açıdan partnere bağımlı olma gibi sebepler yer almaktadır. Bir kadının istismarın olduğu ilişkiye devam etme kararı almasına etkileyen eden bir nokta ise, ilişkiye olan bağlılıktır. Bir çok araştırmanın sonucuna göre, uzun süredir istismarın olduğu ilişki içerisindeki kurbanların bu ilişkiye devam etme olasılığı daha yüksektir (Anderson ve Saunders, 2003; Arriaga ve Capezza, 2005; Strube ve Barbour, 1984). Ayrıca, ilişkiyi "kurtarma" yolunda daha çok çaba harcamış olan veya fiziksel şiddete uygulayan kişiyle duygusal bir bağı olduğunu kabul eden kadınların istismarcı ilişkiye devam etme ihtimallerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Bostock, Plumpton ve Pratt, 2009; Pfouts, 1978; Strube ve Barbour, 1983). Strube ve Barbour'a (1984) göre, kadınlar kendini psikolojik olarak ilişkiye ne kadar çok adarsa, ayrılma olasılıkları da o kadar az olmaktadır.

İstismarcıya ve ilişkiye duyulan bağımlılık ve sevgi, genellikle kadınların ilişkiye son vermesi ya da yardım araması için gerekli adımları atmasını zorlaştırmaktadır (Bostock ve diğerleri, 2009; Dare ve diğerleri, 2013; Estrellado ve Loh, 2014; Roberts, 2007). Bu nedenle, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların ilişkiyi devam ettirmesinin sebebi yalnız kalmaktan korkmaları ve bir şeylerin değişeceğine dair duydukları umuttur (Hendy ve diğerleri, 2003; Lockhart ve Danis, 2010; Roberts, 2007).

Kadınların şiddetin hakim olduğu ilişkiyi sürdürmelerinin sebebi olarak en sık dile getirilen faktörlerden birisi de ekonomik nedenlerdir. Eğer bir kadının çalışmasına izin

verilmiyorsa, kadının partneri kendisine mali destek sağlayan tek kişi olabilir (Bomstein, 2006; Bostock, Plumpton ve Pratt, 2009; Matthews, 2004; Repucci, Woolard ve Fried, 1999; Rothman ve diğerleri, 2007; Salber ve Taliaferro, 1995; Wettersten ve diğerleri, 2004;). Aile içi şiddet ile ekonomik endişeler arasında bağlantı kuran pek çok araştırma bulunmaktadır (Anderson ve Saunders, 2003; Barnett, 2000; Barnawi, 2015; Hetling ve Born, 2005; Kim ve Gray, 2008; Regueira-Diéguez ve diğerleri, 2015; Rhatigan ve diğerleri, 2006).

Kadınların ilişkiyi sürdürmelerinin nedenlerini inceleyen araştırmaların üzerinde durduğu bir diğer kavram ise korkudur (Fraser, 2005; Wood, 2001). Hyden'in (1999) yürüttüğü nitel çalışmanın bulgularına göre korku, kadının ilişkiye son verme kararını etkileyen olumlu ve olumsuz bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Korku kadın için çok güçlü bir motivasyon kaynağı olarak kabul edilmektedir, çünkü korku bir tehdidin var olduğu algısını yaratarak kadının harekete geçmesini (bir arkadaşına anlatmak, bir sığınma evi ile iletişime geçmek gibi) sağlamaktadır. Bununla birlikte, kadınların korktuklarını dile getirme konusunda desteği yoksa, korku aynı zamanda felç edici bir etmen olabilmektedir (Bostock, Plumpton ve Pratt, 2009).

İstismarcı partnerler tarafından kadınları ilişkiye devam etmeye zorlamak için çocuklar kullanılmaktadır. İstismarcı partner, kadını çocuklara zarar vermekle, onları kaçırmakla veya fiziksel olarak incitmekle tehdit ederek kadınlar üzerinde kontrol sağlamaya çalışabilir (Fraser, 2005; Klevens 2007; Salber ve Taliaferro, 1995). Kadınların kalmaya karar vermesini sağlayan bir diğer önemli etmen de ilişkiye yapılan yatırım ve çocuklardır (Babani, 2003; Bauer, ve diğerleri, 2000; Bostock, Plumpton ve Pratt, 2009; Bui, 2003; Dutton ve diğerleri, 2000; Rhatigan ve Axsom 2006; Klevens 2007; Kelmendi, 2015).

Çocuklarının velayetini kaybetme olasılığı, kadınların kendileri ve çocuklarının fiziksel tehlikeyle karşı karşıya kalmaktan korkması fiziksel şiddet maruz kalan kadının ayrılmasına engel olabilmektedir. Ayrıca, çocukların duygusal veya fiziksel açıdan zarar görme risklerinin artması, kadınların yardım isteme ya da şiddet içeren bir ilişkiyi bitirme olasılığını arttırmaktadır (Gelles, 1976; Short ve diğerleri, 2000).

Rusbult ve Martz (1995), kurbanın ve içinde bulunulan durumun özelliklerinin çok önemli bir role sahip olduğunu belirtmektedir. Şiddete ilişkin utanç veya suçluluk duygusu da yakın partnerinin şiddetine maruz kalan kadınların ayrılmalarına engel olan

nedenlerden bir diğeri (Levendosky ve diğeri, 2000). Utanç ve suçluluk gibi duygular, kadınların sosyal çevrelerinden uzaklaşmasına neden olabilmektedir.

Aile içi şiddetle ilişkilendirilen bir diğeri konu da sosyal izolasyondur. Ciddi düzeyde istismara maruz kalan kadınlar çok büyük oranda sosyal olarak izole olurlar ve arkadaşları, aileleri da çevrelerinden çok kısıtlı düzeyde destek görürler (Sullivan ve diğeri, 1994). Ayrıca, istismarcılar partnerlerinin ailesi ve arkadaşlarıyla görüşmelerine engel de olabilmektedir (Levendosky ve diğeri, 2004; Turner, 2002). Gelles (1974) da altını çizdiği gibi, yakın partnerinin şiddetine maruz kalan kadınlar genellikle çevrelerinden soyutlanmış olmaktadır. Sonuç olarak, bu kadınların çevrelerinde yardım isteyebilecekleri çok kısıtlı sosyal kaynakları bulunmaktadır. İş imkânı, kaliteli çocuk bakım hizmeti, barınma olanakları ve sağlık hizmetlerindeki kısıtlılıkların yanı sıra var olan kaynaklara erişimin de uzak veya kötü yollar nedeniyle zor olduğu şehirlerde kırsal kesimlere göre sosyal izolasyonun, daha fazla olduğu ileri sürülmektedir.

Kadınların istismara verdikleri tepkiler, çeşitli kültürel, ırksal ve etnik kimlikleri tarafından şekillenmektedir. Bu nedenle, bir kadının dayaa verdiği tepki elindeki mevcut imkanları ile sınırlıdır (Shivambu, 2015). Bazı kültürler geleneksel ataerkil tutumlar üzerine kuruludur ve YPŞ'ye maruz kalan kadınların ayrılmasını zorlaştırmaktadır (Çaro, ve diğeri, 2012). Barnett ve LaViolet (1993) ile Miller'a (2012) göre, yakın partnerinin şiddetine maruz kalan kadınların çoğu aile ve arkadaşlarından yeterli sosyal destek görmemektedir. Aile ve arkadaşlar, yakın partnerinin şiddetine maruz kalan kadınları bir şekilde yola devam etme konusunda ikna etmeye çalışmaktadır. Bazı kadınlar ise, partnerinin değişeceğine olan umudunu kaybetmediği için ilişkiye devam etmektedir (Barnett ve LaViolet, 1993; Zaitzow ve Thomas, 2003).

Sosyokültürel faktörler kadınların aileyi bir arada tutmakla sorumlu olduklarına inanmalarını sağlayabilmektedir (Magnussen, Shoultz, ve Richardson, 2011; Estrellado ve Loh, 2014). Bazı araştırma verileri, geleneksel cinsiyet rollerine sahip kadınların şiddet içeren ilişkilere bağlı kalma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Stube, 1998; Truman-Schram ve diğeri, 2000). Yakın partner şiddeti, ataerkil toplumlarda daha yaygındır (Jewkes 2002). Bu toplumlardaki kadınlara, erkeklerin evin direği olduğu ve erkeğin fikirlerinin ve ihtiyaçlarının evdeki en önemli şey olduğu öğretilmektedir. Bu tür davranış örüntüsü Afrika ve Asya kültürlerinde daha sık görülmektedir (Murray ve Graves, 2013).

Weiss (2000), boşanmanın sadece olumsuz karşılanmakla kalmayıp bir seçenek olmaktan çıkarıldığı ailelerde yetişen kadınların şiddet içeren ilişkilere son vermeyi başaramadıklarını ifade etmektedir. Bu kadınlar, partnerlerinin uyguladığı şiddetin sebebinin kendi hataları olduğunu düşünme eğiliminde olup eğer daha iyi bir eş olabilselerdi, istismarın biteceğine inanmaya başlamaktadırlar.

Barnet (2001) ise, yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınların inançlarının, toplumun bir kadına nasıl davranılması gerektiğine inandığına ilişkin düşüncelerinin birer yansıması olmaktadır. Bu kadınlar, bir kadının her ne koşulda olursa olsun kocasına boyun eğmesi gerektiğine inanabilmektedir. Bu nedenle, eğer istismara maruz kalıyorlarsa, bunu hak ettiklerini düşünebilmektedirler.

Bir kadının öz-saygısı düştüğünde, şiddet içeren bir ilişkiye son verme gücünü ve güvenini yeniden hissedebilmeleri zor olmaktadır. Follingstad vd. (1992), düşük düzeydeki öz-saygının kadını şiddet içeren ilişkinin içine hapsedtiğini ifade etmektedir. Papadakaki vd. (2009) ise, düşük düzeydeki öz-saygının kadınların kendinden şüphe etmesine neden olabildiğini, bunun da şiddet uygulayan partnerle ilişkisine devam etme riskini beraberinde getirdiğini belirtmektedir. Lynch ve Graham-Bermann (2004), öz-saygının fiziksel ve/ya psikolojik şiddetin sıklığı ve şiddeti ile ters orantılı olduğunun altını çizmektedir.

Yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınların öz-saygı düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koyan pek çok çalışma bulunmaktadır (Follingstad ve diğerleri, 1992; Barnett, 2001). Kadınlar istismar edilmediğinde öz-saygısı artmaktadır (Aguilar ve Nightengale, 1994). Ayrıca, Shivambu (2015) düşük düzeydeki öz-saygının depresyonu arttırdığı ve şiddet içeren yakın ilişkisine son vermesini zorlaştırdığını belirtmektedir.

Şiddet içeren bir ilişki içerisinde bulunan kadınların gitme da kalma kararlarını etkileyen çeşitli pek çok faktörün olduğu görülmektedir. Gitme/kalma eylemleri esnasında, kadınlar şiddet içeren bir ilişkiye devam etme konusunda farklı mesajları içselleştirip ardından dışa vurabilmektedir. Bazı durumlarda, kadınlar kendilerini istismar eden partnerlerini suçlamaktan kaçınarak şiddeti, “işte kötü bir gün geçirmiş olmak” gibi dış faktörlere yüklemektedir. Gizlice takip edilme, daha da artan fiziksel şiddet ve cinayet gibi sonuçlarından korkmak da kadınların istismarcı ilişkiye devam etme kararı almasına neden olan faktörler arasında yer almaktadır

Şiddet İçeren İlişkiye Son Verme Nedenleri (Terk Edenler)

Bir kadının, şiddet içeren bir ilişkiyi bitirmesi üzerinde olası etkisi olan faktörleri anlamaya çalışan pek çok araştırma bulunmaktadır. Şiddet içeren bir ilişkiyi bitirme ile ilgili faktörler arasında istismarcının özellikleri, istismara uğrayan kurbanların özellikleri ve dışarıdan gelen destek yer almaktadır. Ayrıca, kendilerini istismar eden kişilerden sonsuza dek ayrılan kadınlar da geçici olarak ayrılıp yeniden şiddet içeren ilişkiye dönen kadınlardan farklılaşmaktadır. Bir çok araştırmacı (Campbell, Sullivan and Davidson, 1995; Martin ve diğerleri, 2000; Walker, 1979-2009) şiddetin kadınlar üzerindeki psikolojik etkilerinin ilişkiyi bitirmelerini nasıl zorlaştırdığına dair çalışmalar yürütmüştür. Şiddet içeren bir ilişkiye son vermeyle ilgili olan kişisel ve çevresel faktörleri inceleyen araştırmacılar da olmuştur (Fugate, ve diğerleri, 2005; Gayford, 1979; Gelles, 1979; Heise ve diğerleri, 2005).

Yapılan araştırmaların birçoğu, şiddetin sıklığının artmasıyla kurbanların bu ilişkiye son verme olasılığının arttığını ortaya koymuştur (Anderson ve Saunders, 2003; Gelles, 1976; Short ve diğerleri, 2000). Bununla birlikte, bazı araştırmalara göre, kadınlar fiziksel şiddetten çok sözel ve duygusal şiddet yaşadıklarında ilişkiyi bitirmektedir (Jacobson vd. 1996; Koepsell, Kernic, ve Holt, 2006; Lacey, 2010; Raghavan vd. 2005).

Araştırma bulguları, kadınların şiddet yaşadıkları ilişkiyi tamamen bitirmeden önce, tekrar tekrar istismarcı partneri terk edip yeniden ona döndüğünü göstermektedir (Anderson ve Saunders, 2003; Bostock, Plumpton ve Pratt, 2009; Enander ve Holmberg, 2008; Griffing ve diğerleri, 2002; Koepsell, Kernic ve Holt, 2006; Schutte, Malouff ve Doyle, 1988; Tjaden ve Thoennes, 2000). Wuest ve Merritt-Gray (1999) yürüttükleri çalışmanın sonuçlara göre, tek seferde ilişkiyi bitirmenin mümkün olmadığı, şiddete karşı çıkmayla başlayıp ilişkiyi bitirmekle sonlanan süreç olduğunu bulmuşlardır.

Çocukların duygusal ve fiziksel olarak zarar görme riski arttığında, kadınların ilişkiyi bitirme olasılığının arttığı görülmektedir (Gelles, 1976; Short ve diğerleri, 2000). Ayrıca, eğitimsel, finansal kaynakların fazla olması, ilişkiye bağlılık düzeyinin düşük olması ve sosyal desteğin fazla olması da ilişkiye son vermelerini kolaylaştırmaktadır (Anderson ve Saunders, 2003; Frisch ve Mackenzie, 1991; Gelles, 1976; Johnson, 1992; Schutte ve diğerleri, 1988; Short ve diğerleri, 2000; Strube ve Barbour, 1984).

Şiddetin sıklığı, umudunu yitirme, çocuklardaki olumsuz etkisinin yanı sıra aile, arkadaş ve bu konularda yardım edecek uzmanlardan alınan desteğin, yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınların istismarcı ilişkiye son vermesini yordadığı

görülmektedir (Anderson ve Saunders, 2003; Bybee ve Sullivan, 2005; Davis, 2002; Heise ve diğerleri, 2005; Rhatigan ve Axsom, 2006; Kim ve Gray, 2008; Sabina ve Tindale, 2008; Moe, 2007; Rhodes, ve diğerleri, 2010; Tshifhumulo ve Mudhovozi, 2013; Estrellado, 2014; Estrellado ve Loh, 2014).

Sonuç olarak, yakın partnerinin şiddetine maruz kalan kadınların neden söz konusu ilişkiyi sürdürdüğüne cevap bulmak için, birbiriyle sıkı sıkıya bağlı ve iç içe geçmiş pek çok karmaşık faktörün bütüncül bir çerçeve içerisinde ele alınmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bundan sonraki bölümde araştırmanın değişkenlerinden öz saygı hakkında bilgi verilecektir.

Özsaygı (Benlik Saygısı)

Benlik kavramıyla ilgili çeşitli görüşler ortaya konulmuştur. Benlik kavramı kimilerince kişinin kendi bedenini algılayış şekli olarak görüldüğü gibi kimilerince de bedeninin sınırları, potansiyel yapısı ve yetenekleri, bireyin zekası ve sahip olduğu değerler mecmuası olarak ele alınmıştır (Aydın,1996). Bu noktada bireyin çevresiyle olan etkileşimi ve bunları değerlendiriş tarzı kişinin benlik kavramı üzerinde etkili olan unsurlardandır. Özellikle kişinin yakınlarının kendisine karşı tutumu benlik kavramı üzerinde etkili olan elemanlardandır. W. James'da benlik kavramını değerlendirmiş bir psikologtur. James kendimizi 'bilen öz' olarak tanımlayıp, psikolojinin ilkeleri çerçevesinde kendimizi bilmemizin bir sonucu olarak benlik saygısı üzerinde durmuştur. Chrzanowski (1981) öz saygının temelini kişinin kendi özünü kabul edip sahip olduğu yetenek ve güçleri doğru okuyup kişisel bir değerlendirme yapması olarak görür. Bu değerlendirme bir anlamda, kişinin kendi hakkında oluşturduğu benlik kavramının bütünsel olarak ele alınması demektir (Santrock, 2012).

Benlik saygısı, yaşam boyu devam eden bir kavram olması itibariyle geleceği planlama ve başarı, amaçlar doğrultusunda hareket edebilme, özerkleşme, çevre ile uyum ve sağlıklı iletişim kurabilme konuları ile ilişkilidir (Erşan, Doğan, ve Doğan, 2009). Benedek (1997) benlik saygısı kavramının içine kendine güven, kişisel yeteneklerine, benliğine ve başkalarına saygı ve verilen değer hakkındaki duyguları, olumsuzluklarla baş etme becerileri gibi hem kişinin kendi hem de başkaları hakkındaki olumlu veya olumsuz duygularını dahil etmiştir. Rosenberg (1965) benlik saygısı konseptinin oluşmasında önemli katkılar sağlamış bir araştırmacıdır. Rosenberg, bu kavramı kişinin kendisine ya da bir nesneye yönelik sahibi olduğu olumlu veya olumsuz bütün tutumları

olarak değerlendirir. Bu bakış açısı sosyal öğrenmenin önemine dikkat çekerek toplumun benimsediği değer yargılarının ve kişinin yakın çevresinin yapmış olduğu değerlendirmelerin kişinin benlik saygısını şekillendirmesinde önemli bir yeri olduğunu belirtir (Kılınçer, 2012).

Benlik Saygısının Gelişimi

Doğumdan sonra gelişmeye başlayan benlik saygısı, çevresel faktörler ve ebeveynin etkisi ile gelişimini sürdürür. Bireyin çevresindeki kişilerin olumlu veya olumsuz tutumları benlik saygısının gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Mesela, pozitif davranışların ödüllendirilmesi, bireyin sevilmesi ve sayılması, yani çevresinde kabul görmesi benlik saygısının olumlu gelişmesinde etkileyici faktörlerdir (M. Öztürk, Sayar, Tüzün ve Tanrıöver Kandil, 2000).

Coopersmith (1967), benlik saygısı üzerinde sosyal çevre ve statünün, dışardan gelen eleştirilere verilen tepkilerin ve başarı ölçütlerinin etkili olduğunu değerlendirmiştir. Onun belirlemiş olduğu dört etkeni şu şekilde ifade etmek mümkündür: 1. Bireyin değer atfettiği sosyal çevresi kanalıyla kendisi hakkında hissettiği ilgi, saygı, değer ve övgüler; 2. Bireyin başarıları sonucunda sahip olduğu statü ve bu şekilde başarı deneyimi; 3. Bireyin maruz kaldığı eleştiriler karşısında ortaya koyduğu tavır ve tutumlar ve bunlarla mücadele tarzı; 4. Bireyin belirlediği başarı ve başarısızlık tanımlamaları ve kendisinde görmek istediği, başarı olarak tanımladığı özellikler.

Benlik saygısı yüksek olan bireylerde olumlu bir takım davranışlar belirlenmiştir. Fiziksel sağlık açısından bu kimselerin kaygı düzeylerinin düşük olduğu ve daha sağlıklı oldukları gözlemlenmiştir. Davranış biçimleri açısından bu bireyler yaşamı daha anlamlı bulan, iş yaşamlarında bağımsız hareket edebilen, rekabetçi ve başarıya önem veren ve bunun yanında karşılaştıkları problemler karşısında grup içi iletişimlerinde daha başarılı ve sosyal ilişkilerinde daha tolere edici davrandıkları görülmüştür (Yavuzer, 2003). Bazen bireyler başarısızlığı kolay bir şekilde kabullenemedikleri gibi, bu konuda inatçı davranırlar. Bu açıdan duygusal yapıları istikrarlıdır ve uysal bir mizaca sahiptirler. Bu durum onların kolayca ikna edilemeyen bir kişiliğe sahip olmalarına sebep olur (Hogg, ve Vaughan, 2007).

Rosenberg'e (1965) göre, düşük benlik saygısının bireyin iç dünyasındaki boşluk duygusu ile ilgisi vardır. Bu sebeple benlik saygısı düşük olan kişilerin kendileri hakkındaki düşünceleri istikrarsız ve düzensizdir. Bu kişiler kafaları karışık, düşünceleri

belirsiz, kendilerine güven duygusundan yoksun, sahip olduğu becerileri küçük gören, başarılarını sıklıkla inkâr eden ve çabuk bir şekilde ümitsizlik ve karamsarlığa kapılan tiplerdir (Plummer, 2014). Düşük benlik saygısına sahip karakterler genel olarak sürekli biçimde kendilerini olumsuz bir şekilde değerlendirmektedirler (Hamarta, vd., 2009).

Kendileri hakkındaki bu olumsuz değerlendirmeler bireyin düşüncelerini hislerini ve davranışlarını etkilemektedir (Fennell, 1999; akt. M. Yıldız, 2012). Bu durum bir bakıma duygu, düşünce ve davranışların birbirini tetikleyen etkileşimleri ile bir nevi kısır döngü görüntüsü arz etmektedir.

Şiddetin Kadınlardaki Benlik Saygısı Üzerine Etkileri ve Psikolojik Problemler

Fiziksel şiddetin kadınlar üzerindeki çeşitli olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler kadında travmatik korkular oluşturan, onun fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne zarar veren, benlik saygısını azaltan hatta yitirmesine sebep olan ve onda değersizleşme güçsüzlük, acizlik, çaresizlik uyandıran duygu ve düşünceler şeklinde ifade edilebilir (Uluocak ve diğ, 2014: 19). Şiddet kadınların benlik saygısı ve öz yeterliliklerine ciddi ölçüde zarar vermektedir. Yapılan çeşitli araştırmalar göstermiştir ki kadına uygulanan şiddetin sıklığı veya boyutu ile benlik saygısı arasında olumsuz bir korelasyonun varlığı söz konusudur (Aguilar ve Nightingale, 1994; Cascardi ve O’Leary, 1992). Psikiyatrik destek alan kadın hastaların yetişkinlik sürecinde maruz kaldıkları şiddet, benlik saygısını negatif yönde etkilemiş ve bu hastalarda düşük benlik saygısının yanı sıra çeşitli korkular, anksiyete bozuklukları ve yakın ilişki kurma konusunda sorunlar oluştuğu ifade edilmiştir (Bengtsson-Tops ve Tops, 2007).

Şiddete maruz kalan kadınların benlik saygılarının olumsuz etkilenmesi konusunda yapılmış pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu araştırmalar neticesinde kadınların sahip oldukları mevcut kapasite ve beceri farkındalıklarının azaldığı gözlemlenmiştir (Raghavan ve ark., 2005; Barnett, 2001; Lynch ve ark., 2000; Cascardi ve O’Leary, 1992; McCann ve ark., 1988; Walker, 1984). Şiddet mağduru kadınlarda sigara, alkol ve madde kullanımı gibi zarar verici bağımlılıkların da ortaya çıktığı gözlenmiştir (Fincancı 2004, Pan American Health Organization 2003, World Health Organization 1997 a, World Health Organization 2005 d). Yapılan bir diğar araştırmaya sonucunda ortaya çıkan bir görüş ise benlik saygısının şiddetten dolayı zedelendiği ve

bununla beraber, düşük benlik saygısının şiddetin nedeni olmadığıdır (Fence 1985 : Akt., Frank ve Golden 1992).

Şiddetin kadın üzerindeki ciddi olumsuz etkilerinden birisi de onda kısıtlanma hissini doğurması ve hayatının kontrolünü kaybetmesine sebep olmasıdır. Bu durumun ise şiddet karşısında kadında yardım arama girişimini engellediği ve şiddetin sürmesine yol açtığı düşünülmüştür. Kadının kendisine şiddet uygulayan kişilerle yaşamasına devam etmesine sebep olan faktörler arasında düşük özsaygı, çocuk sahibi olma, gelir sahibi olmama gibi ekonomik problemler, dini inanç, toplumsal baskı, duygusal bağıllık, şiddeti uygulayanın tehditleri gibi korku faktörleri gösterilmiştir (Owen, 2008). Kadın sığınma evleri başlangıçta bu şekilde zor durumda kalan kadınlara ve çocuklara güvenli barınma imkanı sağlayan mekanlar olarak kurgulanmıştır. Bu mekanlar daha sonra kadınların ihtiyaç duydukları kaynaklara ulaşabilmelerine imkan sağlayan mekanlara dönüşmüş ve kadınların benlik saygılarını ve özgüvenlerini yükseltmeleri istikametinde hizmetler sunan önemli yerler haline gelmiştir (Tutty, 1996).

Toplumsal cinsiyet

Toplumsal Cinsiyet Teriminin Kavramsal Çerçevesi

Cinsiyet ferdin kadın ya da erkek olarak doğuştan sahip olduğu genetik, biyolojik ve fizyolojik özelliklerini tanımlamaktadır. Toplumsal cinsiyet ise cinsiyete göre daha çok boyutlu bir kavram olarak, kadın ve erkek olgularının toplum tarafından nasıl algılandığı, kadın ve erkek hakkındaki kültürel anlayış (Dökmen, 2012), kavrayış ve değerleri ve bu değerler karşısında fertlerin nasıl ve ne şekilde hareket etmesi konusundaki toplumsal beklentileri ifade etmektedir (Akın ve Demirel, 2003). Bu itibarla toplumsal cinsiyet içinde bulunduğu kültüre göre şekillendiği için kültürden kültüre değişebileceği gibi aynı ortamdaki farklı sosyal gruplar arasında da değişiklik arz edebilir (Bhasin, 2000). Oakley (1985)'e göre “cinsiyet” (sex) biyolojik açıdan yapılan kadın-erkek ayrımını ortaya koyarken; “toplumsal cinsiyet” (gender) kadınlık ve erkekliğin eşitsiz bir şekilde toplum içerisinde kültürel olarak ayrımını ifade eden sosyal bir sınıflandırma şeklidir. Bu açıdan bakıldığında toplumsal cinsiyet kavramı toplumun kadın ve erkeğe yönelik geliştirdiği ve oluşturduğu farklı rolleri ifade eden bir kavramdır

(Dökmen, 2012). Toplumsal cinsiyet kavramı toplumsal olarak teşekkül eder ve kadın ve erkeğin toplum içindeki sosyal statüsü ve bunlara uygun rollerini belirler (Ökten, 2009).

Toplumsal Cinsiyet Kavramı Bağlamında Kadın ve Erkeğe Yüklenen Farklı Roller

Kadın ve erkeğin sosyal hayat içerisindeki rollerinin oluşmasında toplumun beklentileri önemli bir yere sahiptir. Toplumsal cinsiyet kavramının toplumun beklentileri doğrultusunda kadın ve erkeğe yüklemiş olduğu roller eşitsiz bir iş dağılımı özelliği göstermektedir. Aslında böyle bir kavramın varlığı bu eşitsizliğin bir anlamda göstergesidir (Prentice ve Carranza, 2002). Buradaki eşitsizlik durumu biyolojik olmayıp, sosyal bir ayırımın neticesinde ortaya çıkmıştır. Bir başka ifadeyle, insanlar dişi veya erkek cinsiyetiyle dünyaya gelirler, ancak yetiştirilirken toplumun her bir cinsiyetten ayrı ayrı beklentileri çerçevesinde kız ve erkek çocuk olmayı öğrenerek büyürler (Terzioğlu ve Taşkın, 2008: 63). Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları çocukluktan itibaren öğrenilmeye başlanan ve bireylerin karşı cinsle ilgili tutumlarını şekillendiren, kadın ve erkekler arasında biz ve onlar anlayışını bir anlamda tetikleyerek diğerini ötekileştiren yaklaşımlardır.

Bu kalıplar kadın ve erkeklere başarılı oldukları ve olmadıkları konuları öğretmekte ve zamanla değişmez yargılara dönüşerek bireylerin hayatlarına biçim vermektedir. Kadın ve erkeğin toplum içindeki fonksiyonları nedeniyle cinsiyet rolleri bakımından geleneksel ve eşitlikçi roller olarak sınıflandırıldıkları görülmüştür. Örneğin, geleneksel rollerde kadın iş hayatında aktif olmayıp evin geçimi hususunda erkeklerin sorumlu tutulduğu görüş etkilidir. Bunun tersine eşitlikçi rollerde ise aile içindeki rollerde ve meslekî sorumluluklar ve zorunluluklar açısından kadın ve erkeğin eşit koşullara sahip olduğu anlayışı hakimdir (Zeyneloğlu, 2008). Bu duruma bağlı olarak da aile içi ilişkiler daha demokratik bir özellik kazanmış, kadın ve erkek arasında geleneksel rollere nazaran önemli bir rol farklılaşması ortaya çıkmıştır (2001 Yılı Aile Raporu, 2002:17). Kadının para kazanma faaliyetine katılmasıyla geleneksel aile düzeninde görülen ayrılmış kadın-erkek rolleri ortadan kalkarak, paylaşmaya dayalı cinsiyet rolleri anlayışı gelişmiştir (Fortin, 2005:419).

Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları da kadın ve erkeklerin toplum içerisinde üstlenecekleri aktif veya pasif rollerde önemli etkilere sahip olmuştur. Örneğin, bu kalıp yargılarında erkekler eril, bağımsız, kuvvetli, korkusuz, rasyonel, güvenilir ve dolayısıyla

aktif özellikleri ile değerlendirilmiş; kadınlar ise dişil, bağımlı, hassas, duygusal, merhametli, bakıcı, mütevazı ve dolayısıyla pasif özellikleriyle tanımlanmışlardır (Dökmen, 2012). Bu sıfatlar çerçevesinde bakıldığında kadın için pasif rol, erkekler için aktif rol uygun görülmüştür (Burger, 2006).

Genel olarak 70'li yıllara kadar kadınlık ve erkeklik kavramları tek bir kavram olan cinsiyet kavramının iki alt boyutu olarak nitelendirilmiştir. Örneğin, Bem (1974) kadınlık ve erkeklik kavramlarını birbirinden farklı olarak değerlendirilmiştir. Bem (1974), toplumsal cinsiyet rollerini dört farklı boyutta ele almış ve bunları Cinsiyet Rolü Envanteri kavramı ile ifade ettiği bir sistem içinde bir araya getirmiştir. Bu roller şu şekildedir: 1. kadınsılık 2. erkeksilik 3. androjen (hem kadınsı hem erkeksi) 4. belirsiz (kadınsı veya erkeksi olma konusunda durduğu yer belirli olmayanlar).

Kadın ve erkeklerin biyolojik açıdan farklı özelliklerinin olduğu bilinse de kültür bireylerde de birtakım kalıp davranışların ve tutumların ortaya çıkmasında önemli bir fonksiyon icra eden bir unsurdur. Kadın ve erkeklerin içinde yaşamış oldukları toplumdaki beklentiler karşısında vurdumduymaz davranışları ve duyarsız kalmaları mümkün değildir. Diğer taraftan bireylerin toplumsal beklentileri yerine getirememeleri, olumsuz bir takım durumlarla karşılaşmalarına sebep olabilmektedir (Esen ve ark, 2017).

Toplumsal cinsiyet rolü kapsamında tarihten günümüze kadar kadının cinsiyetinin ayrımcılığa tabi tutulması söz konusu olmuştur. Bu konu cinsiyet ve kadın çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan bakıldığı takdirde, kadına şiddet konusu olgusal yapısı itibarıyla toplumsal cinsiyet çalışmaları içerisinde yer bulmuştur. Dünya Sağlık Örgütü'nün hazırlamış olduğu dikkat çekici istatistiklere göre dünyada her yıl 1.6 milyon kişi şiddetin kurbanı olmaktadır (WHO, 2002). Bu durum toplumsal cinsiyet çalışmaları kapsamında şiddet olgusuna büyük bir ağırlık verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu durum etüt edildiğinde kadına şiddet konusu önemli derecede üzerinde durulmuş bir sosyal problemdir. Bunun yanında kadına şiddet konusunun basın ve medyada geniş yer olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Bu tür haberlerle toplumda farkındalığın oluşması ve hukuki anlamda cezaî müeyyidelerin işlerlik kazanması şiddetin önlenmesinde avantaj sağlayacak müspet durumlardır. Ayrıca bu konuda yapılacak bilimsel çalışmaların problem üzerine daha sağlıklı eğilme ve daha doğru neticeler alabilme noktasından faydaları olduğu aşıkardır.

Bundan sonraki bölümde yakın partner şiddeti ile ilgili araştırmalara yer verilecektir.

Yakın Partnerin Şiddetine Maruz Kalan Kadınlarla İlgili Araştırmalar

Yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınlara ilişkin çalışmaların pek çoğu, kadınların içinde bulundukları ilişkiye son vermemeye ilgili kişisel, sosyal ve ekonomik nedenlere odaklanmıştır. Aşırı şiddete maruz kalmış olan kadınlar, şiddetle ilgili genel araştırmalara katılmayı istememe eğilimindedirler (Waltermaurer, Ortega ve McNutt, 2003).

Gayford (1979), aile içi şiddete ilişkin faktörleri belirlemeyi amaçlayan çalışmasında İngiltere’de yakın partnerinin şiddetine maruz kalmış 100 kadına ulaşmıştır. Birebir görüşmelerin yapıldığı ve anketlerin uygulandığı bu çalışmada, kadınların şiddet içeren ilişkiyi sürdürme, bitirme ve ardından bu ilişkiye geri dönme döngüsü içinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmaya göre, şiddet içeren ilişkiye dönmeyen beş temel sebebi bulunmaktadır: 1. Eşin, kendini değiştireceğine dair verdiği söz, 2. Daha fazla şiddet görme tehdidi, 3. Gidecek yerinin olmaması, 4. Çocuklar ve 5. Aşk ve ayrılık acısı. Çalışmanın bir diğer bulgusu ise, ilişkiye son verme ve yardım arama girişimlerinin istismarın sıklığını ve şiddetini arttırması ve çocukların da şiddet görmeye dahil olması ile sonuçlandığını göstermektedir. Pagelow (1977) yakın partnerin şiddetine maruz kalıp daha az kaynağa sahip olan, çevresinden daha çok olumsuz tepki alan ve daha geleneksel ideolojik görüşlere sahip olan kadınların şiddet içeren ilişkiye devam etme olasılığının daha fazla olduğunu belirtmektedir.

Star (1978) ise çalışmasında yakın partnerin şiddetine maruz kalmamış olan 12 kadın ile yakın partnerin şiddetine maruz kalıp Los Angeles’taki bir sığınma evinden yardım isteyen 46 kadını karşılaştırdığı bir çalışma yürütmüştür. Çalışmanın sonunda, yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınların çoğunun öfkeyi bastırma, ürkek olma, duygusal anlamda içine kapanık olma ve sorunlarla mücadele etme konusunda düşük düzeyde yetilere sahip olduklarını bulmuştur. Ayrıca, eğitim seviyesinin düşük olmasının ve katı dini kurallara göre yetiştirilmiş olmanın da kadınların yakın partnerin şiddetine maruz kalma olasılığını arttırdığı sonucuna varmıştır. Bunun yanı sıra, yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınların şiddete maruz kalmayan kadınlara göre daha pasif olduğu belirlenmiştir. Walker’ın (1978, 1979, 1984) araştırmalarına göre, yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınlar, kendilerini işlevsel olarak çaresiz görmekte ve şiddet içeren ilişkiye son verme söz konusunda kendilerini güçsüz hissetmektedir.

Dobash ve Dobash (1979) yakın partner şiddetine maruz kalan 109 kadınla yürüttüğü çalışmada derinlemesine görüşme yöntemini kullanmıştır. Araştırmacılar,

çalışmanın sonunda, kadınların %20'si sadece bir kere şiddet gördükten sonra terk etmekte, %47'si 2-5 kereden sonra terk etmekte ve %33'ü daha sık şiddet vakası yaşanırsa terk etmektedir. Kadın, ilk başta, eşinin iyi yönde değişeceğine ve şiddetin devam etmeyeceğine inanmaktadır. Bu kadınların, geri dönmek üzere ilişkilerini bitirmelerine engel olan faktörler şöyle sıralanmaktadır: Eşleri ile ilgili belirsiz duygular, kimliklerinin bir parçası haline gelmiş eş olma statüsünü kaybetme, kişisel korkular (kontrol altında yaşamamanın neticesinde özgüven ve özsaygı duygusunu kaybetme, yalnız kalma korkusu), kültürel öğeler evlilik sonsuza dek sürmelidir, evliliğin başarısız olması kadının suçudur, ebeveynlerin ayrılması çocuklar için daha kötüdür, vb.), çocukların duygusal ve ekonomik refahı ve diğer yapısal ve mali faktörler (ekonomik olanaklar, barınma, çocuk bakımı).

Doran (1980) yaptığı klinik gözlemlerin ardından oldukça fazla sayıda kadının şiddet içeren ilişkiye devam ettiği ve bunun nedeninin partnerlerini şiddetten kurtarabileceklerine inanmaları olduğu sonucuna varmıştır. Şiddete maruz kalan kadın, ayrılmayı bir başarısızlık ve yenilgi olarak algılamakta, yapması gereken tek şeyin şiddetin sona ermesi için gerekli olan yöntemi veya davranış biçimini bulmak olduğunu düşünmektedir.

Feldman (1983) tarafından yürütülen çalışmada, yakın partnerin şiddetine maruz kalıp ilişkiye devam eden yirmi beş kadın, yakın partnerin şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren 27 kadın ve daha önce hiç yakın partnerin şiddetine maruz kalmamış olan 25 kadın karşılaştırılmıştır. Araştırma kapsamında, kontrol odağı, öz-saygı, depresyon, geleneksel tutumlar, evlilikteki rollere ilişkin inançlar gibi farklı kişilik özellikleri ile erkeksi-kadınları kişilik özellikleri incelenmiştir. Yakın partnerin şiddetine maruz kalmasına rağmen ilişkiye devam eden kadınların diğer iki gruba kıyasla daha fazla dış kontrol odağı algısına sahip olduğu gözlenmiştir. Yakın partnerin şiddetine maruz kalmasına rağmen ilişkiye devam eden kadınların, yakın partnerin şiddetine maruz kalmış olup partnerini terk eden kadınlara göre çok daha fazla depresif oldukları görülmüştür. Bir diğer bulguya göre, yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınların sahip olduğu belirli özellikleri (erkeksi kişilik özellikleri) kadınların başa çıkma stratejileri ve eylemleri (gitme veya kalma kararı) ile ilgilidir. Ayrıca, aynı araştırma sonucunda, yakın partnerin şiddetine maruz kalıp kendini daha erkeksi gören kadınların şiddet içeren ilişkiyi bitirme olasılıkları daha yüksektir. Bunun yanı sıra, şiddet içeren bir ilişkiye devam eden kadınların, evlilik, aile,

erkekler ve kadınların rolleri gibi konular ile ilgili daha geleneksel fikirlere sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Frisch ve Mackenzie (1991) yakın partnerin şiddetine maruz kalmış kadınları incelemiştir. Çalışma kapsamında katılımcılar iki gruba ayrılmıştır. Yirmi üç kadın sürekli dövülen kadınlar grubunda (en az dört yıl veya daha fazla şiddet içeren ilişki içerisinde kalıp yılda en az iki kere “ciddi fiziksel zarar” gören kadınlar) iken, yirmi üç kadın da daha önce şiddet görmüş kadınlar grubunda (daha önce şiddet görmüş ve son altı aydır “ciddi fiziksel zarar” vakası yaşamamış kadınlar) yer almaktadır. Çalışma bulgularına göre, kadınların şiddet içeren uzun soluklu ilişkilere devam etme kararları, ilişkinin algılanan fayda ve zararları, ilişkiye yapılan yatırımın büyüklüğü ve şiddet içeren ilişkiye alternatif olabilecek ilişkilerin algılanan niteliği gibi faktörlere dayanmaktadır. Ayrıca, çalışma neticesinde kronik olarak istismara uğrayan kadınların “her ne olursa olsun” evlilik bağına korumaya çok önem verdiği ve bunun çaresizlik ve yetersizlik (düşük düzeyde öz-yeterlilik) duygularıyla birlikte yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Warren ve Lanning (1992), yapılandırılmış anketler kullanarak yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar (33 kadın) ile yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınları (33 kadın) cinsiyet rolleri, kontrol ve ait olma ihtiyaçları bakımından karşılaştırmıştır. Çalışma bulgularına göre, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar, cinsiyet rolleri bakımından yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlara göre daha kadınsı özellikler göstermektedir. Ayrıca, dövülen kadınlar dışarıdan gelen kontrolü tolere etmeye daha istekli olmaktadır.

Yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlara göre daha düşük düzeyde öz-saygıya sahip oldukları belirlenmiştir. Öz-saygı düzeyleri en düşük olan kadınların denetleyici/duygusal istismara maruz kalan kadınlar olduğu, öz-saygı düzeyleri daha yüksek olan kadınların istismarcı ilişkiyi bitirme ihtimallerinin daha yüksek olduğunu bulunmuştur (Aguilar ve Nightingale, 1994; Kim ve Gray, 2008; Tariq, 2013).

Rusbult ve Martz (1995) bir sığınma evinde barınmayı talep eden 110 kadınla bir çalışma yürütmüştür. Katılımcılarla yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Çalışma bulguları şöyledir: 1) Kadınlar ilişkilerine yüksek düzeyde bağlılık göstermiştir. 2) Bağlılık, alternatifleri daha az olan (daha az eğitim, daha az mali kaynak) kadınlar arasında daha yüksektir. 3) Bağlılık, ilişkiye daha çok yatırım yapmış olan kadınlar (evli

olan, uzun süredir aynı ilişkiyi sürdürmekte olan, partneriyle çocukları olan kadınlar) arasında daha yüksektir.

Truman-Schram vd. (2000), araştırma bulgularına göre, kadınların istismar nedeniyle kendilerini mi yoksa partnerlerini mi suçladıkları, ilişkiye son verme kararı üzerinde oldukça etkilidir. Şiddet uygulayan partneriyle birlikteliğine devam eden kadınlarla göre, şiddet içeren ilişkiye son vermiş olan kadınlar tipik bir şiddet vakasını anlatırken şiddetin suçlusunun partneri olduğunu ifade etmektedir. Şiddet içeren ilişkilerine devam eden kadınlar, kadınların cinsiyet rollerine ilişkin daha geleneksel görüşlere sahipken, geleneksel kadın rolüne meydan okuyan bir duruma karşılaştıklarında da sağlıklı olmayan tepkiler göstermektedirler. Ayrıca, hâlâ şiddet içeren ilişkiye devam eden kadınların tipik bir şiddet vakasını anlatırken partnerlerini suçlamaktan kaçındıkları görülmektedir. Daha önce Nurius, Furrey ve Berliner (1992) tarafından yürütülen çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Griffing vd. (2002) tarafından yapılan çalışmada, katılan kadınların bir kısmı, sığınma evine gelmeden önce şiddet içeren ilişkilerine en az bir kere yeniden döndüklerini ifade ederken, katılımcıların çoğunun birçok kez ilişkiyi bitirip yeniden başladığı ifade edilmiştir. Kendilerine dayak atan partnerlerine yeniden dönmüş olduklarını belirten katılımcıların çoğu (%73.3), bu kararı vermelerinde duygusal bağın önemli bir yer tuttuğunu belirtmişlerdir.

Koepsell, Kernic ve Holt (2006) yürüttükleri çalışmada, şiddet içeren ilişkiye son verme kararını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordayan tek demografik faktör genç olmaktır, yani genç kadınlar şiddet yaşadıkları ilişkiyi bitirmektedirler. Gitme kararı alanların, sürdürenlere göre istismara karşı psikolojik olarak daha hassas oldukları sonucuna varılmıştır. Son olarak, ayrılmayan kadınların daha önce Sosyal Güvenlik kapsamına alınmak veya iş bulma, ulaşım, barınma gibi konularda yardım almak konusunda başarısızlıkla sonuçlanan girişimlerde bulunduğu belirlenmiştir.

Ahmad ve diğerleri, (2004) tarafından yürütülen araştırmanın bulgularına göre, ataerkil ve sosyal normlara sahip kadınların, istismarı istismar olarak görme ihtimalleri daha düşüktür. Böylece, içinde bulunduğu durumu bir istismar olarak algılamayan kadınların istismardan kurtulmak üzere yardım talep etme ihtimalleri de daha düşük olmaktadır.

Eş şiddetine maruz kalmayan kadınların genellikle erkeksi ve kadınsı özelliklere, daha yüksek öz-saygıya ve daha yüksek düzeyde fiziksel ve psikolojik güce, daha çok

mali, karar alma ve sosyal kaynaklara sahip olduğu belirlenmiştir. Kadınsı özelliklere de sahip olan bu kadınlar, aynı zamanda erkeksi özellikler de göstermekte ve sonuç olarak kadının rolleri konusunda daha esnek fikirlere sahip olmaktadır (Expósito ve Herrera 2009).

Kelmendi (2015), yakın partnerin şiddetine maruz kalan 50 kadın ile görüştüğu bir çalışma yürütmüştür. Katılımcıların yaşı 20 ile 58 arasında değişmektedir. Araştırma bulgularına göre, kadınların aile içi şiddete ilişkin deneyimlerini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Aileyi bir arada tutma işteği, çocukların velayetini kaybetme korkusu, aile içi şiddete atfedilen utanç duygusu, tehlikede olma, yeterli destek bulamama ve ekonomik açıdan bağımlı olma kadınların istismarcı ilişkiye devam etmesinin belli başlı sebepleri aarsında yer almaktadır. Kosova toplumu da kadınların toplum içindeki yerini ikincil konuma getirerek onları şiddet karşısında savunmasız bırakan pek çok ataerkil özelliğe sahiptir.

Arnavutluk'ta şiddete uğrayan kadınların psikolojik özellikleriyle ilgili yapılmış tek çalışma Dauti ve Zhllima'nın çalışmasıdır. Dauti ve Zhllima (2016) tarafından yürütölen çalışmanın amacı Arnavutluk'ta cinsiyet eşitliğine karşı genel algı ve tutumları incelemektir. Bu çalışma kapsamında, 9 şehirde ve 10 köyde, % 49,33'ü kadın olan toplam 450 katılımcı ile görüşölmüştür. Araştırma bulguları, “erkeğin evin ekmeğini kazanan kişi ve kadının evi yapan kişi” olduğu modelini destekler niteliktedir. Bu bulgulara göre, bazı cinsiyet rolleri diğerlerine göre daha esnektir.

Çeşitli ölkelerde şiddete uğramış kadınlarla yapılmış çalışmalarda ilişkiyi sürdüren kadınların, daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduğu ve eğitim ve iş olanaklarının kısıtlı olduğu belirlenmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları ve teknikleri, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, şiddete uğramış ve uğramamış kadınları belirli psikolojik özellikler açısından karşılaştırmayı amaçlayan bir tarama çalışmasıdır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok değişkenin birlikte değişiminin varlığını ya da derecesini ortaya koymayı amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2016). Bu çalışmada ilişkisel çözümleme karşılaştırma yoluyla yapılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, 216 kadından oluşmakta olup bu kadınlardan 60'ı yakın partnerinin şiddetine maruz kalıp söz konusu ilişkiye devam eden kadınlarken (Sürdürenler), 43'ü yakın partnerinin şiddetine maruz kalıp söz konusu ilişkiye son vermiştir (Terk edenler). 113 kadın da daha önce hiç yakın partnerinin şiddetine maruz kalmamıştır. Katılımcıları belirlemek için ise amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma nicel bir çalışmadır.

Eğer çalışmanın amacı, bulguları evrenin tamamına genellemek değil de bir olgu, olay veya kişi ile ilgili derinlemesine bir bakış açısı sağlamak ise, araştırmacı araştırma konusu olan olguya ilişkin bilgi ve anlayışı en üst düzeye çıkaracak kişi, grup ve durumları kasıtlı olarak seçer (Onwuegbuzie ve Collins, 2007). Bu nedenle, seçkisiz olmayan örneklem seçme yöntemi söz konusu olduğunda, örneklem büyüklüğüne ilişkin genel kural niteliğin nicelikten daha önemli olduğudur (Koerber ve McMicheal, 2008).

Demografik Özellikler

Bu çalışmanın örneklemini oluşturan bireyler, Arnavutluk'un farklı şehirlerinde ikamet etmektedirler. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan kadınların bazı demografik özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

	Sürdürenler		Terk edenler		Şiddete uğramayanlar	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
<20 yaş	2	3.3	0		2	1.8
20-30 yaş	39	65.5	13	30.2	37	32.7
31-40 yaş	17	78.3	24	55.8	53	46.9
41-50 yaş	1	1.7	6	14	16	14.2
>50 yaş	1	1.7	0		5	4.4
Toplam	60	100	43	100	113	100

Tablo 2

Yakın Partnerinin Şiddeti Verileri

		<i>n</i>	%
Sürdürenler	Fiziksel şiddet	26	43.3
	Psikolojik / duygusal şiddet	55	91.7
	Ekonomik şiddet	3	5.0
	Cinsel şiddet	0	
Terk edenler	Fiziksel şiddet	36	83.7
	Psikolojik / duygusal şiddet	42	97.7
	Ekonomik şiddet	5	11.6
	Cinsel şiddet	4	9.3

Verilerin Toplanması

Tüm uygulamalar, gerekli etik izinler alındıktan sonra araştırmacı tarafından yapılmıştır. Uygulamaya başlamadan önce katılımcılara araştırmanın amacı hakkında

bilgi verilmiştir. Katılımcılar ölçekleri gönüllü olarak doldurmuşlar ve uygulama esnasında araştırma ve/veya ölçekler ile ilgili sorulan sorular araştırmacı tarafından yanıtlanmıştır. Tüm ölçek setinin uygulanması yaklaşık 15-25 dakika sürmüştür.

İlk olarak, yakın partnerinin şiddetine maruz kalan kadınlarla ilgilenen kurumlar ve sığınma evleri ile iletişime geçilmiştir. Söz konusu kadınlarla yapılan görüşme ve toplantılar ilgili kurumların personeli tarafından ayarlanmış ve kurumun kendi binasında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, bir Google form oluşturularak sosyal medya üzerinden de veri toplanmıştır. 155 kişiden yüz yüze veri toplanmış, 61 kişinin verileri google üzerinden toplanmıştır.

Veri Toplanma Araçları

Araştırmaya katılmak isteyenlere öncelikle bu çalışma için hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Kullanılacak diğer ölçme araçları Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Evlilik ve Aileye Yönelik Tutum Ölçeği (EAYTÖ-Attitude toward Marriage and Family Scale) ve Kişisel Özellikler Ölçeği (KÖÖ-Personal Attributes Questionnaire)'dir. Evlilik ve Aileye Yönelik Tutum Ölçeği ve Kişisel Özellikler Ölçeği Arnavut kültürüne uyarlanmıştır ve orijinal faktör yapılarının doğrulanıp doğrulanmadığı doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile araştırılmıştır. DFA yapılabilmesi için veri setinin karşılaması gereken varsayımlar vardır. Araştırılması gereken bu varsayımlar; örneklem büyüklüğünün uygun olması, kayıp veri olmaması, tek değişkenli ve çok değişkenli normal dağılım göstermesi, doğrusallık, çoklu bağlantı (multicollinearity) ve tekillik (singularity) olmaması, tekli ve çoklu uç değerler olmaması şeklindedir. İlk olarak her bir ölçek için veri setlerinin varsayımlara ilişkin bulguları ve daha sonra DFA sonuçları aşağıda sırasıyla verilmiştir. Yapılan bu araştırmada verilerin DFA'ya uygunluğu diğer bir deyişle varsayımlar Pasw Statistic 18.0 programı ile araştırılmış DFA Lisrel 8.71 programı ile yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları hakkında daha ayrıntılı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Kişisel Bilgi Formu (EK. 1)

Araştırmada kişilerin cinsiyet, yaş, evlilik durumu, eğitim durumu gibi bilgilerinin yer aldığı kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Evlilik ve Aileye Yönelik Tutum Ölçeği -EAYTÖ (EK. 2)

EAYTÖ Feldman (1983) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek dörtlü Likert tipinde yirmi dokuz madde ev içi alan (domestic area), sosyal alan (social area) ve cinsel alan (sexual area) olmak üzere üç faktörden oluşan bir ölçektir. Ölçek maddelerine verilebilecek en düşük puan sıfır, en yüksek puan ise üçtür. Burada üç puan cinsiyet rolleri ile ilgili en geleneksel tutumu ve inanç sistemlerini yansıtmaktadır. Ölçekte yer alan 1, 5, 8, 13, 14, 17, 22, 23 ve 25 numaralı maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça cinsiyet rolleri ile ilgili daha geleneksel tutum ve inanç sistemlerinin olduğu anlaşılmaktadır. EAYTÖ doktora tezinde, 1983 yılında, Feldman tarafından geliştirilmiştir. EAYTÖ 'nın güvenilirlik ve geçerlilik değerlendirmesi verileri 1980 yılında toplam 438 kişiye toplanmıştır. Ölçeğin tamamından elde edilen güvenilirlik katsayısı 0.83 olarak hesaplanmıştır.

EAYTÖ ‘nun Arnavutluk kültürüne uyarlanması

Varsayımlara İlişkin Bulgular

Örneklem büyüklüğü: Yapılan bu uyarlama çalışmasında yirmi dokuz maddeden oluşan ölçek, 535 katılımcıya uygulanmıştır. Grup erkek ve kadınlardan oluşuyordu. Grubun yaş ortalaması 38’dir. Literatürde madde sayısının en az beş katı katılımcıya gidilmesi uygun görüldüğünden (Tavşancıl, 2005) yeterli katılımcıya ulaşıldığı ifade edilebilir. Ayrıca örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığına karar vermek için Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Test sonucunda KMO değeri 0.89 bulunmuştur. Bu değerin 0.80’den büyük olması, yapılan bu araştırmada örneklem büyüklüğünün yeterli olduğuna kanıt olarak sunulabilir (Tavşancıl, 2005).

Kayıp veri: Yapılan bu araştırmada az da olsa kayıp veri ile karşılaşmıştır. Kayıp verilerin oranı incelendiğinde %5’in altındadır. Kayıp verilere ortalama atanarak analizler yürütülmüştür.

Tekli ve çok değişkenli uç değerler: Tek değişkenli uç değerlerin hesaplanmasında standart z puanlarından yararlanılmıştır. Standart puanların değerlendirilmesinde - 4 puan ve + 4 puan referans alınmıştır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Örneklem büyüklüğünün 100’den büyük olduğu durumlarda belirlenen referans değerlerinin kullanılması önerilmektedir. Veri seti 535 kişiden oluştuğu için standart puanların dışında kalan veriler, veri setinden çıkarılmıştır. Çok

değişkenli uç değerlerin kontrolü ise Mahalanobis uzaklıkları ile belirlenmiştir. Buna göre veri setinden toplam ondört kişi tek ve çok değişkenli uç değerler varsayımı gereği veriden çıkarıldıktan sonra 521 kişilik veri seti kalmıştır. Çıkarılan verilerden dolayı KMO testi yeniden yapılmış test sonucunda bu değer .88 olduğu görülmüştür.

Tek değişkenli ve çok değişkenli normal dağılım: Tek değişkenli normal dağılım, maddeler için elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanarak test edilmiştir. Tablo 1’de EAYTÖ’nün maddeleri için elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri verilmiştir. Değişkenlerin tek değişkenli normalliğe sahip olabilmesi için çarpıklık katsayısının $|3.0|$ ’ten; basıklık katsayısının ise $|10.0|$ ’dan küçük olması beklenmektedir (Kline, 2011, 63).

Table 3

EAYTÖ Maddelerinin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Maddeler	Çarpıklık	Basıklık	Maddeler	Çarpıklık	Basıklık
M1	-.610	-.203	M16	.348	-.895
M2	-.612	-.336	M17	-.230	-.455
M3	.440	-.047	M18	1.172	.397
M4	.041	-.511	M19	.381	-.676
M5	-1.682	.836	M20	-.603	.522
M6	-.998	.151	M21	.061	-.534
M7	.423	-.125	M22	-.213	.164
M8	-.364	-.652	M23	-.909	-.590
M9	.106	-.666	M24	-.795	.492
M10	.520	-.216	M25	-.464	-.038
M11	.326	-.670	M26	-.327	-.406
M12	-1.563	1.519	M27	-.713	.426
M13	.200	-.807	M28	-.436	-.158
M14	-.082	-.824	M29	-.736	.089
M15	-1.818	2.494			

Tabloda 3 incelendiğinde verilerin tek değişkenli normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çok değişkenli normallik için LISREL 8.7 programından yararlanılmıştır. LISREL 8.7 aracılığıyla hesaplanan “Relative Multivariate Kurtosis” değeri 1.07 çıkmıştır. Bu değerlerin 1’e yakın olması çok değişkenli normal dağılıma kanıt olarak sunulabilir (Statistica, 2017). Elde edilen bu değer 1’den çok sapma göstermediği için verilerin çok değişkenli normal dağıldıkları söylenebilir.

Çoklu bağlantılılık ve tekillik: Değişkenler arasındaki korelasyonun 0.90 ve üzerinde olması çoklu bağlantılılık problemine, 1.00 olması ise tekillik problemine yol açmaktadır. EAYTÖ’nün maddeleri için elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen korelasyon katsayı değerlerinin en küçük ve en büyük değerleri Tablo 5’de verilmiştir.

Table 4

EAYTÖ Maddeleri Arasındaki Korelasyon Katsayılarının En Küçük ve En Büyük Değerleri

	En küçük	En büyük
EAYTÖ	0.01	0.496

Tablo 4’te incelendiğinde veri setinde çoklu bağlantılılık ve tekillik problemi olmadığı görülmektedir. Ayrıca değişkenler arasında çoklu bağlantı ve tekillik olup olmadığını belirlemek için varyans artış faktörleri (VIF) ve tolerans değerleri de incelenmiştir. Bütün değişkenlerin VIF değerleri 10’dan küçük ve tolerans değerleri 0.10’dan büyük olduğunda değişkenler arasında çoklu bağlantı ve tekillik problemi bulunmamaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Araştırmada elde edilen VIF değerlerinin ve tolerans değerlerinin en küçük ve en büyük değerleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

EAYTÖ İçin VIF ve Tolerans Değerlerinin En Küçük ve En Büyük Değerleri

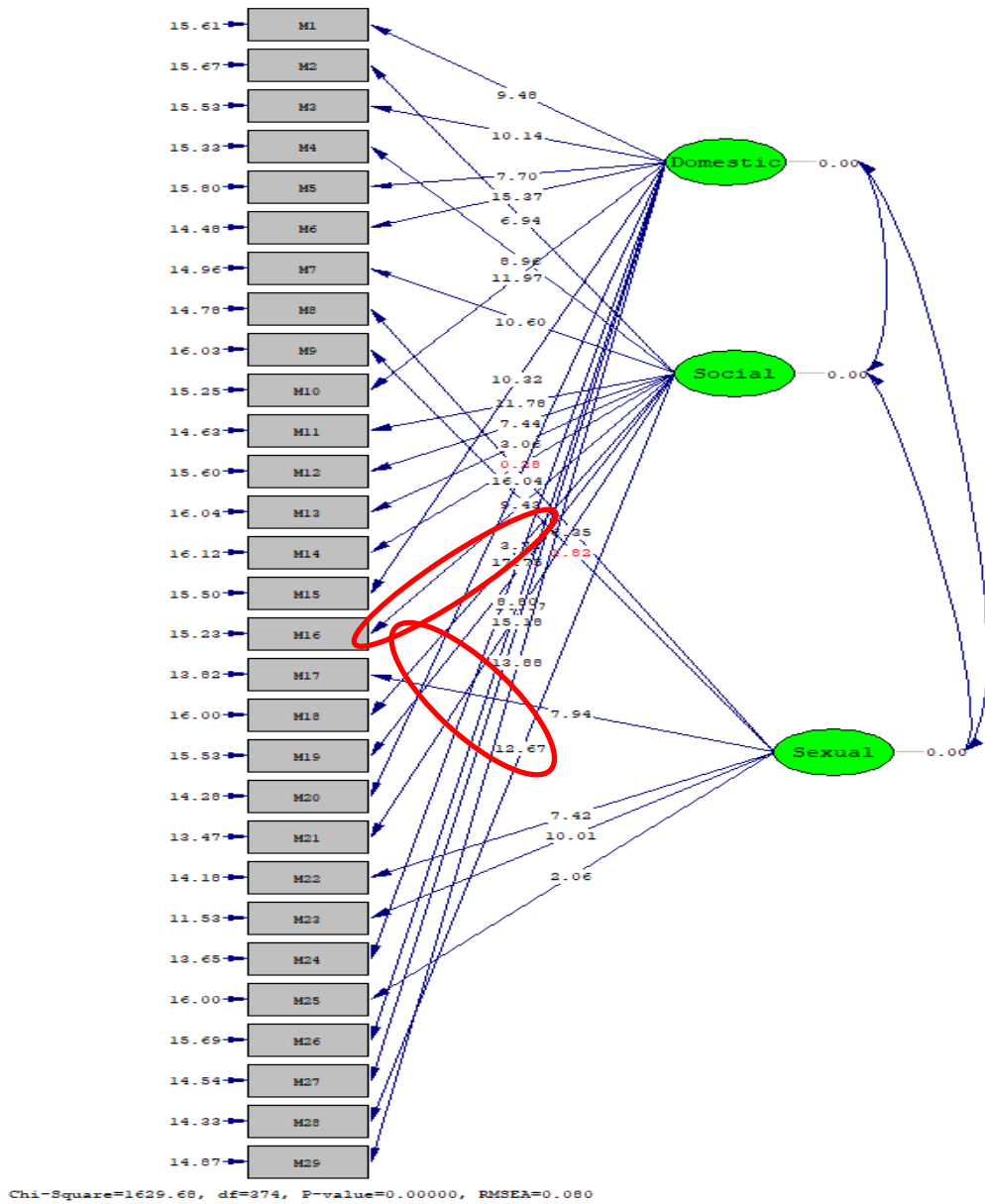
		En küçük	En büyük
EAYTÖ	VIF	1.098	1.947
	Tolerans	0.514	0.911

Bu araştırmada, bütün değişkenlerin VIF değerleri 10'dan küçük ve tolerans değerleri 0.10'dan büyük olduğu için değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi bulunmadığı ifade edilebilir.

Yapı Geçerliğine (DFA'ya) Yönelik Bulgular

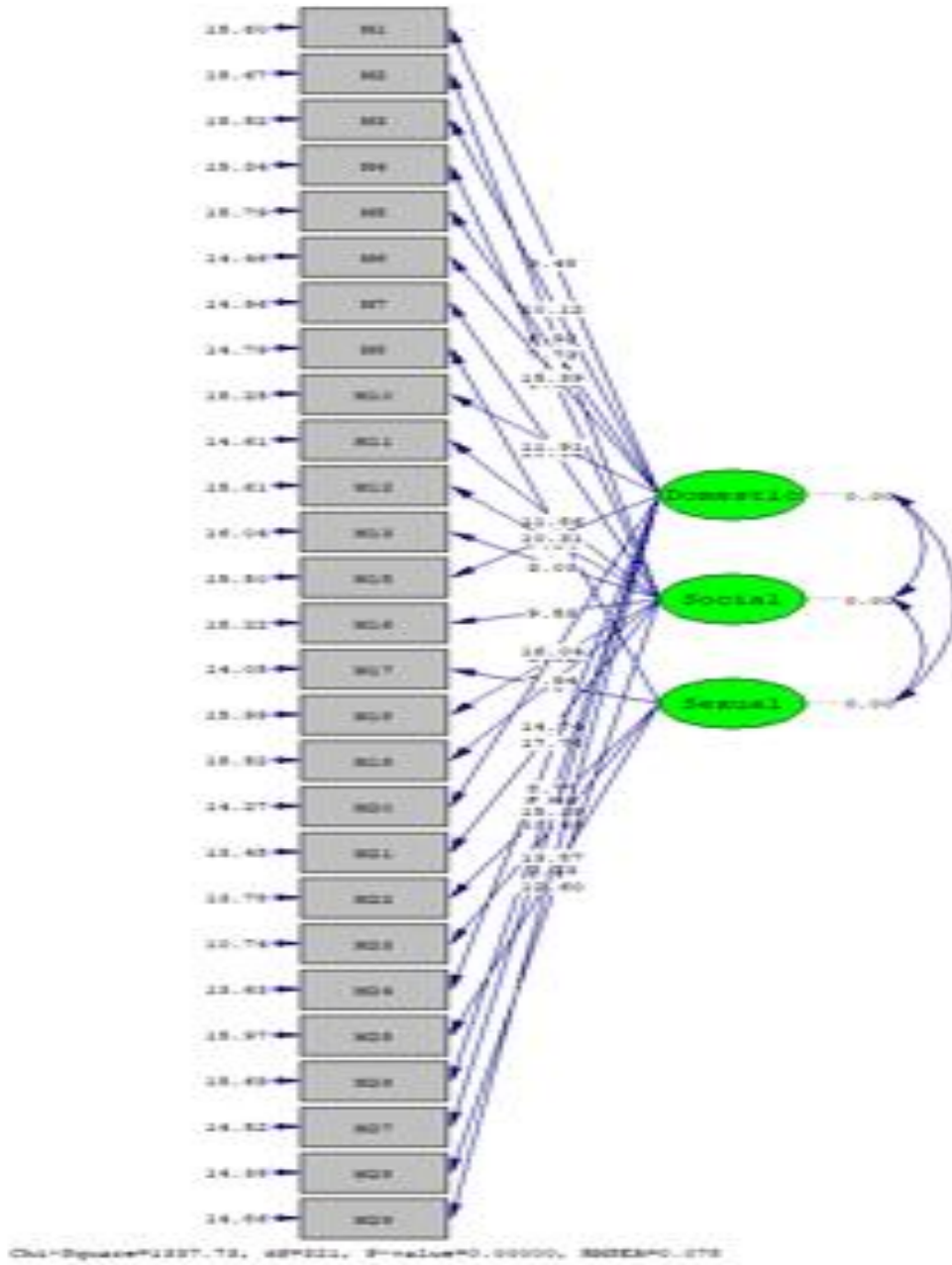
Varsayımlara ilişkin bulgular incelendiğinde araştırmada kullanılan EAYT'nn faktör yapısının DFA ile kontrol edilmesinde bir sorun olmadığı, diğer bir deyişle DFA varsayımlarının sağlandığı görülmüştür.

Öncelikle DFA sonucunda elde edilen şekil 1'e ulaşılmıştır.

şekil 1. EAYT'nn DFA Sonucu

Şekil 1’de EAYTÖ’nün sosyal boyutunda yer alan ondört numaralı madde ve cinsel boyutunda yer alan 9 numaralı maddelerin t değerleri incelendiğinde bu değerlerin istatistiksel açıdan anlamlı olmadıkları görülmektedir. Anlamlı olmayan t değerlerine sahip maddelerin hata varyanslarının da kontrol edilerek analiz dışı tutulması gerektiği belirtilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Yapılan incelemede M9 numaralı maddeye ait hata varyansı 0.99, M14 numaralı maddeye ait hata varyansı 1.00 olarak hesaplanmıştır. Yüksek hata varyansları maddelerin ilgili boyutlardan çıkarılarak yeniden DFA yapılmasını gerektirmiş, elde edilen sonuç Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. EAYTÖ’nün DFA Sonucu (M14 ve M9 hariç)

Şekil 2’de incelediğinde tüm maddelerin ilgili boyutlarıyla anlamlı olmayan t değerleri yoktur. Diğer bir deyişle tüm maddeler ilgili boyutların anlamlı yordayıcılarıdır. Tablo 6’da DFA sonuçlarının değerlendirilmesinde kullanılan uyum iyiliği ölçütleri (Kline, 2011; Tabachnick ve Fidell, 2007) ve EAYTÖ için elde edilen değerler verilmiştir.

Tablo 6

Uyum İyiliği Değerlerinin Kabul Aralıkları ve EAYTÖ İçin Elde Edilen Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Ölçütleri	İyi uyum	Kabul edilebilir uyum	Elde edilen değer
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 < \chi^2/sd < 5$	4.17
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	0.08
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 < SRMR \leq 0.10$	0.08
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1$	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$	0.87
NNFI	$0.97 \leq NNFI \leq 1$	$NNFI \geq 0.90$	0.89
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1$	$CFI \geq 0.90$	0.90
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1$	$0.90 \leq GFI < 0.95$	0.84
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI < 0.90$	0.81
IFI		$IFI \geq 0.90$	0.90
RFI	$0.90 < RFI < 1.00$	$0.85 < RFI < 0.90$	0.85

Tablo 6’da incelediğinde EAYTÖ’nün üç boyutlu yapısının doğrulandığı söylenebilir. Ancak bu sonuca ölçeğin orijinal halinden iki maddenin çıkarılarak ulaşıldığı, uyum iyiliği değerlerinin bir bölümünün de kabul edilebilir uyum değerleri aralığında olduğu görülmektedir.

EAYTÖ’nün Güvenirliğine İlişkin Bulgular

DFA sonucu iki madde çıkarılarak elde edilen alt boyutlar ve ölçeğin tamamı için güvenilirlik analizleri Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı aracılığıyla hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin güvenilirlik katsayıları; ev içi alan alt boyutu için 0.81, sosyal alan alt

boyutu için 0.61, cinsel alan alt boyutu için 0.43 ve ölçeğin tamamı için 0.84 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda EAYTÖ'nun Arnavutluk kültüründe kullanılabilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kişisel Özellikler Ölçeği - KÖÖ (EK. 3)

KÖÖ Spence, Helmreich ve Stapp (1975) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek beşli Likert tipinde, 24 maddeden ve erkeksilik (masculinity), kadınsılık (femininity) ve androjenlik (androgenity) olmak üzere üç faktörden oluşan bir ölçektir. Ölçek maddelerine verilebilecek en düşük puan bir, en yüksek puan ise beştir. Ölçekte yer alan 5, 13, 14, 17, 22, 23 ve 25 numaralı maddeler ters kodlanmaktadır. KÖÖ üniversite öğrencisi örneğinde bir ölçektir. KÖÖ'nin alt boyutlarından elde edilen Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları erkeksi (masculinity) alt boyutu için 0.85, kadınsı (femininity) alt boyutu için 0.82 ve androjen (androgenity) alt boyutu için 0.75 olarak hesaplanmıştır (Spence ve Helmreich, 1975).

Kişisel Özellikler Ölçeği'nin (KÖÖ) Arnavutluk Kültürüne Uyarlanması

Varsayımlara İlişkin Bulgular

Örneklem büyüklüğü: Yapılan uyarlama çalışmasında yirmi dört maddeden oluşan KÖÖ 423 katılımcıya uygulanmıştır, erkek ve kadın lardan. Grubun yaş ortalaması 36.5. Literatürde madde sayısının en az beş katı katılımcıya gidilmesi uygun görüldüğünden (Tavşancıl, 2005) yeterli katılımcıya ulaşıldığı ifade edilebilir. Ayrıca örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığına karar vermek için Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Test sonucunda KMO değeri 0.80 bulunmuştur. Bu değer 0.80 olması, yapılan bu çalışmada örneklem büyüklüğünün yeterli olduğuna kanıt olarak sunulabilir (Tavşancıl, 2005).

Kayıp veri: Yapılan bu çalışmada az da olsa kayıp veri ile karşılaşmıştır. Kayıp verilerin oranı incelendiğinde %5'in altındadır. Kayıp verilere ortalama atanarak analizler yürütülmüştür.

Tekli ve çok değişkenli uç değerler: Tek değişkenli uç değerlerin hesaplanmasında standart z puanlarından yararlanılmıştır. Standart puanların değerlendirilmesinde - 4 puan ve + 4 puan referans alınmıştır (Çokluk, Şekercioğlu ve

Büyüköztürk, 2012). Örneklem büyüklüğünün 100'den büyük olduğu durumlarda belirlenen referans değerlerinin kullanılması önerilmektedir. Veri seti 423 kişiden oluştuğu için standart puanların dışında kalan veriler, veri setinden çıkarılmıştır. Çok değişkenli uç değerlerin kontrolü ise Mahalanobis uzaklıkları ile belirlenmiştir. Buna göre veri setinden toplam on dört kişi tek ve çok değişkenli uç değerler varsayımı gereği veriden çıkardıktan sonra 409 kişilik veri seti ile analizler yapılmıştır. Çıkarılan verilerden dolayı KMO testi yeniden yapılmış test sonucunda bu değer .80 olduğu görülmüştür.

Tek değişkenli ve çok değişkenli normal dağılım: Tek değişkenli normal dağılım maddeler için elde edilen çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri hesaplanarak test edilmiştir. Tablo 7'de KÖÖ'nün maddeleri için elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri verilmiştir. Değişkenlerin tek değişkenli normalliğe sahip olabilmesi için çarpıklık katsayısının |3.0|'ten; basıklık katsayısının ise |10.0|'dan küçük olması beklenmektedir (Kline, 2011, 63).

Tablo 7 KÖÖ Maddelerinin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

KÖÖ Maddelerinin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Maddeler	Çarpıklık	Basıklık	Maddeler	Çarpıklık	Basıklık
M1	1.245	2.104	M13	-.047	-.484
M2	-.678	.468	M14	.543	-.566
M3	-.895	.686	M15	-1.019	1.804
M4	-.025	1.024	M16	.219	-.238
M5	.571	-.397	M17	-1.100	2.318
M6	-.369	.361	M18	-.153	-.725
M7	-.657	.860	M19	-.580	.528
M8	.206	-.158	M20	-.398	.759
M9	-.336	-.309	M21	-.173	.535
M10	-.575	-.198	M22	-.658	.873
M11	.575	-.773	M23	.452	-.697
M12	-.052	-1.169	M24	-.402	-.320

Tablo 7’de incelendiğinde verilerin tek değişkenli normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çok değişkenli normallik için LISREL 8.7 programından yararlanılmıştır. LISREL 8.7 aracılığıyla hesaplanan “Relative Multivariate Kurtosis” değeri 1.06 çıkmıştır. Bu değerlerin 1’e yakın olması çok değişkenli normal dağılıma kanıt olarak sunulabilir (STATISTICA, 2017). Elde edilen bu değer 1’den çok sapma göstermediği için verilerin çok değişkenli normal dağıldıkları söylenebilir.

Çoklu bağlantılılık ve tekillik: Değişkenler arasındaki korelasyonun 0.90 ve üzerinde olması çoklu bağlantılılık problemine, 1.00 olması ise tekillik problemine yol açmaktadır. KÖÖ’nün maddeleri için elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen korelasyon katsayı en küçük ve en büyük değerleri 0.00 ve 0.595 arasında değişmektedir. Bu değerlere bağlı olarak veri setinde çoklu bağlantılılık ve tekillik problemi olmadığı görülmektedir.

Ayrıca değişkenler arasında çoklu bağlantı ve tekillik olup olmadığını belirlemek için varyans artış faktörleri (VIF) ve tolerans değerleri de incelenmiştir. Bütün değişkenlerin VIF değerleri 10’dan küçük ve tolerans değerleri 0.10’dan büyük olduğunda değişkenler arasında çoklu bağlantı ve tekillik problemi bulunmamaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012). Araştırmada elde edilen VIF değerlerinin ve tolerans değerlerinin en küçük ve en büyük değerleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

KÖÖ İçin VIF ve Tolerans Değerlerinin En Küçük ve En Büyük Değerleri

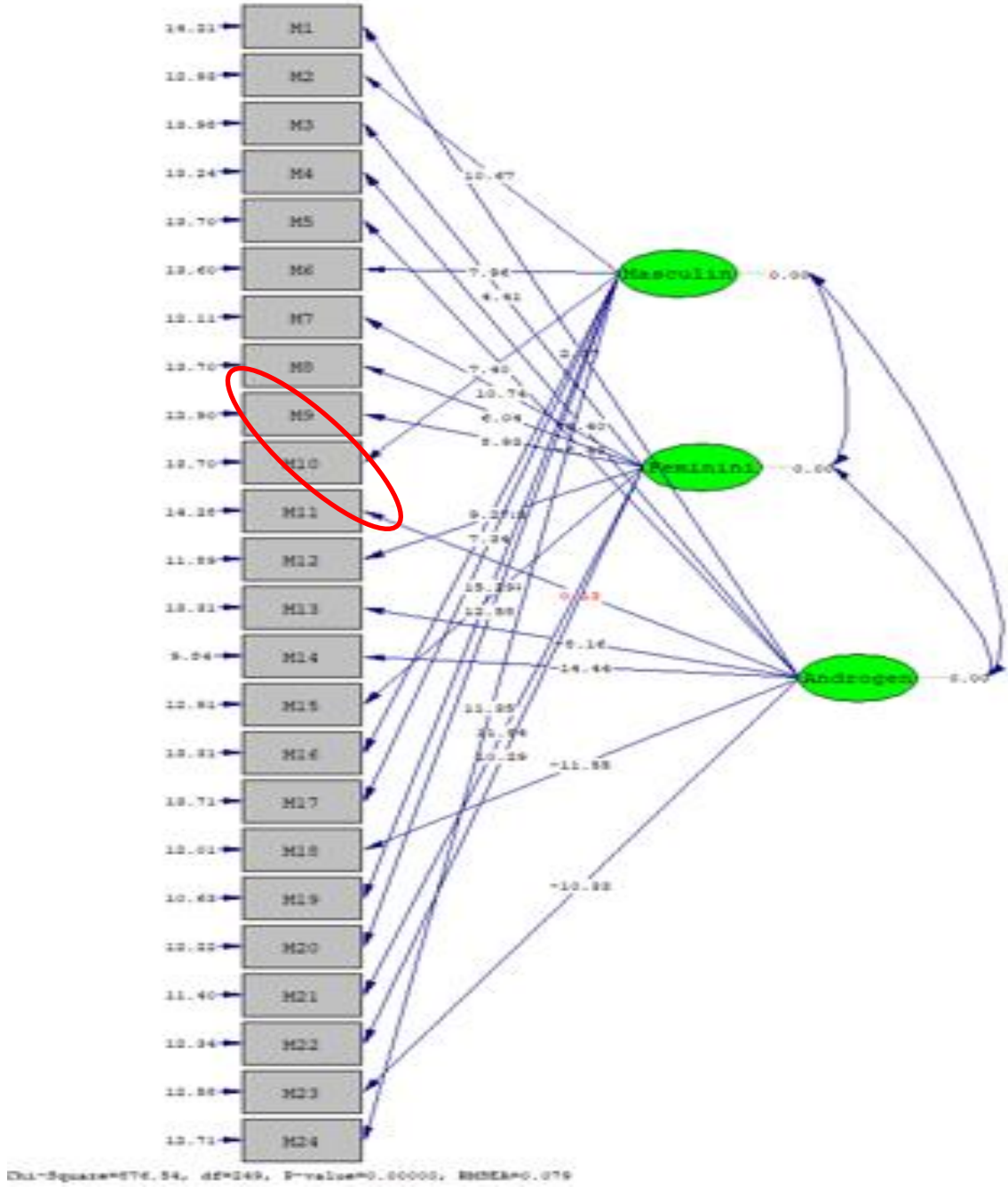
		En küçük	En büyük
KÖÖ	VIF	1.074	2.059
	Tolerans	0.542	0.931

Bu araştırmada, bütün değişkenlerin VIF değerleri 10’dan küçük ve tolerans değerleri 0.10’dan büyük olduğu için değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi bulunmadığı söylenebilir.

Yapı Geçerliğine (DFA’ya) Yönelik Bulgular

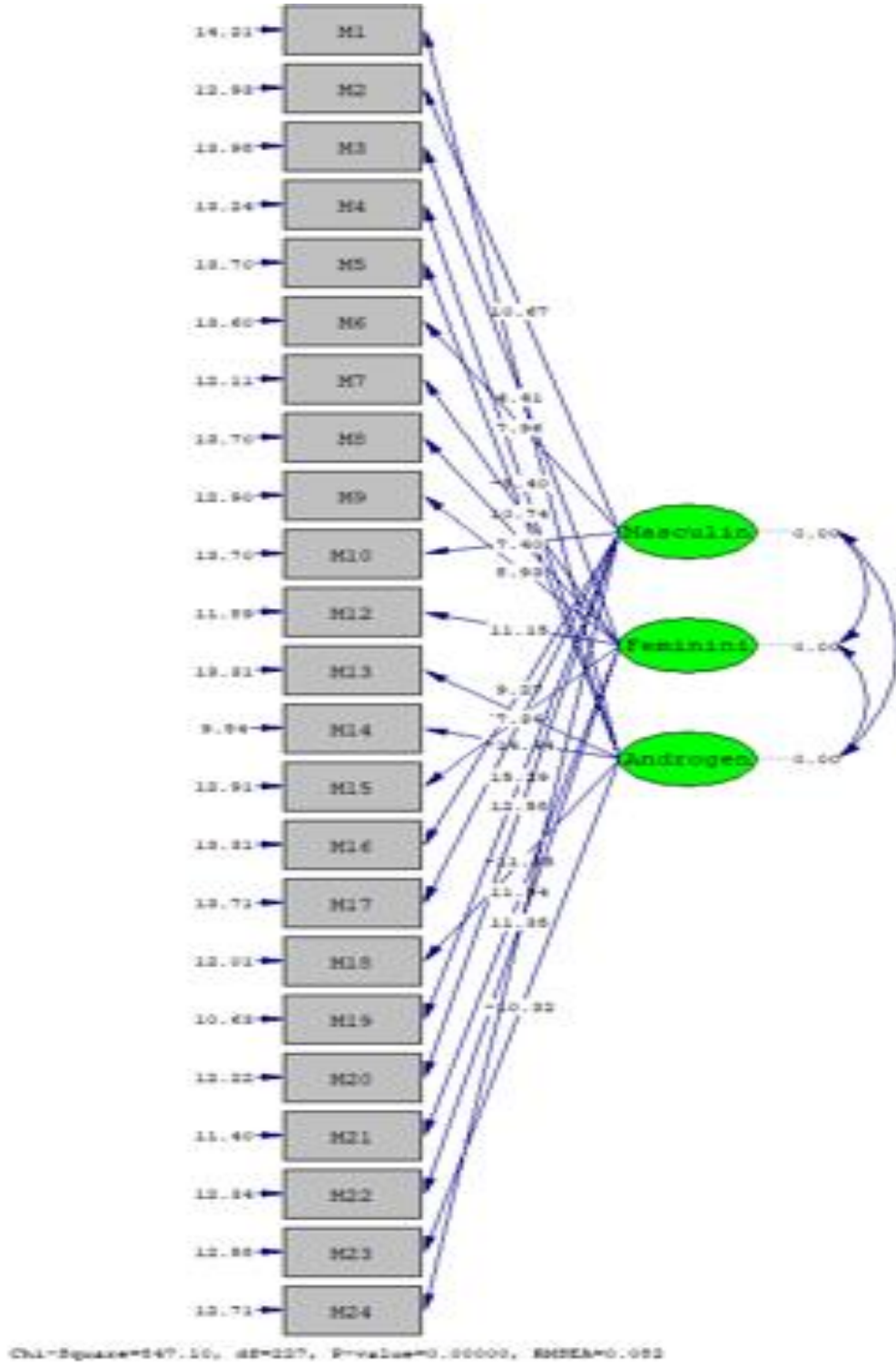
Varsayımlara ilişkin bulgular incelendiğinde araştırmada kullanılan KÖÖ’nün faktör yapısının DFA ile kontrol edilmesinde bir sorun olmadığı, diğer bir deyişle DFA varsayımlarının sağlandığı görülmüştür.

Öncelikle DFA sonucunda elde edilen Şekil 3'e ulaşılmıştır.

Şekil 3. KÖÖ'nün DFA Sonucu

Şekil 3 incelendiğinde KÖÖ'nün androjenlik (androgenity) boyutunda yer alan 11 numaralı maddeye ait t değeri incelendiğinde bu değerin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir. Ayrıca bu maddeye ait hata varyansı 1.00 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda bu madde ilgili boyuttan çıkarılarak DFA yeniden yapılmış Şekil 4'te DFA sonuçları sunulmuştur.

Şekil 4. KÖÖ DFA sonuçları (M11 hariç)

Şekil 4 incelediğinde tüm maddelerin ilgili boyutların anlamlı olmayan t değerleri yoktur. Tablo 9’da DFA sonuçlarının değerlendirilmesinde kullanılan uyum iyiliği ölçütleri (Kline, 2011; Tabachnick ve Fidell, 2007) ve KÖÖ için elde edilen değerler verilmiştir.

Tablo 9

Uyum İyiliği Değerlerinin Kabul Aralıkları ve KÖÖ İçin Elde Edilen Uyum İyiliği Değerler

Uyum Ölçütleri	İyi uyum	Kabul edilebilir uyum	Elde edilen değer
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 < \chi^2/sd < 5$	3.73
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	0.08
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 < SRMR \leq 0.10$	0.09
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1$	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$	0.79
NNFI	$0.97 \leq NNFI \leq 1$	$NNFI \geq 0.90$	0.82
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1$	$CFI \geq 0.90$	0.83
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1$	$0.90 \leq GFI < 0.95$	0.85
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI < 0.90$	0.81
IFI		$IFI \geq 0.90$	0.84
RFI	$0.90 < RFI < 1.00$	$0.85 < RFI < 0.90$	0.76

Tablo 9’da incelediğinde KÖÖ’nün üç boyutlu yapısının doğrulandığı görülmektedir. Ancak bu sonuca ölçeğin orijinal halinden bir maddenin çıkarılarak ulaşıldığı, uyum iyiliği değerlerinin bir bölümünün de kabul edilebilir uyum değerleri aralığında olduğu söylenebilir.

KÖÖ’nün Güvenirliğine İlişkin Bulgular

DFA sonucu bir madde çıkarılarak elde edilen alt boyutlar ve ölçeğin tamamı için güvenirlik analizleri Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı aracılığıyla hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin güvenirlik katsayıları erkeksilik alt boyutu için 0.74, kadınsılık alt boyutu için 0.68, androjenlik boyutu için 0.60 ve ölçeğin tamamı için 0.71 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda KÖÖ’nün Arnavutluk kültüründe kullanılabilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (EK. 4)

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RSES, 1965) bireylerin öz saygısını incelemek amacıyla en çok kullanılan ölçeklerden birisidir. Ölçek dördümlü Likert tipindedir. Ölçek 10 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılardan tipik olarak ya da genel olarak kendileri hakkında nasıl hissettikleri üzerine düşünerek yanıt vermeleri istenir. 1, 2, 4, 6 ve 7 numaralı maddeler söz konusu olduğunda, eğer bu maddelerden iki, üç veya daha fazlası olumlu cevaplanırsa, bu maddelerden artı puan elde edilir. 3, 5, 8, 9, ve 10 numaralı maddelerden de eksi puan elde edilir. Benlik saygısını değerlendirmek için kullanılan soruların kişinin kendi özelliklerinden memnun olmasıyla ilgili olduğu görülmektedir. Maddelerden beşi kişinin olumlu ve iyimser yönlerini ölçerken diğer beş madde kişinin olumsuz yönlerini ölçmektedir.

Batı kültürlerinde, benlik saygısını değerlendirmede güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu anlaşılmaktadır (Blascovich ve Tomaka, 1991). Bununla birlikte, daha ileri çalışmalar, RSES'nin değerlendirilen tüm ülkelerde değişmeyen bir faktör yapısına sahip olduğunu ve olumlu öz saygının sadece Batı kültürlerine özgü bir olgu olmadığını göstermiştir (Schmitt ve Allik, 2005; Sedikides ve diğerleri, 2003). Ölçeğin geliştirildiği çalışma kapsamında yer alan örneklem, New York'ta yer alan ve rastgele seçilmiş olan 10 okulda eğitim gören 5,024 ortaokul ve lise öğrencisinden oluşmaktadır. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin güvenilirliği alanyazında detaylı bir şekilde incelenmiştir. Söz konusu ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach'ın alfası) 0.74 ile 0.77 arasındadır. Rosenberg (1989) de test-tekrar test korelasyonlarının genel olarak 0.77 ve 0.88 aralığında yer aldığı sonucuna varmıştır. Bu ölçek, daha önceki pek çok çalışmada (Fleming ve Courtney, 1984) ve aile içi şiddet örneklemelerinde (Mitchell ve Hodson, 1983) yeterli düzeyde geçerlik göstermiştir.

Arnavutluk bağlamında, Agaj (2016) doktora tez çalışması kapsamında ölçeği Arnavut kültürüne uyarlamış ve ölçeğin güvenilirliğinin 0.842 olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tiran'da yer alan ve rastgele seçilmiş olan 276 okul öğrencisinden veri toplanarak uyarlama çalışması yapılmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmada kullanılan analizin varsayımlarının sınanması, betimsel istatistiklerin belirlenmesi ve kişisel bilgi formunda yer alan değişkenlere göre farklılaşma olup olmadığının sınanmasında IBM SPSS 20 programı aracılığıyla varyans analizi

kullanılmıştır. Karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi, işlem gruplarına bağlı olarak ilişkisiz ölçümlerin ve zamana bağlı olarak tekrarlı ölçümlerin söz edildiği iki faktörlü karışık desenlerde uygulanan deneysel işlemin etkililiğine ilişkin satırsütun olarak etkisini ve satır ile sütun faktörlerinin temel etkilerini test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2012). Demografik veriler tablolarda tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, mutlak ve bağıl frekanslar) aracılığıyla sunulmuştur. Dağılımların normalliği incelenerek Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Tüm istatistiksel testlerin değerlendirilmesi için istatistiksel güvenilirlik düzeyi $\alpha = .05$ olarak belirlenmiştir.

Şiddete karşı tutumları EAYTÖ'nün ölçeklerden, şiddete karşı doğrudan bir tutum ifade eden üç spesifik soruyu incelemiştir.

Bu araştırmada dağılımın normalliği test etmek için Kolmogorov Smirnov Testi Uygulanmıştır. Önemlilik testi sonucu manidarlık düzeyinin .05'in üzerinde olması normalliğin sağlanmadığını gösterir. KS testi sonucu normalliğin sağlanmadığı görülürse çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenir.

Çarpıklık katsayısının +1 ile -1 ve basıklık katsayısının +2 ile -2 arasında olması tek değişkenli normalliğin sağlandığının göstergesidir. Kolmogorov Smirnov Testi, çarpıklık ve basıklık katsayıları tabloda verilmiştir.

Tablo 10

Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarına İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Değişkenler	Kolmogorov-Smirnov	p	Çarpıklık	Basıklık
KÖÖ E-K	.069	.014	.105	-.172
KÖÖ E	.098	.000	.122	-.837
KÖÖ K	.117	.000	.012	.074
EAYTÖ	.068	.018	-.134	-.633
ÖZ SAYGI	.101	.000	-.241	-.892
ŞİDDETE KARŞI TUTUMLARI	.168	.000	.102	-.411

Tablo 10'da görüldüğü gibi tüm değişkenlere ilişkin normallik testi sonucu Kolmogorov-Smirnov değerlerinin manidarlığı .05'in altındadır, ancak çarpıklık ve

basıklık katsayıları incelendiğinde +1 ile -1 ve +2 ile -2 değerleri arasında olmasından dolayı normal bir dağılım gösterdikleri ifade edilebilir. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının bu araştırmadaki Cronbach alpha güvenirlik katsayıları tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarına İlişkin Güvenirlik Katsayıları

Ölçek	Cronbach Alpha	Madde sayısı
Öz saygı	0.909	10
EAYTÖ	0.899	27
KÖÖ	0.753	23

Tablo 11’de görüldüğü gibi, üç ölçek için de alfa katsayısı 1’e yakın değerlere ulaşmıştır, ki bu da ölçeklerin birbiriyle uyumlu olma düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular tartışılmış ve daha sonra ilgili alanyazın ile bağlantısı kurularak yorumlanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Kadınsılık, Erkeksilik ve Androjenlik Özellikleri Açısından Farklılaşmakta mıdır?

Yakın partner şiddetine maruz kalıp istismarcı partneriyle yaşamaya devam eden kadınlar (Sürdürenler), yakın partnerin şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk edenler) ve daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar arasındaki fark, işlevsel ve dışavurumcu kişilik özellikleri açısından incelenmiştir. Bu alt amaca ilişkin bulgular, aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 12

Sürdürenler, Terk Edenler Ve Şiddete Uğramayan Kadınların Cinsiyet Rollerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		N	$\bar{X}$	ss	F	p
Erkeksilik	Sürdürenler	60	1.48	.47	128.54	.000
	Terk edenler	43	1.42	.54		
	Şiddete uğramayanlar	113	2.59	.53		
Kadınsılık	Sürdürenler	60	3.20	.46	13.29	.000
	Terk edenler	43	3.18	.27		
	Şiddete uğramayanlar	113	2.81	.40		
Androjenlik	Sürdürenler	60	1.49	.50	20.41	.000
	Terk edenler	43	1.08	.56		
	Şiddete uğramayanlar	113	1.71	.58		

Androjen, kadınsı ve erkeksi cinsiyet rollerinin ortalama değerleri 0 ile 4 arasında değişmektedir. Değerler ne kadar yüksekse, o değerlerin tanımladığı özellikler o kadar baskın ve diğer özellikler o kadar sönük olmaktadır. Ortalama değerler 2'ye yakın olduğunda ise, söz konusu özellikler hafif düzeyde görülmektedir.

Yakın partner şiddetine maruz kalıp hâlâ şiddet içeren ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler), yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar (Terk edenler) ve daha önce hiç yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında işlevsel ve dışavurumcu kişilik özellikleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Yukarıda yer alan tabloda da görüldüğü gibi KÖÖ-E ($F=128.544, p \leq .05$), KÖÖ-K ($F=13.290, p \leq .05$) ve KÖÖ-E-K ($F=20.418, p \leq .05$), yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, erkeksi kişilik özellikleri yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlarda daha yüksektir ($M=2.5956$). Bununla birlikte, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar ilişkiyi bitirse de (Terk edenler) sürdürse de (Sürdürenler) aynı düzeyde erkeksi özelliklere sahiptir ($M=1.48, 1.42$).

Çalışmada, hangi grubun istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğunu belirlemek için Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Tukey testi neticesinde elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 13

Erkeksi Cinsiyet Rollerine Yönelik Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

(I) Şiddet durumu	(J) Şiddet durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.	95% Güvenirlik Aralığı	
				Alt Sınır	Üst Sınır
Sürdürenler	- Terk edenler	.44	.85	-1.52	2.41
	-Şiddete uğramayanlar	-8.91	.00	-10.49	-7.34
Terk edenler	- Sürdürenler	-.44	.85	-2.41	1.52
	-Şiddete uğramayanlar	-9.36	.00	-11.13	-7.59
Şiddete uğramayanlar	- Sürdürenler	8.91	.00	7.34	10.49
	- Terk edenler	9.36	.00	7.59	11.13

Tablo 13'te verilen analiz sonuçlarına göre, erkeksi özellikler söz konusu olduğunda daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren veya sürdüren kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p=.000$). Yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk edenler) ve ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler) arasında ise erkeksi özellikler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Kadınısı özellikler söz konusu olduğunda ise, yüksek düzeyde bir fark olmasa da, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlarda (hem Terk edenler hem de Sürdürenler) kadınısı kişilik özellikleri ($M=3.20$; 3.18), daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlara ($M=2.81$) göre daha yüksektir.

Çalışmada, hangi grubun istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğunu belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Tukey testi neticesinde elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 14

Kadınısı Cinsiyet Rollerine Yönelik Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

(I) Şiddet durumu	(J) Şiddet durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.	95% Güvenirlilik Aralığı	
				Alt Sınır	Üst Sınır
Sürdürenler	- Terk edenler	.19	.95	-1.33	1.71
	-Şiddete uğramayanlar	2.36	.000	-1.14	3.58
Terk edenler	- Sürdürenler	-.19	.95	-1.71	1.33
	-Şiddete uğramayanlar	2.17	.001	.80	3.54
Şiddete uğramayanlar	- Sürdürenler	-2.36	.000	-3.58	-1.14
	- Terk edenler	-2.17	.001	-3.54	-.80

Tablo 14'te sonuçlarına göre, kadınısı kişilik özellikleri söz konusu olduğunda daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren veya sürdüren kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p=.000$). Yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk edenler) ve ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler) arasında ise

kadınsı özellikler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Analiz sonuçlarına göre, androjen cinsiyet rolleri yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlarda daha yüksektir (M=1.71). Yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren veya sürdüren kadınlar arasında bir kıyaslama yapıldığında, şiddet içeren ilişkiyi sürdüren kadınların (Sürdürenler) androjen kişilik özellik düzeylerinin (M=1.49) ilişkiye son veren kadınların (Terk edenler) androjen kişilik özellik düzeylerine (M=1.08) göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmada, hangi grubun istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğunu belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Tukey testi neticesinde elde edilen bulgular aşağıdaki tablo no'da verilmiştir.

Tablo 15

Androjen Cinsiyet Rollerine Yönelik Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

(I) Şiddet durumu	(J) Şiddet durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.	95% Güvenirlik Aralığı	
				Alt Sınır	Üst Sınır
Sürdürenler	- Terk edenler	2.89	.001	1.06	4.72
	-Şiddete uğramayanlar	-1.50	.042	-2.96	-.04
Terk edenler	- Sürdürenler	-2.89	.001	-4.72	-1.06
	-Şiddete uğramayanlar	-4.39	.000	-6.03	-2.75
Şiddete uğramayanlar	- Sürdürenler	1.50	.042	-.04	2.96
	-Terk edenler	4.39	.000	2.75	6.03

Tablo 15'de analiz sonuçlarına göre, daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren veya sürdüren kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Yine, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk edenler) ve ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler) arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

Sonuç olarak, yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlarda androjen ve erkeksi kişilik özellikleri düzeyleri, yakın partner şiddetine maruz kalmış kadınlara

göre daha yüksektir. Kadınsı kişilik özellikleri söz konusu olduğunda, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlarda (Sürdürenler ve Terk edenler) bu özelliklerin yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Geleneksel Cinsiyet Rolü Tutum Ve İnançları Açısından Farklılaşmakta mıdır?

Çalışma kapsamında yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye devam eden kadınlar, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar ve daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin inanç ve tutumlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizler aşağıda yer alan tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16

Geleneksel Cinsiyet Rollerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		N	$\bar{X}$	ss	F	p
	Sürdürenler	60	42.8000	5.37351	118.479	.000
EAYTÖ	Terk edenler	43	47.3256	7.37344		
	Şiddete uğramayanlar	113	28.9204	8.72101		

Geleneksel cinsiyet rolleri standartlarına ilişkin inanç ve tutumların ortalama değerleri 0 ile 3 arasında değişmektedir. Değerler ne kadar yüksekse, geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin inanç ve tutum düzeyleri de o kadar yüksektir. Yakın partner şiddetine maruz kalıp hâlâ şiddet içeren ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler), yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi son veren kadınlar (Terk Edenler) ve daha önce hiç yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin inanç ve tutumlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için, tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Yukarıda yer alan tabloda da görüldüğü gibi, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk Edenler), yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar (Sürdürenler) ve daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır, çünkü p değeri .05’in altındadır.

Bu sonuçlara göre, yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınların geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin inanç ve tutum düzeyleri, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk Edenler) veya ilişkiyi sürdüren kadınlara (Sürdürenler) göre daha düşüktür (M=28.9204). Bununla birlikte, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınların geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin inanç ve tutum düzeyleri (M=47.32), yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi sürdüren kadınlara (M=42.80) göre daha düşüktür.

Çalışmada, hangi grubun istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğunu belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Tukey testi neticesinde elde edilen bulgular tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Geleneksel Cinsiyet Rollerine İlişkin Tukey Testi Sonuçları

(I) Şiddet durumu	(J) Şiddet durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.	95% Güvenirlik Aralığı	
				Alt Sınır	Üst Sınır
Sürdürenler	-Terk edenler	-4.52	.010	-8.13	-.912
	-Şiddete uğramayanlar	13.87	.000	10.99	16.76
Terk edenler	- Sürdürenler	4.52	.010	.912	8.13
	-Şiddete uğramayanlar	18.40	.000	15.16	21.645
Şiddete uğramayanlar	- Sürdürenler	-13.87	.000	-16.76	-10.99
	-Terk edenler	-18.40	.000	-21.64	-15.16

Tablo 17’de da görüldüğü gibi, çalışma kapsamında yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler), yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk edenler) ve daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, anlamlılık düzeyi ile ortalamalardaki farklar elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren veya sürdüren kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren

kadınlar (Terk Edenler) ile daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar ve yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi sürdüren kadınlar (Sürdürenler) arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Yakın partner şiddetine maruz kalıp şiddet içeren ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler) ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar (Terk Edenler) ve yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Geleneksel cinsiyet rol tutumlarına en fazla sahip olan grubun şiddete uğrayıp ilişkilerini devam ettiren kadınlar olduğu, en az sahip olan grup ise şiddete uğramayan kadınlardır. Şiddete uğrayıp eşlerinden ayrılan grup ise ortada yer almaktadır.

Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar, Öz-Saygı Düzeyleri Açısından Farklılaşmakta mıdır?

Çalışma kapsamında yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye devam eden kadınlar, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar ve daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında öz-saygı düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizler aşağıda yer alan tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18

Özsaygı Değişkenine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		N	$\bar{X}$	ss	F	p
	Sürdürenler	60	14.55	4.48	179.91	.000
Öz saygı	Terk edenler	43	16.41	2.98		
	Şiddete uğramayanlar	113	24.92	3.58		

Öz-saygı düzeylerinin ortalama değerleri 0 ile 3 arasında değişmektedir. Değerler ne kadar yüksekse, özsaygı düzeyi de o kadar yüksek olmaktadır. Yakın partner şiddetine maruz kalıp hâlâ şiddet içeren ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler), yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar (Terk edenler) ve daha önce hiç yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar arasında özsaygı düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için, tek yönlü varyans analizi

kullanılmıştır. Yukarıda yer alan tabloda da görüldüğü gibi, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Sürdürenler), yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar (Terk edenler) ve daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır, çünkü p değeri .05'in altındadır.

Bu sonuçlara göre, yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınların özsaygı düzeyleri, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınların özsaygı düzeylerinden ($M=24.92$) daha yüksektir. Bununla birlikte, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye devam eden kadınların (Sürdürenler) özsaygı düzeyleri ise diğer iki gruba göre daha düşüktür ($M=14.55$).

Çalışmada, hangi grubun istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğunu belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Tukey testi neticesinde elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 19

Özsaygı Düzeylerini Kıyaslamaya Yönelik Tukey Testi Sonuçları

(I) Şiddet Durumu	(J) Şiddet durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.	95% Güvenirlik Aralığı	
				Alt Sınır	Üst Sınır
Sürdürenler	-Terk edenler	-1.86	.035	-3.63	-.10
	-Şiddete uğramayanlar	-10.37	.000	-11.79	-8.96
Terk edenler	- Sürdürenler	1.86	.035	.10	3.63
	-Şiddete uğramayanlar	-8.510	.000	-10.09	-6.92
Şiddete uğramayanlar	- Sürdürenler	10.37	.000	8.96	11.79
	-Terk edenler	8.51	.000	6.92	10.09

Tablo 19'da görüldüğü gibi, çalışma kapsamında yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye devam eden kadınlar, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar ve daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında bir kıyaslama yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, anlamlılık düzeyi ile ortalamalardaki

farklar elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren veya sürdüren kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk edenler) ile daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar ve yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi sürdüren kadınlar (Sürdürenler) arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Yakın partner şiddetine maruz kalıp şiddet içeren ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler) ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar (Terk edenler) ve yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Bulgulara göre özsaygı düzeyi en yüksek grubun şiddete uğramayan kadınlar, en düşük grubun ise şiddete uğrayıp ilişkilerini sürdüren kadınlar olduğu anlaşılmaktadır.

Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Aile İçi Şiddete Karşı Tutumları Açısından Farklılaşmakta mıdır?

Çalışma kapsamında yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye devam eden kadınlar, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar ve daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında aile içi şiddete ilişkin tutumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizler aşağıda yer alan tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20

Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		N	$\bar{X}$	ss	F	p
EAYTÖ 4	Sürdürenler	60	1.26	.32	73.59	.00
EAYTÖ 6	Terk edenler	43	1.53	.44		
EAYTÖ 15	Şiddete uğramayanlar	113	.72	.46		

Aile içi şiddete ilişkin tutumları düzeylerinin ortalama değerleri 0 ile 3 arasında değişmektedir. Yüksek değerler (3’e yakın), aile içi şiddetin normal karşılanma düzeyinin de yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Yakın partner şiddetine maruz kalıp hâlâ şiddet içeren ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler), yakın partner şiddetine maruz kalıp

ilişkiye son veren kadınlar (Terk edenler) ve daha önce hiç yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında aile içi şiddete ilişkin tutumları düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için, tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Yukarıda yer alan tabloda da görüldüğü gibi, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk edenler), yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar (Sürdürenler) ve daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır, çünkü p değeri .05'in altındadır.

Bu sonuçlara göre, yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınların aile içi şiddeti normal karşılama düzeyleri, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlara göre daha düşüktür. Bununla birlikte, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye devam eden kadınların (Sürdürenler) aile içi şiddeti normal karşılama düzeyi, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlara göre daha yüksektir.

Çalışmada, hangi grubun istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğunu belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Tukey testi neticesinde elde edilen bulgular aşağıdaki tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21

Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumları Kıyaslamaya İlişkin Tukey Testi Sonuçları

(I) Şiddet Durumu	(J) Şiddet Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Sig.	95% Güvenirlilik Aralığı	
				Alt Sınır	Üst Sınır
Sürdürenler	-Terk edenler	-.83	.003	-1.43	-.23
	-Şiddete uğramayanlar	1.66	.000	1.18	2.13
Terk edenler	- Sürdürenler	.83	.003	.23	1.43
	-Şiddete uğramayanlar	2.49	.000	1.96	3.037
Şiddete uğramayanlar	- Sürdürenler	-1.66	.000	-2.13	-1.18
	- Terk edenler	-2.49	.000	-3.03	-1.96

Tablo 21’de görüldüğü gibi, çalışma kapsamında yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye devam eden kadınlar, yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar ve daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında bir kıyaslama yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, anlamlılık düzeyi ile ortalamalardaki farklar elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren veya sürdüren kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi bitiren kadınlar (Terk edenler) ile daha önce yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiyi sürdüren kadınlar (Sürdürenler) arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Yakın partner şiddetine maruz kalıp şiddet içeren ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler) ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar (Terk edenler) ve yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yorumlar

Bu bölümde; çalışmanın bulguları araştırma sorularının izlediği sıraya göre tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Arasında Kadınsılık, Erkeksilik ve Androjenlik Özelliklerinin Farklılaşması

Bu çalışmanın alt amaçlarından biri, yakın partnerinin şiddetine maruz kalıp hâlâ istismarcı partner ile birlikte yaşayan kadınlar (Sürdürenler), yakın partnerinin şiddetine maruz kalıp şiddet içeren ilişkiye son veren kadınlar (Terk edenler) ve yakın partnerinin şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar arasında kadınsılık, erkeksilik ve androjenlik özellikleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını bulmaktır.

Çalışmanın bulgularına göre, yakın partnerinin şiddetine maruz kalmamış olan kadınların androjenik ve erkeksi özellik düzeyleri daha yüksekken; yakın partnerinin şiddetine maruz kalan kadınların kadınsı özellik düzeyleri daha fazladır. Ayrıca, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlardan oluşan iki grup (Sürdürenler ve Terk edenler) arasında da farklar bulunmaktadır, fakat bu farklar istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir. Çalışmanın hedef grubunu, şiddetin sıklığı ve boyutu gibi farklı değişkenler açısından da incelemenin faydalı olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın çalışma

grubunu oluşturan kadınlardan elde edilen verilerin çözümlenmesiyle elde edilen bulgulara göre, Terk edenler grubunun %88.9'unun ve Sürdürenler grubunun %74'ünün ekonomik şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Sürdürenler şiddetin sıklığının daha düşük düzeyde olduğunu belirtirken şiddet vakalarının çoğunun ara sıra meydana geldiği ortaya çıkmıştır. Buna karşın, Terk edenlerin %80'inin şiddet sıklığını her gün olacak kadar sık yaşadığı görülürken, Sürdürenlerin ise sadece %11'i bu sıklıkta şiddete maruz kaldığını bildirmiştir.

Alanyazında, yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınların sahip olduğu kişilik özelliklerine odaklanan pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda da belirtildiği gibi, yakın partner şiddetine maruz kalan ve kalmayan kadınlar arasında çok ciddi farklar bulunmaktadır.

Geleneksel olarak, erkeksilik işe yararlılık ile bağdaştırılırken (agresiflik, egemenlik, kararlılık ve öz-güven gibi özellikler) kadınsılık; dışavurumculuk, pasiflik, itaatkarlık, sevgi ve bakım ile bağdaştırılmaktadır. Kadınsılık ile bağdaştırılan bu özellikler, istismarcı ilişkinin devam ettirilmesinin yanı sıra partnerin istismarcı davranışının inkârı veya önemsizleştirilmesi ile de yakından ilgilidir (Baly, 2010; Boonzaier, 2008; Boonzaier ve De La Rey, 2003; Jackson, 2001; Towns ve Adams, 2000). Çalışmada elde edilen bulgularla tutarlı olarak kurbanların geleneksel cinsiyet rollerine sahip olma olasılığının daha yüksek olduğu ve kurban olmayan kadınların daha yüksek düzeyde işe yararlılık veya geleneksel “erkeksi” özelliklere sahip olduğu, alanyazındaki pek çok çalışmada da belirtilmektedir (Wirth ve White, 2007). Walker (1979), Pagelow (1981) ve Feldman (1983) tarafından yürütülen çalışmalar da, bu çalışmanın bulgularını doğrular nitelikte sonuçlara ulaşmış ve yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınların daha çok kadınsı kişilik özellikleri sergilediğini göstermiştir. Mattle ve Schwar (1990), Truman-Schram vd., (2000) ile Warren ve Lanning, (1992) tarafından yürütülen araştırma da bu çalışmanın bulgularını doğrular niteliktedir.

Ayrıca, bu çalışmada, yakın partner şiddetine maruz kalan iki grup kadın (Sürdürenler ve Terk edenler) arasındaki farklar ele alınmıştır. Yapılan alanyazın taramasında, yakın partner şiddetine maruz kalmış olup istismarcı partneri ile birlikte yaşamaya devam eden ve partnerinden ayrılan kadınlar arasındaki farklara odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın alanyazına yaptığı en önemli katkılardan birinin de Sürdürenler ve Terk edenler arasındaki kişisel özelliklerin farklılığını ortaya koymak olduğu

düşünülmektedir. Araştırma bulgularına göre, Sürdürenler ve Terk edenler arasında çok yüksek düzeyde olmasa da kişilik özellikleri farkları bulunmaktadır. Alanyazındaki araştırmalara göre, şiddet içeren ilişkiye son vermeye karar veren kadınların, ilişkiye devam edip mücadele etmeyi tercih eden kadınlara göre daha erkeksi özellikler sergilemesi beklenmektedir. Kadınların erkeksi özelliklere sahip olması, onların karşılaştıkları sorunla baş etme yöntemleri ve eylemleri (şiddet içeren ilişkiyi sürdürme veya bitirme) ile bağlantılı olabilmektedir. Eğer bir kadın, kadın olmanın itaatkar ve pasif olmak anlamına geldiğini içselleştirmiş olursa, şiddete karşı çıkma ihtimali daha düşük olmaktadır (Boonzaier ve De La Rey, 2003).

Bu çalışmanın bulgularına göre, Terk edenlerin daha kadınsı kişilik özelliklerine sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu fark, bu çalışmanın hedef grubunu tanımlayan diğer değişkenler (şiddetin sıklığı ve boyutu) göz önünde bulundurularak açıklanabilir. Bu çalışmanın bulgularının da ortaya koyduğu gibi, sürdürme/terk etme kararı esas olarak kişilik özelliklerince etkilenmektedir ve bu bulgu yakın partnerin şiddetine maruz kalan ve kalmayan kadınlar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bulunması ile desteklenmektedir. Bununla birlikte, sürdürme/terk etme kararının verilmesinde şiddetin boyutu (psikolojik şiddet mi yoksa ekonomik şiddet mi) ve sıklığı (şiddet vakası ne sıklıkta yaşanmakta) da etkili olmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmanın bulgularına göre, yakın partnerin şiddetine maruz kalmış olan kadınlardan Sürdürenler ve Terk edenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında da belirtildiği gibi, yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar daha erkeksi ve androjenik kişilik özelliklerine sahipken yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların daha çok kadınsı kişilik özelliklerine sahip olduğu görülmektedir. Kadınsı özelliklerin varlığı, kadının yakın partneri tarafından şiddet kurbanı haline dönüştürülmesine daha yatkın olmasına sebep olmaktadır. Bu çalışma sonucunda kadınların gitme veya kalma kararı vermesinde en çok etkiye sahip olduğu kanıtlanan kişilik özellikleri dışında, şiddetin boyutu ve sıklığının da söz konusu karar üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Eğer şiddete maruz kalan kadın ciddi boyutlu bir şiddet türü (çoğunlukla ekonomik şiddet) ile karşılaşıyorsa ve bu şiddete sık sık maruz kalıyorsa, kadınsı kişilik özelliklerine sahip olsa bile ilişkisine son verme ihtimalinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Arasında, Geleneksel Cinsiyet Rolü Tutum ve İnançların Farklılaşması

Bu çalışmanın bir diğer alt amacı, yakın partnerin şiddetine maruz kalıp hâlâ bu ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler), yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkisini bitiren kadınlar (Terk edenler) ve daha önce hiç yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar arasında geleneksel cinsiyet rollerine yönelik tutum ve inançları açısından fark olup olmadığını incelemektir. Çalışmanın bulgularına göre, yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınların evlilik ve aile ile ilgili daha az geleneksel tutumları bulunmaktadır.

Kadınlara yönelik şiddet, şiddetin görüldüğü kültürel ve sosyo-yapısal bağlamdan ayrı düşünülemez (Harris ve diğerleri, 2005). Alanyazında yer alan araştırmalar kültürel eğilimlerin kadına yönelik şiddet ile bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır (Firestone ve diğerleri, 1999; Firestone, Harris ve Vega, 2003). Bir çok araştırmacıya göre, kadınların fiziksel şiddet görmesini anlamamanın anahtarı ataerkil ideolojiyi anlamaktan geçmektedir (Dobash ve Dobash, 1979; 1992). Fiziksel şiddet gören kadınların da çeşitli ortak inançlara sahip olduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın bulgularına paralel olarak, toplumun geleneksel cinsiyet rolleri, yakın partner şiddetine maruz kalan kadının ilişkiyi değiştirme yönündeki çabaları sonuçsuz kalsa da kadının söz konusu ilişkiye devam etmesine yol açabilmektedir (Walker, 1977; 1978). Bu noktada aşırı ataerkil ideolojinin aile içi şiddetle yakından bağlantılı olduğunun altı çizilmektedir.

Geleneksel bir tutuma sahip olan kadınların partneri tarafından daha fazla şiddete maruz kaldığını belirten pek çok çalışma bulunmaktadır. Yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların, şiddete maruz kalmamış kadınlarla kıyaslandığında cinsiyet rolleri açısından daha geleneksel bir inanç sistemine ve tutuma sahip olduğu (Feldman, 1983); yakın partnerin şiddetine maruz kalıp daha az kaynağa sahip olan, kurumsal düzeyde daha olumsuz tepkiler alan ve daha geleneksel ideolojik görüşe sahip olan kadınların şiddet içeren ilişkiye devam etme ihtimalinin daha yüksek olduğu (Pagelow, 1977); geleneksel kadın rollerine sıkı sıkıya bağlı olan kadınların yakın partneri ile ilişkilerinde en çok şiddete maruz kalan grubu teşkil ettiği (Gold (1994) belirtilmektedir. Birns, Cascadi ve Meyer (1994) de geleneksel inançlara sahip olan kadınların kendini şiddet içeren bir ilişkinin içinde bulduğunda, bu ilişkiyi olduğu gibi kabul ettiğini ve istismarcı partneriyle

yaşamaya devam ettiğini ortaya koymaktadır. Bir diğer deyişle, aile içi şiddet kurbanı olan kadınların daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduğu görülmektedir (McMullin ve diğerleri, 2007). Geleneksel bir cinsiyet rolünü yerine getiren kadınların, şiddet içeren bir ilişki içerisinde yer alması olasılığı daha yüksek görülmektedir (Stube, 1998; Truman-Schram ve diğerleri, 2000).

Expósito ve Herrera'ya (2009) göre, kadına yönelik şiddetin kurbanları, kendilerinin daha çok sosyal yükümlülükleri olduğu algısına sahiptir ve bu algı da doğrudan cinsiyet rolleri algısı ile bağlantılıdır. Ayrıca, Osmani (2013) ataerkilliğin aile içi şiddeti kabul etmeye yol açan faktörlerden biri olduğunu belirtmektedir.

Aile içi şiddete ilişkin sorunları çözmek, katı cinsiyet ve aile rolleri tanımlayan kültürlerde yaşayan kadınlar için özellikle zor olabilmektedir (Bhuyan ve diğerleri, 2005). Cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlara sahip olan kadınların, yakın partner şiddetine maruz kaldığında söz konusu şiddeti üçüncü kişi ve kurumlara bildirme olasılığı da oldukça düşük düzeydedir (Harris, Firestone ve Vega, 2005). Geleneksel ataerkil tutumları temel alan kültürler, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların içinde bulundukları durumla mücadele ederek çözüm yolları aramalarını epey zorlaştırmaktadır (Çaro ve diğerleri, 2012).

Belirli bir kültürün cinsiyet rollerine ilişkin tutumları, kadınların sahip olduğu benlik algısını ve aile içi şiddete maruz kaldığında vereceği sürdürme/terk etme kararını etkilemektedir (Çaro, Bailey ve van Wissen 2012; Poteyeva ve Wasileski, 2016). Evlilik ve aile ile ilgili geleneksel inançlar ve tutumlar, ev ile ve kadın olmanın ne anlama geldiği ile ilgili idealleştirilmiş görüşleri içermektedir. Belirli bir kültürde yerleşmiş olan cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar, iç çatışma yaratarak kadınların benlik algısını ve sürdürme/terk etme kararını etkileyebilmektedir. Ball ve Wyman (1977) ile Walker (1979)'a göre yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar, kendilerini pasif, bağımlı ve itaatkâr yapan basmakalıp kadın rollerini içselleştirecek şekilde büyütülmesinin kurbanı oldukları için, kendi hayatları üzerinde kontrol sahibi olamadıklarına inanmaktadırlar.

Cinsiyet rolleri ve basmakalıp inanışlar, kadına yönelik şiddetin en önemli nedenleri arasında yer almaktadır (Murnen, Wright ve Kaluzny, 2002; Mahlstedt ve Welsh, 2005). Bireylerin, sahip oldukları cinsiyetçi fikirlerle uyumlu hareket ettikleri görülmektedir (Burke ve Hoelter, 1989). Aile içi şiddeti olağan kılan cinsiyet rolleri ve kadının yeri, tarih boyunca geleneksel ataerkil kurallar çerçevesinde düzenlenmiştir (Çaro ve diğerleri, 2012; Burazeri ve diğerleri, 2005). Nitekim INSTAT'ın 2009 yılında

Arnavutluk'ta gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre, Arnavutluk'ta görülen aile içi şiddet ataerkil geleneklerle bağlantılıdır.

Arnavutluk'ta kadınların rolleri ve statüsü konusu, sosyal hayatta kadınların statüsünde yaşanan belirgin kopuşların görüldüğü karmaşık bir meseledir (Van Hook, Haxhiymeri ve Gjermani, 2000). Arnavut kültürü, geleneksel olarak ayrıştırılmış cinsiyet rollerini dikte ederek aile içi şiddeti açıkça veya üstü örtülü biçimde onaylamaktadır (Poteyeva ve Wasileski, 2016).

Alanyazın taraması yapıldığında, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlardan ilişkilerini sürdürenler ve terk edenler arasındaki farkları ele alan birkaç çalışmaya rastlanmıştır. Alanyazındaki bu boşluğu doldurması umut edilen bu araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların (hem sürdürenler hem terk edenler) birbirine yakın düzeyde geleneksel tutumlara sahip oldukları ancak aradaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Aradaki fark az olsa da, terk edenlerin geleneksel cinsiyet rolleri standartlarına ilişkin daha geleneksel tutum ve inançları olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın bulgularından da anlaşılacağı gibi, sürdürme/terk etme kararı temelde toplum içerisindeki cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum ve inançlar tarafından da etkilenebilmektedir. Bununla birlikte, şiddetin boyutu (psikolojik bir şiddet mi yoksa ekonomik şiddet mi) ve sıklığı (şiddet vakaları ne sıklıkta yaşanmaktadır) da gitme/kalma kararını etkilemektedir. Sürekli olarak yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların, daha önce şiddete maruz kalmış kadınlara göre daha geleneksel tutumları olduğu da alanyazında belirtilmektedir (Frisch ve MacKenzie, 1991). Şiddetin cinsiyetçi boyutu ele alındığında, Arnavutluk'ta kadına yönelik şiddetin bu denli yaygın olmasının temelinde eşit olmayan güç dağılımının ve geleneksel cinsiyet rollerinin öğretilmesinin yer aldığı söylenebilir.

Yakın partner şiddeti hem bireylerin hem de toplumun dinamiklerini kapsayan karmaşık bir kişilerarası sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada yer alan kadınların cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının bir kadının aile içi şiddete maruz kalma olasılığını, aile içi şiddete maruz kalan kadınların ne gibi baş etme becerileri geliştirdiğini ve şiddete maruz kalan kadının ilişkiye devam etme kararı alıp almaması üzerinde etkisi olduğu görülmektedir.

Alanyazında daha önce de belirtildiği gibi, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların, yakın partner şiddetine maruz kalmayan kadınlarla kıyaslandığında geleneksel

bir cinsiyet rolleri anlayışı olduğu görülmektedir. Belirli bir kültürün içinde yer alan cinsiyet rolleri tutumları, içsel bir çatışmaya sebep olarak kadının sahip olduğu benlik algısını ve gitme/kalma kararını etkilemektedir. Ayrıca, geleneksel inançlar kadınların içinde bulundukları durumla nasıl bir baş etme yöntemi seçeceğinde de belirleyici olmaktadır. Geleneksel bir cinsiyet rolü anlayışına sahip olan kadınların kendini şiddet içeren bir ilişkinin içinde bulma olasılığı daha yüksek olmaktadır.

Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Arasında, Öz Saygı Düzeylerinin Farklılaşması

Bu çalışmanın alt amaçlarından bir diğeri, yakın partnerin şiddetine maruz kalıp istismarcı partner ile yaşayamaya devam eden kadınlar, yakın partnerin şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar ve yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasındaki özsaygı düzeylerine ilişkin farkları incelemektir. Çalışma bulguları, özgüvenin en yüksek seviyede olduğu grubun, yakın partnerin şiddetine maruz kalmamış kadınlarda olduğunu göstermektedir. Yakın partnerin şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar (Terk edenler) ile yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkiye devam eden kadınlar (Sürdürenler) arasında, özsaygı düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olmasına rağmen bu farkın çok yüksek olmadığı görülmektedir. İlişkiyi sürdürenlerin özsaygı düzeyleri terk edenlerin özsaygı düzeylerinden daha düşüktür.

Genel olarak, yüksek düzeyde özsaygı algısı etkili bir insan olduğunu bilme duygusu ile bağdaştırılırken, düşük düzeyde özgüven duygusu değersizlik hisleriyle bağdaştırılmaktadır. İstismara uğrayan kadınlar genellikle kendilerine değer vermemekte ve kendilerini önemsiz biri gibi veya bir başarısızlık gibi görmektedir.

Alanyazında yapılan pek çok araştırmada yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların özgüven düzeyleri ile ilgili olarak bu çalışma ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Star vd. (1979) tarafından yürütülen çalışma, yakın partner şiddetine maruz kalmış kadınlardaki özgüven düzeylerinin düşük olduğu ve bu kadınlarda kendine güven duygusunun eksik olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmanın bulgularına paralel olarak, Hartik (1982) tarafından yürütülen çalışmada, yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar ile kıyaslandığında yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlarda özgüven duygusunun daha düşük düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde,

Feldman (1983) tarafından yürütülen çalışmanın bulgularına göre, yakın partner

şiddetine maruz kalan kadınların özgüven düzeyleri yakın partner şiddetine maruz kalmayan kadınlara göre daha düşüktür. Clements, Sabourin ve Spiby (2004) tarafından yürütülen çalışmada yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların düşük düzeyde özgüvene sahip oldukları belirtilmektedir. Ayrıca, Matud'a (2004) göre, şiddet kurbanı olan kadınların ayırt edici özelliği düşük düzeydeki özgüvendir. Kim ve Gray (2008) tarafından yürütülen çalışmaya göre daha yüksek düzeyde özgüvene sahip olan kadınların istismarcı ilişkiyi bitirme olasılıkları daha fazladır. Papadakaki vd. (2009) tarafından yürütülen çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Frisch ve MacKenzie (1991) yakın partnerin şiddetine maruz kalıp şiddet içeren ilişkiyi bitiren kadınlar (terk edenler) ile yakın partnerin şiddetine maruz kalıp hâlâ ilişkiyi sürdüren kadınlar (sürdürenler) arasında bir kıyaslama yaptıkları çalışmalarında, ilişkiyi sürdüren kadınların daha düşük düzeyde özgüvene sahip olduğunu bulmuşlardır. Aguilar ve Nightingale (1994) ise yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar ve yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınları kıyasladıkları çalışmada, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların şiddete maruz kalmayan kadınlara göre daha düşük düzeyde özgüvene sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada, ayrıca, kadınların şiddet içeren ilişkiyi bitirdiklerinde özgüven düzeylerinin yükseldiği görülmüştür. Loke, Kim ve Gray (2008) yürüttükleri çalışmaya göre, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların psikolojik özellikleri kadınların gitme kararı ile yakından ilgilidir. Çalışmaya göre, daha yüksek düzeyde özgüvene sahip olan kadınların istismarcı ilişkiye son verme ihtimalleri daha yüksektir (Lin-Roark, Church ve McCubbin, 2015).

Goldsmith (2005) ve Malik (2018) tarafından yürütülen çalışmalara göre, aile içi şiddet mağduru olan kadınların yaşadıkları psikolojik problemler arasında olumsuz bir benlik kavramı, düşük düzeyde özgüven, güçsüzlük, değersizlik, umutsuzluk duyguları, uyku sorunları, hayattan zevk alamama, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon yer almaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma bulguları yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlardan Sürdürenler ile Terk edenler arasında özgüven duygusu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Alanyazında yürütülen çalışmalarda da belirtildiği gibi, yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar daha yüksek düzeyde özgüvene sahipken yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların özgüven düzeyleri daha düşüktür. Düşük düzeyde özgüven ise, kadınların kendilerinden şüphe etmelerine neden olarak onların istismarcı ilişkiye devam etme kararı almasının yolunu

açmaktadır. Bu noktada, bu çalışmada Sürdürenler ve Terk edenler kıyaslanırken, özgüvenin yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların gitme/kalma kararı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Düşük özsaygının şiddet davranışının en önemli belirleyicilerinden biri olduğuna dair süregelen bir iddia bulunsa da (Anderson, 1994; Long, 1990; Renzetti, 1992), bazı araştırmacılar aradaki neden sonuç ilişkisine dair bir kanıtın olmadığını ileri sürmektedirler. Örneğin, Baumeister, Smart ve Boden (1996) tam tersi biçimde şiddet davranışının aslında kişideki yüksek özsaygıya yönelik bir tehdit sonucunda ortaya çıktığını savunmaktadırlar. Düşük özsaygıya sahip olanların şiddete başvurduğunu reddeden araştırmacılardan biri olan Olweus (1994) çocukluk döneminde zorbalık yapanların zannedilenin aksine düşük özsaygıdan muzdarip kişiler olmadıklarını vurgulamaktadır. Ancak şiddet uygulayanlar değil de şiddete maruz kalan mağdurlar söz konusu olduğunda bu kişilerin düşük özsaygıya sahip kişiler olduğuna dair fikir birliği bulunmaktadır (Austin ve Joseph, 1996; Callaghan ve Joseph, 1995; Olweus, 1978; Rigby ve Slee, 1991). Örneğin İrlanda’da 8-18 yaş aralığındaki 8249 öğrenciden veri elde edilmiş ulusal çapta bir araştırma sonucuna göre zorba, mağdur ve hem zorba hem de mağdur olan öğrencilerin ne zorba ne de mağdur olmayanlara göre ciddi biçimde düşük özsaygıya sahip oldukları belirtilmiş, aradaki bu güçlü ilişkiye binaen zayıf özsaygı ile baş etmenin en önemli öncelik olduğu vurgulanmıştır (O’Moore ve Kirkham, 2001). Dolayısıyla; şiddete uğrayan ve şiddet uygulayan kişilerin şiddete uğramamış ve uygulamamış, kısacası şiddete bulaşmamış kişilere göre daha düşük özsaygıya sahip olduğuna yönelik pek çok kanıt bulunmaktadır. Bu çalışmada da özsaygı düzeyi en yüksek grubun şiddete uğramayanlar olması bu açıdan alanyazın ile tutarlı bir bulgudur.

Şiddete Uğramamış Kadınlar, Hala Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Şiddete Uğradıktan Sonra Partnerinden Ayrılan Kadınlar Arasında, Aile İçi Şiddete Karşı Tutumun Farklılaşması

Bu çalışmanın alt amaçlarından bir diğeri ise, yakın partnerin şiddetine maruz kalıp istismarcı partner ile yaşayamaya devam eden kadınlar (Sürdürenler), yakın partnerin şiddetine maruz kalıp ilişkiye son veren kadınlar (Terk edenler) ve yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar arasındaki aile şiddete yönelik tutum farklılıklarını incelemektir. Bu çalışmanın bulgularına göre, yakın partnerin şiddetine maruz kalmamış olan kadınların aile içi şiddete yönelik tutumu diğer iki gruba göre (Sürdürenler ve Terk

edenler) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha az destekleyicidir. Yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınlar, şiddet içeren ilişkiyi bitirse de sürdürse de, genel olarak aile içi şiddeti destekleyen bir tutum sergilemektedirler. Ayrıca, yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınlar karşılaştırıldığında, ilişkiyi sürdürenlerin, terk edenlere göre daha geleneksel inançları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında daha önce yürütülmüş olan çalışmaları destekler nitelikte bulgulara ulaşan bu çalışma neticesinde, ataerkil normları kabul eden kadınların sürekli şiddete maruz kalma riskinin daha yüksek olması ve bu kadınların içinde bulundukları sorunlarla baş etme veya yardım arama eylemlerini ertelemeleri gibi önemli çıkarımlar yapılabilir. Arnavutluk gibi ataerkil toplumlar erkeğin agresif ve egemen olmasının normal olduğuna inanan toplumlardır (Burazeri, vd, 2005; Gjermani and Bregu, 2003; Poteyeva ve Wasileski, 2016). Dolayısıyla bu geleneksel fikirlerin hüküm sürdüğü toplumlarda kadınların da aile içi şiddeti destekleyen tutumlar sergilemeleri tahmin edilebilir bir sonuç olmaktadır. Kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar üç temel alan açısından hayati önem taşımaktadır: (a) kadınlara yönelik şiddet uygulanması, (b) kadınların bu mağduriyete tepkisi ve (c) toplumun ve kurumların kadına yönelik şiddete tepkisi (Flood ve Pease, 2009). Kadınların kendi mağduriyetlerine verdikleri tepkiler hem kendi tutumları tarafından hem de çevresindeki insanların tutumları tarafından şekillenmektedir. Kadınlar aile içi şiddet veya cinsel saldırıyı destekleyen bir tutum içerisinde oldukları sürece, saldırı dolayısıyla kendileri suçlama olasılıkları daha yüksek, saldırıyı polise veya diğer yetkili kurumlara bildirme olasılıkları ise daha düşük ve uzun vadeli olumsuz psikolojik ve duygusal etkiler yaşama riskleri de daha fazladır. Kadınların, yasal tanımlamalar çerçevesinde cinsel saldırı olarak adlandırılabilen vakaları kimseye bildirmemesinin en önemli sebeplerinden biri bu vakaların pek çoğunun basmakalıp tecavüz tanımlarına uymamasıdır (Flood ve Pease, 2009).

Bununla birlikte, kadınların ataerkil normları kabul etmesinin istismar algılarını nasıl etkilediği ve kadınların ataerkil normları kabul etmesi ile şiddetle ilgili algıları arasındaki ilişki henüz yeterince incelenmemiştir. Aile içi şiddete yönelik tutumlara ilişkin çalışmalar ataerkil ideolojinin erkeğin eşine fiziksel şiddet uygulaması üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Haj-Yahia, 1998a, 1998b; Sakalli, 2001). İnkâr ve istismarın önemsizleştirilmesi, kadınların günlük yaşamlarına devam etmek için kulaklarını kendi duygularına kapatmasına neden olmaktadır (Wilson, 2011). Ataerkil düşünce yapısı, eşin uyguladığı şiddetin kabul edilmesine yol açan başlıca etkenlerden biridir (Osmani, 2013). Verilere göre, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar

kültürel özellikleri gereği şiddeti onaylayan bir tutum sergileyebilmektedir (Barnawi, 2015; Begum ve diğerleri, 2015).

Pape ve Arias'a (1995) göre, bazı kadınlar istismarcı partnerin şiddetini aşk belirtisi olarak algılayıp şiddet içeren ilişkiye devam etme kararı almaktadırlar. Truman-Schram, Calhoun ve Vanwallenda (2000), şiddet içeren bir ilişkiye devam etmekte olan kadınların partnerlerini suçlamaktan kaçındıklarını ve istismarcı partnerle kalmak için makul nedenler bulduklarını belirtmektedir.

Faramarzi, Esmailzadeh ve Mosavi (2005) tarafından yürütülen bir diğer çalışmanın bulgusuna göre, kadınların erkek egemenliğine yönelik tutumu, eşlerinin uyguladığı şiddeti kabul etme veya hoşgörme düzeylerini etkilemektedir. Erkek egemenliğine yönelik olumlu bir tutum sergileyen kadınlar, erkek egemenliği ile ilgili olarak olumsuz bir tutum içinde olan kadınlarla kıyaslandığında, yakın partnerlerinin uyguladığı fiziksel, cinsel ve duygusal istismarı kabul etme veya hoşgörme konusunda daha ılımlı olmaktadır.

Patzel'in (2006) yürüttüğü araştırmanın bulgularına göre, kadınların şiddet içeren bir ilişkiye devam etmesinin nedenleri arasında istismarcısına aşık olma ve söz konusu eylemi istismar olarak nitelememe bulunmaktadır. Eckstein (2011)'e göre, aile içi şiddet kurbanları genellikle ilişkilerinin olumlu yönlerine odaklanma eğilimi göstermekte veya ilişkilerinde istismarın neden görüldüğüne ilişkin bahaneler üretmektedirler. Malik (2018) tarafından yürütülen araştırmanın bulgularına göre, vurma, çarpma, yumruklama, tokat atma, tekmeleme ve itme yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar tarafından şiddet olarak algılanmamaktadır.

Yakın partner şiddetine maruz kalan bazı kadınlar, suçlamayı kabul etmekte, istismarcının problemleriyle ilgilenme konusunda sorumluluk üstlenmekte ve istismarcı davranışı inkâr etmekte veya önemsizleştirmektedir (Towns ve Adams, 2000; Jackson, 2001; Boonzaier ve De La Rey, 2003; Boonzaier, 2008). Bunun sonucunda eğer kadın içinde bulunduğu durumu istismar olarak algılamıyorsa, istismardan kurtulmak için yardım isteme ihtimali de düşük olmaktadır (Ahmad ve diğerleri, 2004).

Sonuç olarak, bu çalışmada yakın partner şiddetine maruz kalmayan kadınların, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar (hem Sürdürenler hem de Terk edenler) ile kıyaslandığında, aile içi şiddeti istatistiksel olarak anlamlı derecede daha az desteklediği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, Sürdürenlerin Terk edenlere göre daha geleneksel inançları olduğu bulgusu da alanyazındaki çalışma sonuçları ile paralel niteliktedir. Diğer

yandan, eğer kadınlar şiddete maruz kaldıkları vakaları bir istismar olarak algılamıyorsa, istismara son vermek amacıyla herhangi bir yardım bulma konusunda eyleme geçmemekte ve sonuç olarak şiddet içeren ilişkiye devam etmektedir. Kadınların istismara tepki gösterme şekli ve deneyimi, kendi ile ilgili benlik kavramı, cinsiyet rolleri ve kimlikleri ile ilgili inançları, evlilik ve aile hayatı ile ilgili inançları gibi farklı faktörlerle yakından bağlantılıdır. Ataerkil normları kabul eden kadınların istismara maruz kalmaya devam etme riski artmakta ve bu kadınlar yardım isteme sürecini ertelemektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlar sunulmuş ve bu sonuçlara dayalı olarak araştırmacılara ve uygulayıcılara önerilerde bulunulmuştur.

Sonuçlar

Bu çalışma temelinde, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların psikolojik özelliklerini belirlemeyi ve şiddete uğramadığını belirten kadınlarla karşılaştırmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada yakın partner şiddetine maruz kalıp şiddet içeren ilişkiye devam eden kadınlar, yakın partner şiddetine maruz kalıp şiddet içeren ilişkiyi bitiren kadınlar ve yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar arasındaki farkları incelemek üzere dört araştırma sorusu oluşturulmuştur.

Çalışmanın sonuçları şöyle sıralanabilir:

- Yakın partner şiddetine maruz kalmamış kadınlar daha yüksek düzeyde erkeksi ve androjen özellikler göstermektedir,
- Yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar daha yüksek düzeyde kadınsı özelliklere sahiptir,
- Yakın partner şiddetine maruz kalmamış olanların toplumsal cinsiyet rolleri konusunda daha az geleneksel tutumları vardır,
- Yakın partner şiddetine maruz kalıp ilişkilerini sürdürenler cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlara sahiptir.
- Yakın partner şiddetine maruz kalmamış olan kadınlar yüksek düzeyde öz-saygıya sahiptir,
- Yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar düşük düzeyde öz-saygıya sahiptir,
- Yakın partnerin şiddetine maruz kalan kadınlar aile içi şiddeti destekleyen bir tutum sergilemektedirler.

- Sürdürenlerin, terk edenlere göre daha geleneksel inançları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Sürdürme/terk etme kararının verilmesinde şiddetin boyutu (psikolojik şiddet mi yoksa ekonomik şiddet mi) ve sıklığı (şiddet vakası ne sıklıkta yaşanmakta) da etkili olmaktadır.

Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulardan yola çıkılarak uygulayıcılara ve benzer konularda araştırma yapacak araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın önerileri şöyle sıralanabilir:

- Yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların psikolojik özelliklerini ele alan daha fazla çalışma yürütülebilir.
- Şiddet içeren ilişkiye devam eden kadınların ilişkiyi sürdürme motivasyonlarına odaklanan daha fazla çalışma yürütülebilir.
- İstanbul Sözleşmesinin gerektirdiği maddeler Arnavutluk iç hukuk düzenlemelerine yansıtmak için kurumlar tarafından adım atılabilir.
- Hemşireler, danışmanlar, sosyal hizmetliler ve psikologlar gibi ruh sağlığı hizmetleri sunanlar, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların hem kendileri için hem de çocukları için başvurabilecekleri ağların geliştirilmesine yardım edebilirler.
- Kadınların güçlendirilmesi için eğitim programları ve seminerler düzenlebilir.
- Destek gruplarının oluşturulması, yakın partner şiddetine maruz kalan kadınların mücadele yöntemlerini keşfetmelerine ve olayları farklı bir bakış açısı ile görmelerine yardım edebilir.
- Kadınlara haklarını öğretecek ve şiddet vakalarının sosyal ve ahlaki olarak kabul edilemez olduğunu anlatacak kamu eğitimi programları düzenlebilir.
- Özellikle ataerkil inançların daha yaygın olduğu kırsal kesimde, kadınların dövülmesi ile ilgili farkındalık yaratılması için devlet ve sivil toplum kuruluşları tarafından kampanyalar düzenlenmelidir.
- Toplumsal düzeyde, cinsiyet eşitliğini güçlendirecek ve kadınların aile ve toplum içindeki rollerine ilişkin basmakalıp fikirleri değiştirecek adımlar atılmalıdır.

Toplumun, kadınların güçlendirilmesine ve geleneksel cinsiyet rollerinin değiştirilmesine odaklanabilir.

KAYNAKLAR

- Ackerson, L.K., Ichiro, K., Elizabeth, M.B. and Subramanian, S.V. (2008). Effects of individual and proximate educational context on intimate partner violence: A population based study of women in India. *American Journal of Public Health*. 98(3): 507–514.doi: 10.2105/AJPH.2007.113738.
- Agaj, D. (2016). *Niveli i varësisë nga interneti. Roli i karakteristikave të përdoruesve në shpjegimin e varësisë nga interneti tek adoleshentët në Shqipëri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Universiteti i Tiranës. Tirana, Albania.
- Aguilar, R. J., and Nightingale, N. N. . (1994). The impact of specific battering experiences on the self-esteem of abused women. *Journal of Family Violence*, 9(1), 35–45. <https://doi.org/10.1007/BF01531967>.
- Ahmad, F., Riaz, S., Barata, P., and Stewart, D. E. (2004). Patriarchal beliefs and perceptions of abuse among South Asian immigrant women. . *Violence Against Women*, 10(3), 262–282. <https://doi.org/10.1177/1077801203256000>.
- Allen, C. and Straus, M. (1980.). “Resources, Power, and Husband-Wife Violence.” , edited. In S. a. Murray, *The Social Causes of Husband-Wife Violence* (Chapter 12). Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Anderson, D. K., and Saunders, D. G. . (2003). Leaving an abusive partner: An empirical review of predictors, the process of leaving and psychological well-being. . *Trauma, Violence and Abuse*, 4(2), 163-191.
DOI:10.1177/1524838002250769
- Arriaga, X. B. (2005). Targets of partner violence: The importance of understanding coping trajectories. .*Journal of Interpersonal Violence*, 20(1), 89–99. <https://doi.org/10.1177/0886260504268600>.
- Babani, A. (2003). *Dhuna Ndaj Grave ne Shqiperi: Studim Explorues*. Tirana: PEGI.
- Balci, J. G., ve Ayranci, U. (2005). Physical violence against women: Evaluation of women assaulted by spouses. *Journal of Clinical Forensic Medicine*, 12(5):258-63 doi:10.1016/j.jcfm.2005.03.006

- Barnawi, F. H. (2015). Prevalence and Risk Factors of Domestic Violence Against Women Attending a Primary Care Center in Riyadh, Saudi Arabia. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(8):1171-1186. DOI:10.1177/0886260515587669.
- Barnett, O. W. (2000). Why battered women do not leave, part 1: external inhibiting factors within society. *Trauma, Violence and Abuse*, 1, 343–372. doi:10.1177/1524838000001004003.
- Barnett, O. W. (2001). Why battered women do not leave, Part 2: External inhibiting factors social support and internal inhibiting factors. . *Trauma, Violence, and Abuse*, 2, 3–35. doi:10.1177 /1524838001002001001.
- Barnett, O. W., and LaViolette . (1993). *It could happen to anyone: Why battered women stay*. Newberry Park, CA: Sage Publications.
- Barnett, O.W. and T. Ryska. (1986). *Masculinity and Femininity in Maritally Violent Males*. Atlanta, GA: American Society of Criminology.
- Begum, S., Donta, B., Nair, S., and Prakasam, C. P. (2015). Socio-demographic factors associated with domestic violence in urban slums, Mumbai, Maharashtra, India. *India Journal of Medical Research*, 141(6):783-8. doi: 10.4103/0971-5916.160701.
- Bean, J., and Moller, A. T. . (2002). B Posttraumatic stress and depressive symptomatology in a sample of battered women from South Africa. 2. *Psychological Reports*, 90 (3), 750–75. doi:10.2466/pr0.2002.90.3.750
- Bem, S. (1974). The Measurement of Psychological Androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155–162. <https://doi.org/10.1037/h0036215>.
- Bernard, J.L., S.L. Bernard, and M.L. Bernard. (1985). Courtship Violence and Sex-Typing. *Family Relations*, 34(4), 573-57. DOI: 10.2307/584021.
- Berry, D. (2000). *The domestic violence sourcebook*. . Los Angeles: CA: Lowell House.
- Bhuyan, R. (2007). Navigating gender, immigration and domestic violence: Domestic violence advocacy with work visa holders. In S.-D. Dasgupta, *Body Evidence: Intimate Violence against South Asian Women in America* (pp. 229-242). New York: Rutgers University Press.

- Birns, B., Cascardi, M., and Meyer, S. L. (1994). Sex-role socialization: Developmental influences on wife abuse. *American Journal of Orthopsychiatry*, 64(1), 50–59. <https://doi.org/10.1037/h0079491>.
- Blair, F., McFarlane, J., Nava, A., Gilroy, H., and Maddoux, J. . (2015). Child witness to domestic abuse: Baseline data analysis for a seven-year prospective study. *Pediatric Nursing*, 23-29.
- Boonzaier, F. (2008). If the man says you must sit, then you must sit: The relational construction of woman abuse: Gender, subjectivity and violence. . *Feminism ve Psychology*, 183-206.
- Boonzaier, F., and de la Rey, C. (2003). "He's a man, and I'm a woman": Cultural constructions of masculinity and femininity in South African women's narratives of violence. *Violence Against Women*, 9(8), 1003-1029. doi : 10.1177/1077801203255133.
- Bornstein, R. F. (2006). The Complex Relationship Between Dependency and Domestic Violence Converging Psychological Factors and Social Forces. *American Psychological Association*, 61(6), 595–606. DOI:10.1037/0003-066X.61.6.595
- Bostock, J., Plumpton, M., and Pratt R. . (2009). Domestic violence against women: Understanding social processes and women's experiences. *Journal of Community ve Applied Social Psychology*, 95-110.
- Bostock, J., Plumpton, M., and Pratt R. (2009). Domestic violence against women: Understanding social processes and women's experiences. *Journal of Community ve Applied Social Psychology*, 19(2), 95-110. doi:10.1002/casp.985
- Bowen, N. H. (1982). Guidelines for Career Counseling with Abused Women. . *Vocational Guidance Quarterly*, 31(2), 123–127. <https://doi.org/10.1002/j.2164-585X.1982.tb01302.x>.
- Bowker, L. H. (1983). *Beating wife-beating*. Lexington, MA: Lexington Books.
- Bowlus, A. J. and Seitz, S., (2006). Domestic violence, employment and divorce. *International Economic Review*, 47(1), 1113-1149. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2354.2006.00408.x>.
- Bozo, A. (2015). 'Domestic Violence, Institutional Response and challenges in Addressing Domestic Violence in Albania'. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 6(1), 450-457. doi: 10.5901/mjss.2015.v6n1s1p450.

- Bozo, A., and Grabova, L. (2006). *The Albanian institutions for the protection of women against domestic violence*. Tirana: Pegi.
- Bui, H. N. (2003). Help-seeking behavior among battered immigrant women. . *Violence Against Women*, 9(2), 207-239. doi: 10.1177/1077801202239006.
- Burazeri, G., Qirjako, G., Roshi, E., and Brand, H. (2011). Determinants of witnessed parental physical violence among university students in transitional Albania. . *Journal of Public Health*, 33(1):22-30. doi: 10.1093/pubmed/fdq034.
- Burazeri, G., Roshi, E., and Tavanxhi, N. (2006). Intimate partner violence in the Balkans: the example of Albania. *Journal of Public Health*, 14(4), 233–236. doi: 10.1007/s10389-006-0046-4.
- Burke, P., J. Stets, and M. Pirog-Good. (1988). Gender Identity, Self-Esteem and Physical and Sexual Abuse in Dating Relationships. *Social Psychology Quarterly*, 51(3), 272-283. doi: 10.2307/2786925.
- Bybee, D. and Sullivan, C.M. . (2005). Predicting re-victimization of battered women 3 years after exiting a shelter program. *American Journal of Community Psychology*, 36(1-2), 85–96. DOI:10.1007/s10464-005-6234-5.
- Campbell R., Sullivan C. M., and Davidson W. S. . (1995). Women who use domestic violence shelters: Changes in depression over time. *Psychology of Women Quarterly*, 19(2), 237-255. doi:10.1111/j.1471-6402.1995.tb00290.x.
- Campbell, J., Jones, A. S., Dienemann, J., Kub, J., Schollenberger, J., O’Campo, P., Gielen, A. C. and Wynne, C. (2002). Intimate partner violence and physical health consequences. *Archives of Internal Medicine*, 162(10), 1157-1163. doi: 10.1001/archinte.162.10.1157.
- Çaro, Erka, Ajay Bailey, and Leo van Wissen. (012). “Negotiating between patriarchy and emancipation: Rural-to-urban migrant women in Albania.” *Gender, Place ve Culture. A Journal of Feminist Geography*, 19(4), 472-493. doi: 10.1080/0966369X.2011.610096.
- Cascardi, M., and O’Leary, K. D. (1992). Depressive symptomatology, self-esteem, and self-blame in battered women. *Journal of Family Violence*, 7(4), 249–259. <https://doi.org/10.1007/BF00994617>.
- Claerhout, S., Elder, J., ve Janes, C. . (1982). Problem-solving skills of rural battered women. *american Journal of community Psychology*, 605-612.

- Clements, C. M., Sabourin, C. M., ve Spiby, L. (2004). Dysphoria and hopelessness following battering: The role of perceived control, coping, and self-esteem. *Journal of Family Violence*, 19(1), 25–36. <https://doi.org/10.1023/B:JOFV.0000011580.63593.96>.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. . Cambridge, UK: Polity Press.
- Coser, A. A. (1967). *Continuities in the study of social conflict*. New York : Free Press.
- Cross, S. E., ve Madson, L. (1997). Models of the self: Self-construals and gender. *Psychological Bulletin*, 122(1), 5–37. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.122.1.5>.
- Cunradi, C. B., Caetano, R., Clark, C., and Schafer J. (2000). Neighborhood poverty as a predictor of intimate partner violence among White, Black, and Hispanic couples in the United States: A multilevel analysis. *Annals of Epidemiology*, 10(5), 297–308. doi:10.1016/s1047-2797(00)00052-1
- Dauti, M., and Zhllima, E. (2016). *A Pilot Study Public Perceptions and Attitudes toward Gender Equality in Albania* . Albania United Nations Development Programme (UNDP): Tirana.
- Davis, R. (2002). Leave-taking experiences in the lives of abused women. *Clinical Nursing Research*, 11(3), 285–305. doi: 10.1177/10573802011003005.
- Dekeseredy, W. (2011). *Violence against women: Myths, facts, controversies*. Toronto: University of Toronto Press.
- Dobash, R. E., and Dobash, R. (1979). *Violence against wives: A case against the patriarchy*. New York: Free Press.
- Douglas, M. and Strom, J. (1988). Cognitive Therapy with battered women, Special Issue: Cognitive behavior therapy with women. *Journal of Rational Emotion in Cognitive Behavior Therapy*, 61), 33-49. doi: 10.1007/BF01061064.
- Dutton, D.G. and Kropp, P.R. (2000). A review of domestic violence risk instruments. *Trauma Violence ve Abuse*, 1(2), 171–181. <https://doi.org/10.1177/1524838000001002004>.

- Eander, V., and Holmberg, C. (2008). Why does she leave? The leaving processes of battered women. *Health Care for Women International*. 29(3), 200–226. doi: 10.1080/07399330801913802
- Eckstein, J. J. (2011). Reasons for staying in intimately violent relationships: Comparisons of men and women and messages communicated to self and others. *Journal of Family Violence*, 26(1), 21-30. DOI 10.1007/ s10896-010-9338-0.
- Ellsberg, M., and Heise, L. . (2005). *Researching Violence against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists*. Washington DC: World Health Organization, PATH.
- England, P., and Farkas, G. (1986). *Households, employment, and gender: A social, economic, and demographic view*. New York: Aldine Publishing Co.
- Estrellado, A. (2010). Factors associated with battered Filipino women's decision to stay in or leave an abusive relationships. *The Assessment Handbook*, 29(4), 48-76. <https://doi.org/10.1177/0886260513505709>.
- Faramarzi, M., Esmailzadeh, S., and Mosavi, S. (2005). Prevalence and determinants of intimate partner violence in Babol city, Islamic Republic of Iran. *Eastern Mediterr. Health Journal*, 11 (5-6), 870-879, 2005 <https://apps.who.int/iris/handle/10665/117014>.
- Farmer, A. and Tiefenthaler, J. (1997). An economic analysis of domestic violence. *Review of Social Economy*, 55(3), 337-358. Retrived from <http://www.tandfonline.com/pricing/journal/RRSE20>.
- Feldman, S. E. (1983). *Battered women: Psychological correlates of the victimization process*. (Doktora Tezi) Ohio: Ohio State University. Ohio, USA.
- Ferraro, K. J. (2003). The words change, but the melody lingers: The persistence of the battered woman syndrome in criminal cases involving battered women. . *Violence against Women*, 9(1), 110-129. doi:10.1177/1077801202238432.
- Firestone, J. M., Harris, R. J., and Vega, W. A. (2005). The interaction of country of origin, acculturation, and gender role ideology on wife abuse. *Social Science Quarterly*, 86(2), 463–483. <https://doi.org/10.1111/j.0038-4941.2005.00313.x>.
- Flood, M. and Pease, B. (2009,). ‘Factors influencing attitudes to violence against women. *Trauma, Violence and Abuse*, 10(2), 125–142. doi: 10.1177/1524838009334131.

- Follingstad, D. R. (1980). A reconceptualization of issues in the treatment of abused women: A case study. *Psychother. Theory Research and Practice*, 17(3), 294–303. <https://doi.org/10.1037/h0085926>.
- Follingstad, D. R., Hause, E. S., Rutledge, L. L., and Polek, D. S. (1992). Effects of battered women's early responses on later abuse patterns. *Violence and Victims*, 7(2), 109–128. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.7.2.109>.
- Fraser, H. (2005). Women, love, and intimacy 'gone wrong': Fire, wind and ice. *Affiliation*, 20(1), 10-20. DOI: 10.1177/0886109904272094.
- Frisch, M. B. and Mackenzie, C. J. (1991). A comparison of formerly and chronically battered women on cognitive and situational dimensions. *Psychotherapy*, 28(2), 339–344. doi:10.1037/0033-3204.28.2.339.
- Fugate, M., Landis, L., and Riordan, K., (2005). Barriers to domestic violence help seeking. *Violence Against Women*, 11(3), 290-310. doi:10.1177/1077801204271959.
- Gage, A. J. (2005). Women's experience of intimate partner violence in Haiti. *Social Science ve Medicine, Elsevier*, 61(2), 343-364. doi: 10.1016/j.socscimed.2004.11.078
- Garcia-Moreno, C., Jansen, H. A., Ellsberg, M., Heise, L., and Watts, C. H. (2006). Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *Lancet*, 368(9543), 1260-1269. doi: 10.1016/S0140-6736(06)69523-8.
- Gayford, J. (1979). Wife battering: A preliminary survey of 100 cases. *British Medical Journal*, 1(5951), 195-197. doi: 10.1136/bmj.1.5951.194.
- Geffner, R., Igelman, R. S., and Zellner, J. (2013). *The effects of intimate partner violence on children*. . New York: Routledge.
- Gelles, R. J. (1976). Abused wives: why do they stay? *Journal of Marriage and the Family*, 38(4), 659–668. <https://doi.org/10.2307/350685>.
- Gelles, R.J., and M.A. Straus T. (1974). *Toward an integrated theory of intrafamily violence*. Kingston: Rhode Island University.

- GibsonDavis, C. M., Magnuson, K., Gennetian, L. A., and Duncan, G. J. (2005). Employment and the Risk of Domestic Abuse Among LowIncome Women. *Journal of Marriage and the Family*, 67(5), 1149–1168. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2005.00207.x>.
- Gjeçov, S. (1989). *Kanuni i Leke Dukagjinit*. New York: Gjonlekaj Publishing Co.
- Gjermeni, E and Bregu, M. (2003). *Monitoring Media on Domestic Violence 2001–2002*. Tirana: Women's Center Tirana.
- Gondolf, E. W. (1985). Anger and oppression in men who batter: empiricist and feminist perspectives and their implications for research. *Victimology: An International Journal*, 10(1), 311–324.
- Goode, W. (1971). Force and violence in the family. *Journal of Marriage and the Family*, 33(1), 624–636. doi:10.2307/349435.
- Gortner, E. T., Gollan, J. K., and Jacobson, N. S. (1997). Psychological aspect of perpetrators of domestic violence and their relationships with the victims. *The Psychiatric Clinics of North America*, 20(2), 337–352. [https://doi.org/10.1016/S0193-953X\(05\)70316-6](https://doi.org/10.1016/S0193-953X(05)70316-6).
- Griffing, S., Ragin, D.F., Sage, R.E., Madry, L., Bingham, L.E., and Primm, B.J. . (2002). Domestic violence survivors' self-identified reasons for returning to abusive relationships. *Journal of Interpersonal Violence*, 17(3), 306-319. doi: 10.1177/0886260502017003005.
- Güler, N., Tel, H., and Ozkan Tuncay, F. (2005). Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakış. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi* , 51 – 56.
- Haarr, R.N. and L. Dhamo . (2009). *Domestic Violence in Albania: A National Population Survey*. . Tirana, Albania.: INSTAT/UNDP.
- Haj-Yahia, M. (2000). .Wife abuse and battering in the sociocultural context of Arab Society. *Family Process*, 39(2), 237-255. doi: 10.1111/j.1545-5300.2000.39207.x.
- Hamilton, J. A., and Russo, N. F. (2006). Woman and depression: Research theory and social policy. . In C. L. Keyes, *Woman and depression: A handbook for social, behavior and biomedical sciences*. (pp. 479-522). New York: Cambridge University Press.

- Hansen, M., and Harway, M. . (1997). Theory and therapy: A feminist perspective on intimate violence. In A. Cardarelli, *Violence between intimate partners: Patterns, causes, and effects*. (pp. 165–176). Needham Heights, MA: Allyn ve Bacon.
- Hartik, L. (1982). *Identification of personality characteristics and selfconcept factors in battered wives*. Palo Alto, CA: R ve E Research.
- Heise, L. (2012). *Determinants of partner violence in low and middle-income countries : exploring variation in individual and populationlevel risk. (Doktora Tezi)*. London: London School of Hygiene ve Tropical Medicine. London, UK.
- Heise, L. M. E., and Gottemoller, M. (1999). Ending violence against woen. *In population Reports*. Retrieved from http://www.vawnet.org/assoc_files_vawnet/populationreports.pdf.
- Hendy, H. M., Weiner, K., Bakerofskie, J., Eggen, D., Gustitus, C., and McLeod, K. C. (2003). Comparison of six models for violent romantic relationships in college men and women. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(6), 645–665. <https://doi.org/10.1177/0886260503251180>.
- Herbert, T. B., Silver, R. C., and Ellard, J. H. (1991). Coping with abusive relationship. I. How and why do women stay? *The Journal of Marriage and Family*, 53(2), 311–325. <https://doi.org/10.2307/352901>.
- Hetling, A., and Born, C. E. . (2005). Examining the impact of the Family Violence Option on women’s efforts to leave welfare. . *Research on Social Work Practice*, 15(3), 43–153. doi: 10.1177/1049731504272908.
- Higginbottom, G. M. (2004). Sampling issues in qualitative research. *Nurse Researcher*, 12(1), 7-19. doi 10.7748/nr2004.07.12.1.7.c5927.
- Hiroto, D. S. (1975). Locus of control and learned helplessness. *Journal of experimental psychology*, 102(2), 187–193. <https://doi.org/10.1037/h0035910>.
- Homans, G. C. (1961). *Social behavior: Its elementary forms*. New York: Harcourt Brace.
- Hyden, M. (1999). The world of the fearful: Battered women’s narratives of leaving abusive husbands. . *Feminism ve Psychology*, 9(4), 449-469. doi 10.1177/0959353599009004012.

- Ibabe, I., Jaureguizar, J., and Bentler, P. M. (2013). Risk factors for child-to-parent violence. *Journal of Family Violence*, 28(5), 523-534. doi: 10.1007/s10896-013-9512-2.
- Jackson, S. (2001). Happily never after: Young women's stories of abuse in heterosexual love relationships. *Feminism ve Psychology*, 11(3), 305–321. <https://doi.org/10.1177/0959353501011003004>.
- Jewkes, R. (2002). Intimate partner violence: causes and prevention. 59(9315), 1423–1429. doi: 10.1016/S0140-6736(02)08357-5.
- Karasar, N (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel
- Kearney, M. H. (2001). Enduring love: A grounded formal theory of women's experience of domestic violence. *Research in Nursing ve Health*, 24(4), 270—282. doi 10.1002/nur.1029.
- Kelmendi, K. (2015). Domestic Violence Against Women in Kosovo: A Qualitative Study of Women's Experiences. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(4), 680–702. DOI 10.1177/0886260514535255.
- Kerr, M. (1981). Family sistem theory and therapy. In A. S. Gurman, *Heandbook of familytherapy* (pp. 212-244). New York: Brunner/Mazel.
- Kim, J., and Gray, K. A. (2008). Leave or stay? Battered women's decision after intimate partner violence. *Journal of Interpers Violence*, 23(10), 1465-1482. doi 10.1177/0886260508314307.
- Kirkwood, C. (1993). *Leaving abusive partners: From the scars of survival to the wisdom for change*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Klevens, J. (2007). An overview of intimate partner violence among Latinos. . *Violence Against Women*, 13(2), 111–122. <https://doi.org/10.1177/1077801206296979>.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guildford Press.
- Klingbeil, K. S. and V. D. Boyd. (1984). *Emergency room intervention: detection, assessment and treatment. Battered Women and Their Families*. New York: Springer Publishing Company.

- Kocacık, F., Kutlar, A., ve Erselcan, F. (2007). Domestic violence against women: A field study in Turkey. *The Social Science Journal* , 698–720.
- Kocacik, F., ve Dogan, O. (2006). Domestic Violence against Women in Sivas, Turkey: Survey Study. *Croatian Medical Journal*, 742-749.
- Koenig, M. A., Stephenson, R., Ahmed, S., Jejeebhoy, S. J. and Campbell, J. (2006). Individual and contextual determinants of domestic violence in North India. *American Journal of Public Health*, 96(1), 132-138. doi 10.2105/AJPH.2004.050872.
- Koepsell J. K., Kernic M. A., and Holt V. L. (2006). Factors that influence battered women to leave their abusive relationships. *Violence Victimology*, 21(2), 131–147. doi 10.1891/vivi.21.2.131.
- Koerber, A., and McMichael, L. (2008). Qualitative Sampling Methods: A Primer for Technical Communicators. *Journal of Business and Technical Communication*, 22(4), 454-473.DOI: 10.1177/1050651908320362.
- Krug, E.G., et al. (2002). *World Report on Violence and Health*. Geneva: World Health Organization.
- Kuhl, A. (1984). Personality Traits of Abused Women. *Victimology*, 9(3-4). 450-463.
- Levendosky, A. A., Lynch, S. M., and Graham-Bermann, S. A. (2000). Mothers' perceptions of the impact of woman abuse on their parenting. *Violence Against Women*, 6(3), 247–271. <https://doi.org/10.1177/10778010022181831>.
- Lin-Roark, I., Church, A. and McCubbin, L. (2015). Battered Women's Evaluations of Their Intimate Partners as a Possible Mediator Between Abuse and Self-Esteem. *Journal of Family Violence*, 29(7), 201-214. doi: 10.1007/s10896-014-9633-2.
- Lockhart, L. L.and Danis, F. S. (2010). *Domestic Violence: Intersectionality and Culturally Competent Practice*. Columbia: Columbia University Press.
- Loke A. Y, Emma Wan M. L, and Hayter M. (2012). The lived experience of women victims of intimate partner violence. *Journal of Clinical Nursing*.23(9-10). 2336–2346. doi: 10.1111/jocn.12119.

- Lynch, S. M., and Graham-Bermann, S. A. (2004). Exploring the relationship between positive work experiences and women's sense of self in the context of partner violence. *Psychology of Women Quarterly*, 28(2), 159–167. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2004.00132.x>.
- Malik, N. (2018). Domestic violence and psychological well-being of survivor women in Punjab, Pakistan. *Journal of Psychological Clinical Psychiatry*, 9(2), 184–189. doi: 10.15406/jpcpy.2018.09.00519.
- Martin, A. J., Berenson, K. R., Griffing, S., Sage, R. E., Madry, L., and Bingham, L. E. (2000). The process of leaving an abusive relationship: The role of risk assessments and decision certainty. *Journal of Family Violence*, 15(2), 109–122. <https://doi.org/10.1023/A:1007515514298>.
- Martin, D. (1981). *Battered wives: Revised, updated*. Volcano, CA: Volcano Press Inc. .
- Matthews, D. (2004). *Domestic violence sourcebook*. Detroit: Omnigraphics.
- Mattle, C. and Schwar, D. M. (). (1990). Emerging from tyranny: using the battered woman scale to compare the gender identities of battered and non battered women. *Symbolic interaction*, 13(2), 281–289. doi 10.1525/si.1990.13.2.281.
- McCue, M. (2008). *Domestic Violence: A Reference Handbook, 2nd ed*. Santa Barbara: ABC-CLIO, Inc.
- McMullin, D., Wirth, R.J., ve White, J.W. . (2007). The impact of sexual victimization on personality: A longitudinal study of gendered attributes. *Sex Roles*. 56(7-8), 403–414. <https://doi.org/10.1007/s11199-006-9179-8>.
- Menon, N. and Johnson, M. P. (2007). *Patriarchy and paternalism in intimate partner violence: A study of domestic violence in rural India*. New Delhi, India: Rawat Publications.
- Moe, A. (2007). Silenced voices and structure survival: Battered women's help seeking. *Violence Against Women*, 13(7), 676–699. doi 10.1177/1077801207302041.
- Montero, I., Escriba, V., Ruiz-Perez, I., Vives-Cases, C., Martín-Baena, D., and Talavera, M. (2011). Interpersonal violence and women's psychological well-being. *Journal of Womens Health*, 20(2), 295–301. <https://doi.org/10.1089/jwh.2010.2136>.

- Morrell, R. (1998). Of boys and men: Masculinity and gender in southern African studies. *Journal of Southern African Studies*, 24(4), 605-630. DOI: 10.1080/03057079808708593.
- Morrison, R. L., Van Hasselt, V. B., and Bellack, A. S. (1987). Assessment of assertion and problem-solving skills in wife abusers and their spouses. *Journal of family Violence*, 2(1), 227-238. Retrieved from https://nsuworks.nova.edu/cps_facarticles/1222.
- Murnen, S. and Byrne, D. (1991). Hyperfemininity: Measurement and Initial Validation of the Construct. *The Journal of Sex Research*, 28(3), 479–89. doi: 10.1080/00224499109551620.
- Murnen, S. K., Wright, C., and Kaluzny, G. . (2002). If “boys will be boys,” then girls will be victims? A meta-analytic review of the research that relates masculine ideology to sexual aggression. *Sex Roles*, 46(11-12), 359–375. <https://doi.org/10.1023/A:1020488928736>.
- Murray, C.E. and Graves, K.N. (2013). *Responding to family violence: A comprehensive, research-based guide for therapists*. New York: Routledge.
- Nabors, E., Dietz, T., and Jasinski, J. (2006). Domestic violence beliefs and perceptions among college students. *Violence and victims*, 4(1), 783-799. doi: 10.1177/1557085108325235.
- Nicolic-Ristanovic, V., dhe Dokmanovic, M. (2006). *Standartet nderkombetare ne lidhje me dhune ne familje dhe zbatimi i tyre ne vendet e Ballkanit Perendimor*. Beograd: Prometej.
- Oakley, A. (1996). Gender matters: man the hunter. In H. ve. Roberts, *Young People's Social Attitudes: Having their say - the views of 12-19 year olds*. (23-43). Ilford, Esse: Barnardos.
- O'Leary, K. D. (1999). Psychological abuse: A variable deserving critical attention in domestic violence. . *Violence and Victims*, 14 (1), 3-23. doi: 10.1891/0886-6708.14.1.3.
- O'Leary, K. D., Smith Slep, A. M., and O'Leary, S. G. . (2007). Multivariate models of men's and women's partner aggression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75(5), 752–764. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.75.5.752>.

- Onwuegbuzie, A. J., and Collins, K. M. T. (2007). A typology of mixed methods sampling designs in social science research. *The Qualitative Report*, 12(2), 281-316. Retrieved from <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol12/iss2/9>.
- Overmier, J. B., and Seligman, M. E. P. (1967). Effects of inescapable shock upon subsequent escape and avoidance responding. *Journal of Comparative and Physiological Psychology*, 63 (1), 28-33. doi:10.1037/h0024166.
- Özcan, N. K., Günaydın, S., ve Çitil, E. T. (2016). Domestic Violence Against Women In Turkey: A Systematic Review And Meta Analysis. *Archives of Psychiatric Nursin*, 30(5):620-9. doi: 10.1016/j.apnu.2016.04.013.
- Pagelow, M. D. (1981). Factors affecting women's decision to leave violent relationships. *Journal of family Issues*, 2(4), 391-414. <https://doi.org/10.1177/0192513X8100200402>.
- Pagelow, M. D. (1984). *Family violence*. New York: Praeger.
- Papadakaki, M., Tzamalouka, G., Chatzifotiou, S., and Chliaoutakis, J. (2009). Seeking for risk factors of intimate partner violence (IPV) in a Greek national sample: The role of self-esteem. *Journal of Interpersonal Violence*, 24 (5), 732-750. doi: 10.1177/0886260508317181.
- Pape, K. T., and Arias, I. (1995). Control, coping and victimization in dating relationships. *Violence and Victims*, 10 1, 43-54. DOI:10.1891/0886-6708.10.1.43
- Patton, M. (2002). *Qualitative Research ve Evaluation Methods*. Thousand Oaks. CA: Sage Publications.
- Patzel, B. (2006). What blocked heterosexual women and lesbians in leaving their abusive relationships. *Journal of the American Psychiatric Nurse Association*, 12(4), 208–215. <https://doi.org/10.1177/1078390306294897>.
- Peterson, C., Maier, S. F., and Seligman, M. E. P. . (1993). *Learned helplessness: A theory for the age of personal control*. New York: Oxford University Press.
- Pfouts, J. (1978). Violent families: Coping responses of abused wives. *Child Welfare*, 57 (2), 101–111. <http://www.ncjrs.gov/App/publications/abstract.aspx?ID=55772>.

- Poteyeva and Wasilesk. (2016). i Domestic Violence against Albanian Immigrant Women in Greece. Facing Patriarchy. *Social Science*. 5(3). 37. doi: 10.3390/socsci5030037
- Pyles, L., and Postmus, J. L. (2004). Pyles, L., ve Postmus, J. L. Addressing the problem of domestic violence: How far have we come? *Affiliation*, 19, 376–388. doi: 10.1177/0886109904268865.
- Raghavan, C., Swan, S. C., Snow, D. L., and Mazure, C. M. (2005). The meditational role of relationship efficiency and resource utilization in the link between physical and psychological abuse and relationship termination. *Violence Against Women*, 11(1), 65–88. DOI:10.1177/1077801204271514
- Regueira-Diéguez, A., Pérez-Rivas, N., Muñoz-Barús, J. I., Vázquez-Portomeñe, F., and Rodríguez-Calvo, M. S. (2015). Intimate partner violence against women in Spain: A medico-legal and criminological study. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 34, 119–126. DOI: 10.1016/j.jflm.2015.05.012.
- Reina, A. S., Lohman, B. J., and Maldonado, M. M. (2014). “He said they’d deport me” - Factors influencing domestic violence help-seeking practices among Latina immigrants. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(4), 593-615. doi 10.1177/0886260513505214
- Renner, L.M., ve Slack, K.S. (2006). Intimate partner violence and child maltreatment: Understanding intra-and intergenerational connections. *Child Abuse ve Neglect*, 30(6), 599–617. DOI:10.1016/j.chiabu.2005.12.005
- Reppucci, N.D., Woolard, IL., and Fried, C.S. (1999). Social, community and preventative. *Interventions. Annual Review of Psychology*, 50, 387-418. doi: 10.1146/annurev.psych.50.1.387
- Rhatigan, D. L., and Axsom, D. K. (2006).). Using the investment model to understand battered women’s commitment to abusive relationships. *Journal of Family Violence*, 21(2), 153–162. <https://doi.org/10.1007/s10896-005-9013-z>.
- Rhodes, N. R., and McKenzie, E. B. (1998). Why do battered women stay? Three decades of research. *Aggression and Violent Behavior*. 3(4), 391–doi:10.1016/S1359-1789(97)00025-6
- Riger, S., and Krieglstein, M. (2000). The impact of welfare reform on men’s violence against women. *American Journal of Community Psychology*, 28(5), 631-647. doi:10.1023/A:1005193603532

- Roberts, A. R. (2007). Domestic Violence Continuum, Forensic Assessment and Crisis Intervention. *Families in society: the journal of contemporary human services*. 88(1), 42-54. doi: 10.1606/1044-3894.3591
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rothman, E. H. (2007). How employment helps female victims of intimate partner violence: A qualitative study. 12(2), 136–143. doi: 10.1037/1076-8998.12.2.136.
- Rusbult, C. E., and Martz, J. M. . (1995). Remaining in an abusive relationship: An investment model analysis of non-voluntary commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 21(6), 558–571. doi: 10.1177/0146167295216002
- Russo, N. F., and Pirlott, A. (2006). Gender-Based Violence Concepts, Methods, and Findings. *New York Academy of Sciences*, 1087(1), 178–205. doi:10.1196/annals.1385.024
- Sabina, C. and Tindale, R. S. (2008). Abuse characteristics and coping resources as predictors of problem-focused coping strategies among battered women. *Violence Against Women* , 14(4). 437–456. doi:10.1177/1077801208314831
- Sakalli, N. (2001). Beliefs about wife beating among Turkish college students: The effects of patriarchy, sexism, and sex differences. *Sex Roles*, 44(9-10). 599-610. doi:10.1023/A:1012295109711.
- Sala, V.dhe Miria, S. (1999). *Studim mbi studimet*. Tirana: Shoqata Refleksione.
- Salber, P.R. and Taliaferro, E. (1995). *The Physician's Guide to Domestic Violence: How to Ask the Right Questions and Recognize Abuse ... Another Way to Save a Life*. Volcano, CA: Volcano Press, Inc.
- Saunders, M., Lewis, P., and Thornhill, A. (2009). *Research methods for business students*. Pearsons.
- Schultz, L. (1960). The wife assaulter. *Journal of Social Therapy*, 6(2), 103–112. doi:10.1037/h0093894

- Schutte, N. S., Malouff, J. M., and Doyle, J. S. (1988). The relationships between characteristics of the victim, persuasive techniques of the batterer, and returning to a battering relationship. *Journal of Social Psychology*, 15(2), 605-610. doi: 10.1023/A:1007515514298.
- Seligman, M. E. (1975). *A series of books in psychology. Helplessness: On depression, development, and death*. New York: Times Books/ Henry Holt ve Co.
- Shivambu, D. (2015). An investigation into psychological factors that compel battered women to remain in abusive relationships in Vhembe District, Limpopo Province. Retrieved from <http://ulspace.ul.ac.za/handle/10386/1311>.
- Short, L. M., McMahon, P. M., Chervin, D. D., Shelley, G. A., Lezin, N., Sloop, K. S., ve Dawkins, N. (2000). Survivors' identification of protective factors and early warning signs for intimate partner violence. *Violence Against Women*, 6(3), 272-285. doi: 10.1177/1077801212453139.
- Singleton, R. A., Jr., and Straits, B. C. (2010). *Approaches to social research*. New York: Oxford University Press.
- Spence, J. T., Helmreich, R., and Stapp, J. (1975). Ratings of self and peers on sex role attributes and their relation to self-esteem and conceptions of masculinity and femininity. *Journal of Personality and Social Psychology*. 32(1), 29-39. doi: 10.1037/h0076857
- Star, B. (1978). Comparing battered and non-battered women. *Victimology: An international Journal*, 3(1-2), 32-44. doi:10.1007/BF00978097
- Stein, M., ve Kennedy, C. (2001). Major depressive and post-traumatic stress disorder comorbidity in female victims of intimate partner violence. *Journal of Affective Disorders*. 66(2-3). 133–138. doi: 10.1016/s0165-0327(00)00301-3.
- Stets, J. E. (1988). *Domestic violence and control*. New York: Springer-Verlag.
- Straus, M. A., ve Gelles, R. J. (1990). *Physical violence in American families: Risk factors and adaptations to violence in 8,145 families*. New Brunswick, NJ: Transaction Books.
- Strauss, M. (1973). A general system theory approach to a theory of violence between family members. *Social Science Information*, 12 (3), 105-125. Retrieved from doi:10.1177/053901847301200306

- Strube, M. (1988). The decision to leave an abusive relationship: Empirical evidence and theoretical issues. *Psychological Bulletin*, 46(1), 236-248. doi: 10.1037/0033-2909.104.2.236
- Sullivan, C.M., Campbell, R., Angelique, H., Eby, K.K., and Davidson, W.S. II. . (1994). An advocacy intervention program for women with abusive partners: Six-month follow-up. *American Journal of Community Psychology*, 22(1), 101-122. doi:10.1007/bf02506819.
- Superable, C. S. (2017). Lived Experiences of Battered Women in Ozamiz City, Philippines. *The Qualitative Report*, 22(13), 3447-3460. Retrieved from <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol22/iss13/5>
- Tabachnick, B. G. and Fidel, L. S. (2007). *Using mulivariate statistics*. MA: AllynveBacon, Inc.
- Taft, C., Bryant-Davis, T., Woodward, H., Tillman, S., and Torres, S. (2009). Intimate partner violence against African American women: An examination of the socio-cultural context. *Aggression and Violent Behavior*, 50-58. doi: 10.1177/2333393614565182
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tjaden, P., and Thoennes, N. (2000). Prevalence and Consequences of Male-to-female and Female-to-male Intimate Partner Violence as Measured by the National Violence Against Women Survey. *Violence Against Women*. 6(2), 142-161. doi: 10.1177/10778010022181769
- Towns, A., and Adams, P. (2000). If I really loved him enough he would be okay: Women's accounts of male partner violence. *Violence Against Women*, 6 (6), 558-585. doi: 10.1177/10778010022182038
- Truman-Schram, D., Cann, A., Calhoun, L., and Vanwallendael, L. (2000). Leaving an abusive dating relationship: An investment model comparison of women who stay versus women who leave. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 2, 161- 183. Retrieved from <https://doi.org/10.1521/jscp.2000.19.2.161>
- Tshifhumulo, R., and Mudhovozi, P. (2013). Behind closed doors: Listening to the voices of women enduring battering. *Gender and Behaviour*, 11. 5080-5088. doi:10.1177/0886260516657912

- Turner, J. (2002). *Families in America*. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, Inc.
- Turner, J. (2004). *The Structure of Sociological Theory*. New York: McGraw-Hill.
- Walker, L. (1979). *The Battered Woman*. New York: Harper and Row.
- Walker, L. E. (1977-1978). Battered women and learned helplessness. *Victimology*, 2, 525-534. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/record/1979-08581-001>
- Walker, L. E. (1989). Psychology and violence against women. *American Psychologist*, 695-672. doi:10.1037//0003-066x.44.4.695
- Walker, L. E. (2009). *The battered woman syndrome* (3rd ed.). New York: Springer Publishing Co.
- Warren, J., ve Lanning, W. (1992). Sex role belief, control, and social isolation of battered women. *Journal of Family violence*. 7. 1-8. Retrieved from doi:10.1177/10778019922181527
- Weiss, E. (2000). *Surviving Domestic Violence: Voices of Women Who Broke Free*. Volcano: Volcano Press.
- Wettersten, KB., Rudolph, S.E., Faul, K, Gallagher, K, Trangsrud, H.B., Adams, K, Graham, S., and Terrance, C. (2004). Freedom through self-sufficiency: A qualitative examination of the impact of domestic violence on the working lives of women in shelter. *Journal of Counseling Psychology*, 51. 447-462. doi: 10.1037/0022-0167.51.4.447
- WHO. (2010). Woman abuse statistics. <http://www.who>.
- Wolfe, D. M. (1959). Power and authority in the family. In D. Cartwright (Ed.). In *Studies in social power* (99-118). Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Wood, J. T. (2001). The normalization of violence in heterosexual romantic relationships: Women's narratives of love and violence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 239-261. Retrieved from doi:10.1177/0265407501182005

Wuest, J., and Merritt-Gray, M. (1999). Not going back: Sustaining the separation in the process of leaving abusive relationships. *Violence Against Women*, 5 (2), 110–133. doi;10.1177/1077801299005002002

Zaitzow, B. H. (2003). *Women in prison: Gender and social control*. Boulder, CO: Lynne Rienne.

EKLER

EK. 1. Kişisel Bilgi Formu

1. Yaşınız _____
2. Eğitim durumunuzu işaretleyiniz.
 - a. İlkokul
 - b. Ortaokul
 - c. Lise
 - d. Lise (profesyonel)
 - e. Üniversite
 - f. Lisansüstü
3. Medeni durumunuzu yazınız.
 - a. Evli
 - b. Boşanmış
 - c. İlişkim var.
4. Eğer evliyseniz veya evlenip boşandıysanız evlenme yaşınızı yazınız _____
5. Eğer evliyseniz kaç yıldır evlisiniz? _____
6. Ücretli bir işte çalışıyor musunuz?
 - a. Evet, tam zamanlı
 - b. Evet, yarı zamanlı
 - c. Hayır
7. Yaptığınız işin ya da mesleğin adını yazınız _____
8. Aylık gelirinizi yazınız.
 - a. 10000'den Lekë daha az
 - b. 10000-20000 Lekë
 - c. 21000-49000
 - d. 50000'den fazla
9. Çocuğunuz var mı?
 - a. Hayır
 - b. 1
 - c. 2
 - d. 3
 - e. 4 ve daha fazla
10. Partneriniz size şiddet (dayak atma, bağırma, aptal olduğunuz söyleme vb) uyguladı mı?
 - a. Evet
 - b. Hayır
11. Nasıl bir şiddet uyguladı?
 - a. Fiziksel şiddet (itme, vurma, dayak)
 - b. Psikolojik şiddet(davranışlarınıza müdahale etme, sizinle alay etme, aşağılama)
 - c. Ekonomik şiddet(maaşınızı alma, para harcamanıza izin vermeme, sürekli harcamalarınızı izleme)
 - d. Cinsel şiddet(istemediğinizi söylediğiniz halde ilişkiye zorlama, ilişki anında istemediğiniz şeyleri yapmanız için zorlama vb)
12. Kaç yıldır şiddet uygulamakta?
 - a. 1 yıldan az
 - b. 1-2 yıl
 - c. 3-4 yıl
 - d. 5 yıldan fazla
 - e. Artık uygulamıyor.

13. Şu anda Şiddet uyguluyor mu?
- a. Evet
 - b. Hayır
14. Şiddeti ne kadar sıklıkla uygulamakta?
- a. Nadiren
 - b. Bazen
 - c. Sık sık
 - d. Devamlı
15. Şiddete uğradığınızda yardım istedin mi?
- a. Evet
 - b. Hayır
16. İstediyseñiz kimden yardım istediğınızı yazınız.
- a. Aile
 - b. Arkadaş
 - c. Polis
 - d. Psikolog
 - e. Sosyal hizmet uzmanı
 - f. Diğer....

Katılımınız için teşekkür ederim.

EK. 2. Evliliğe ve Aileye Karşı Tutum Ölçeği (EATÖ)

1. Një burrë është po aq përgjegjës sa gruaja për mirëmbajtjen e shtëpisë (pastrimin, gatimin dhe larjen).

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

2. Gratë duhet të punojnë për disa vite për të mbajtur veten e tyre, pastaj të martohen dhe t'a kalojnë jetën kryesisht duke u kujdesur për shtëpitë dhe familjet e tyre.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

3. Është përgjegjësia e një gruaje që të kujdeset për burrin dhe fëmijët e saj.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

4. Burrat janë si natyrë më agresiv se gratë.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

5. Në martesë, nevojat e gruas janë po aq të rëndësishme sa nevojat e burrit dhe të fëmijëve të saj.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

6. Burri ka të drejtë të disiplinojë gruan e tij.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

7. Kur një grua martohet, pozicioni i saj është të mbështesë bashkëshortin në punën e tij.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

8. Nuk është e nevojshme që vajzat e reja të mbikqyren më shumë se djemtë e rinj.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

10. Kur një burrë martohet, përgjegjësia e tij kryesore është ajo e shtyllës së familjes.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

11. Gruaja është thelbi i një martese të suksesshme.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

12. Është më e pranueshme për një burrë që të ketë një lidhje jo martesore, se për një grua.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak

13. Martesa nuk është përgjithmonë.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

15. Është e lejueshme që një burrë të godasë me pëllëmbë gruan e tij nëse ajo bën diçka të gabuar, për aq kohë sa nuk e ekzagjeron.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

16. Një grua e mirë bëhet mbështetje për burrin e saj.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

17. Gratë beqare janë po aq të lumtura dhe të mirë- përshtatura sa gratë e martuara.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

18. Një grua duhet të mbrohet.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

19. Martesa nuk është e plotë pa fëmijë.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

20. Burri duhet të jetë përgjegjësi kryesor për marrjen e vendimeve.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

21. Është puna e gruas për ta bërë një burrë të ndihet i rëndësishëm.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

22. Është po aq e rëndësishme për burrat sa është për gratë që të bëjnë një përshtypje të mirë me pamjen e tyre të jashtme.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

23. Në martesë, një grua duhet të jetë po aq e interesuar të përjetojë kënaqësi në marrëdhënie, sikurse burri.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

24. Në çështje serioze, mendimet e meshkujve janë përgjithësisht më të vlefshme se sa mendimet e grave.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

aspak

25. Gratë duhet të intensifikojnë vetë aktivitetin seksual, në vend që më së shumti t'i përgjigjen kërkesave të bashkëshortërve.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

26. Fëmijët kanë nevojë për kujdes dhe vëmendje më shumë nga nënat se nga baballarët.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

27. Vajzat e vogla duhet t'i hapin rrugë djemve të vegjël.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

28. Statusi i një gruaje vjen kryesisht nga statusi i burrit me të cilin martohet.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

29. Fëmijët do të dëmtohen duke u rritur vetëm me një prind, prandaj është e rëndësishme të mbash një martesë në këmbë për hir të fëmijëve.

A	B	C	D
Pajtohem plotësisht	Pajtohem	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem

EK. 3. Kişisel Özellikler Ölçeği (KÖÖ)

	A	B	C	D	E	
1. Aspak agresive	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë agresive
2. Aspak e pavarur	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë e pavarur
3. Aspak emocionale	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë emocionale
4. Shumë e nënshtruar	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë dominuese
5. Aspak i shqetësuar në një krize te madhe	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë i shqetësuar në një krizë të të madhe
6. Shumë pasive	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë aktive
7. Aspak në gjendje t'i përkushtohem tjerëve	☐	☐	☐	☐	☐	E aftë t'i të përkushtohem plotësisht të tjerëve
8. Shumë e vrazhdë	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë e butë
9. Aspak e dobishme të tjerët	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë e për dobishme për të tjerët
10. Aspak konkurruese	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë konkurruese
12. Aspak e sjellshme	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë e sjellshme
13. S'kam nevojë për miratimin miratimin e të tjerëve	☐	☐	☐	☐	☐	Kam shumë nevojë për miratimin e të tjerëve
14. Nuk lëndohem lehtësisht	☐	☐	☐	☐	☐	Lëndohem lehtësisht
15. Aspak e vetëdijshme për ndjenjat e të tjerëve	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë e vetëdijshme për ndjenjat e të tjerëve
16. Mund të marr vendime lehtësisht	☐	☐	☐	☐	☐	Kam vështirësi në marrjen e vendimeve
17. Heq dorë shumë lehtë	☐	☐	☐	☐	☐	Asnjëherë nuk heq dorë lehtë
18. Asnjëherë nuk qaj	☐	☐	☐	☐	☐	Qaj shumë lehtësisht
19. Aspak e sigurtë në vetvete	☐	☐	☐	☐	☐	Shumë e sigurtë në vetvete

20. Ndjehem shumë e inferiore	O	O	O	O	O	Ndjehem superiore
21. Aspak e mirëkuptueshme tjerëve	O	O	O	O	O	Shumë e te mirëkuptueshme ndaj ndaj tjerëve
22. Shumë e ftohtë në marrëdhëniet me të tjerët	O	O	O	O	O	Shumë e ngrohtë në marrëdhëniet me të tjerët
23. Shumë pak nevojë për siguri	O	O	O	O	O	Nevojë shumë e fortë për siguri
24. Nuk e përballoj dot trysninë	O	O	O	O	O	E përballoj shumë mire trysninë

EK. 4. Rosenberg Benlik Saygisi Ölçeği

1. Në përgjithësi jam i kënaqur me veten			
Aspak dakord	Pak dakord	Dakord	Shumë dakord
2. Ka raste kur unë mendoj se nuk vlej aspak			
Aspak dakord	Pak dakord	Dakord	Shumë dakord
3. Mendoj se kam një numër cilësish të mira			
Aspak dakord	Pak dakord	Dakord	Shumë dakord
4. Jam i/e aftë ti kryej gjërat po aq mirë sa të tjerët			
Aspak dakord	Pak dakord	Dakord	Shumë dakord
5. Mendoj se nuk kam shumë gjëra për të qenë krenar me veten			
Aspak dakord	Pak dakord	Dakord	Shumë dakord
6. Herë pas here ndihem i/e pavlerë			
Aspak dakord	Pak dakord	Dakord	Shumë dakord
7. Besoj se jam një person me vlere po aq sa edhe të tjerët që më rrethojnë			
Aspak dakord	Pak dakord	Dakord	Shumë dakord
8. Do të doja të kisha më shumë respekt për veten			
Aspak dakord	Pak dakord	Dakord	Shumë dakord
9. Përgjithësisht, mendoj se jam një person i dështuar			
Aspak dakord	Pak dakord	Dakord	Shumë dakord
10. Unë kam një këndvështrim pozitiv për veten			
Aspak dakord	Pak dakord	Dakord	Shumë dakord

EK. 5. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 08/04/2019

Toplantı Sayısı : 04

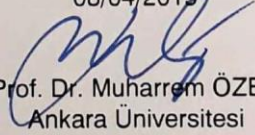
Karar Sayısı : 105

105- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı doktora öğrencisi **Manjola Çollaku**'nun "Şiddete Maruz Kalan ve Kalmayan Kadınların Belirli Psikolojik Özellikler Açısından Karşılaştırılması (Arnavutluk Örneği)" başlıklı tezi ile ilgili 04/03/2019 tarih ve 3/92 sayılı karar doğrultusunda yaptığı düzeltmeler Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı doktora öğrencisi **Manjola Çollaku**'nun "Şiddete Maruz Kalan ve Kalmayan Kadınların Belirli Psikolojik Özellikler Açısından Karşılaştırılması (Arnavutluk Örneği)" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNI DİR

08/04/2019

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Arnavutluk’ta Yakın İlişki Şiddetine Uğrayan Ve Uğramayan Kadınların Psikolojik Özellikler Açısından Karşılaştırılması” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 11.11.2019
Gönderim Numarası	: 1211445277
Sayfa Sayısı	: 74
Sözcük Sayısı	: 27747
Karakter Sayısı	: 183966
Benzerlik Oranı	: %9
Savunma Tarihi	: 06.12.2019

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı : MANJOLA ÇOLLAKU

Tarih : 11.11.2019

İmza :

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Manjola Çollaku
E-Posta Adresi : manjola_collaku@hotmail.com

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Okutman	Arnavutluk Akdeniz Üniversitesi	2017-
Okutman	Arnavutluk Üniversitesi	2016-2018
Okutman	Aleksander Xhuvani Üniversitesi	2013-2014
Psikolog	Shoqata e Grave me Probleme Sociale	2010-2011

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Doktora	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Ankara Üniversitesi	2019
Yüksek Lisans	Gelişim ve ilişkilerin klinik psikolojisi	Aldo Moro Üniversitesi, Italya	2010
Lisans	Psikolojik bilimler ve teknikler	Aldo Moro Üniversitesi, Italya	2008

Yayınlar:

Çollaku, M., and Nazir, T. (2019) Psycho-educational Group to Support the Transition of Foreign Students, in Ankara, Turkey. *International Journal of English, Literature and Social Science (IJELS)*. Vol-4, Issue-4

Dollija, E, Teodhori. O, Collaku. M., (2018) An empirical analysis of the barriers faced by women managers in Albanian banking sector. *International Journal of Economics, Commerce and Management*. ISSN 2348 0386

Dollija, E. and Collaku, M. (2014) The worldwide gender imbalance on corporate boards. *The International Conference on Entrepreneurship*. ISBN 9-786054-303342

Dollija, E. and Collaku, M. (2013) Woman and glass ceiling in Albania. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, ROME-ITALY; ISSN 2039-2117